

Innspillsrunde: Strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS).....	3
Norsk Studentorganisasjon.....	5
Stipendiatorganisasjonene i Norge.....	6
Akademiet for yngre forskere	7
Forskerforbundet.....	10
Norges musikkhøgskole	14
Oslo universitetssykehus HF	15
Nord universitet	18
Helse Midt-Norge RHF	28
Universitetet i Oslo	30
NTNU.....	34
Den norske Forleggerforening	36
Universitetet i Sørøst-Norge	39
Språkrådet	42
Akershus universitetssykehus HF	44
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).....	46
Direktorat for høyere utdanning og kompetanse.....	48
Nasjonalt publiseringsutvalg (NPU).....	49
Finmarkssykehuset	51
UiT Norges arktiske universitet	52
Sykehuset i Vestfold HF	54
Forhandlingsrådet i Sikt	55
Høgskolen Kristiania.....	56
Lovisenberg Diakonale Høgskole (LDH).....	57
Universitetet i Agder	58
Stiftelsen Dam.....	62
Institutt for fredsforskning (PRIO)	64
MF vitenskapelig høyskole	70
Helgelandssykehuset HF.....	71
Sykehuset Østfold HF	72
Sørlandet sykehus HF.....	73

Fafo	75
Norges handelshøyskole	76
Helse Nord RHF	79
Universitetet i Stavanger	80
VID vitenskapelige høyskole	82
Universitets- og høyskolerådet	84
Høyskolen i Østfold	87
Høyskolen på Vestlandet	90
SINTEF	94
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)	97
Institutt for samfunnsforskning	99
OsloMet storbyuniversitetet	100
Forskningsinstituttene fellesarena, FFA	102
Handelshøyskolen BI	105
Universitetet i Bergen	108

Besvarelse: 28867956

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetscenteret på Svalbard (UNIS)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Om anbefalinger: «Velge publiseringskanaler og -tjenester av høy kvalitet som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater.» og «Velge en kanal som krever rimelig publiseringsavgift gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet.»

Forskerne må få både opplæring og gode insentiver for å velge publiseringskanaler med åpen tilgang og rimelig publiseringsavgift.

Om anbefaling: "Velge publiseringskanaler og -tjenester av høy kvalitet som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater."

Anbefalingene kunne inneholdt en oppfordring/et krav til type lisens ved publisering i åpne tidsskrift (CC BY).

Om anbefaling: "Gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i "lukkede" tidsskrifter."

Institusjoner uten IRRS har ikke mulighet til å tilgjengeliggjøre ikke-OA-publiserte artikler uten videre. Klargjør om det er snakk om å umiddelbart tilgjengeliggjøre filen (mot forlagets embargoregler), eller å laste opp/deponere fil i henhold til forlagets embargoregler. Teksten kan også presisere versjon – AAM eller VoR.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Om anbefaling: "Sørge for oversikt over institusjonens kostnader forbundet med publisering " : Fra retningslinjene fra 2017: "Institusjoner som finansierer forskningsprosjekter, skal bidra til å dekke kostnader til åpen publisering. For forskningsutførende institusjoner vil kostnader til åpen publisering inngå i budsjettene for forskningsaktivitet på linje med kostnader til annen nødvendig virksomhet."

Lignende ordlyd er ikke inkludert i den nye strategien.

Om anbefaling: «Innføre institusjonell rettighetsstrategi.»

UNIS er en liten organisasjon, og dertil et aksjeselskap, så det er ikke aktuelt å utsette oss for juridisk risiko ovenfor forlagene.

Når det gjelder IRRS, så støtter vi at de store institusjonene innfører dette. I den forbindelse ønsker vi oss retningslinjer for egenarkivering i NVA i tilfeller der institusjoner med og uten IRRS har sampublisert.

En nasjonal rettighetsstrategi er et enda bedre alternativ.

Om anbefaling: «Avklare institusjonens finansielle bidrag til PaR-avtalene etter 2024 i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og Sikt og vurdere å enten fortsette med PaR i en tidsbegrenset overgangsperiode (...) eller avslutte PaR-avtaler og erstatte de sentraliserte forlagsforhandlingene med fellesforhandlinger og kostnadsnivå for gull og diamant også etter at PaR avvikles»:

UNIS støtter at fortsatt bruk av PaR-avtaler må vurderes grundig. Hvis PaR-systemet videreføres, er det viktig at gull-publisering inkluderes i avtalene, at kostnadene går ned, og at fordelingsnøkkelene revideres.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Om anbefaling: «Være en pådriver for å utvikle alternative publiseringskanaler, f eks. innen diamantpublisering

»:

UNIS støtter at relevante diamant-løsninger for naturvitenskapelige fag utvikles.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Om anbefaling: «Finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering»:

UNIS støtter at finansiering av ferdigstilling og videreutvikling av NVA må sikres.

Om anbefaling: «Styrke arbeidet med å videreutvikle kanalregisteret»:

UNIS støtter at Kanalregisteret opprettholdes og videreutvikles.

Om anbefaling: «Utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi»:

UNIS støtter at det utvikles en nasjonal rettighetsstrategi, der myndighetene bærer det juridiske ansvaret overfor forlagene.

Om anbefaling: «Oppdatere Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang»:

UNIS støtter at offentlig finansierte forskningsresultater skal tilgjengeliggjøres, og ønsker at sektoren gis konkrete krav for å nå dette målet.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Takk for en nyttig rapport.

Vi ønsker oss et engelskspråklig sammendrag.

Besvarelse: 28799073

Navn på institusjon/organisasjon:

Norsk Studentorganisasjon

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

NSO takker for mulighet til å komme med innspill til utkastet til strategien.

Vi har hatt stor nytte av å lese strategiutkastet, og støtter arbeidsgruppens anbefalinger. Samtidig savner vi betraktninger rundt konsekvensene åpen forskning får for studentene og undervisningssituasjonen, og vi ønsker å spille inn punkter som arbeidsgruppen kan ta med seg i videre arbeid.

Det er en del av arbeidsgruppens visjon (1.1) at i det ønskede fremtidige publiseringslandskapet, så har alle forskere lik tilgang til å lese og publisere. Flere andre steder i utkastet, så fremstår det som at målet med åpen publisering er at forskere skal kunne dele og diskutere forskningsresultater med hverandre. For NSO er en selvsagt fordel med åpen publisering at det er enklere for studenter og den generelle befolkningen å få tilgang til og innsikt i forskningsresultater. Dette er også et sentralt mål for regjeringen i arbeidet med nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang.

Vi opplever likevel at dette målet i liten grad diskuteres i strategiutkastet, og at fokuset i hovedsak ligger på å få på plass plattformer og modeller som først og fremst skal brukes av forskere. Vi oppfordrer derfor arbeidsgruppen til å i større grad tydeliggjøre viktigheten av at fremtidens forskning skal være åpent tilgjengelig for allmennheten. Hvis gruppen opplever at dette ikke er et aktuelt mål eller innenfor deres mandat, så ønsker vi at dette begrunnes i strategien.

En annen utfordring som med fordel kan defineres tydeligere er hvordan man fremover skal kunne skille mellom fagfellevurdert forskning av høy kvalitet og studier som har tatt snarveier eller i verste fall er fabrikkert. Det er vanskelig å se for seg at andelen røvertidsskrift vil minske i årene fremover. Utviklingen rundt KI trekkes også frem i strategiutkastet, med nye utfordringer rundt fabrikkering av resultater. Dette understreker viktigheten av at studenter og forskere får opplæring i hvordan de skal forstå forskjellen på fagfellevurdert forskning av høy kvalitet og forskning som i verste fall er falsk. Behovet for opplæring nevnes som et kulepunkt i rapporten, men igjen så fremstår det som at gruppen mener at denne opplæringen skal rettes mot forskere, ikke studenter.

Besvarelse: 28923816

Navn på institusjon/organisasjon:

Stipendiatororganisasjonene i Norge

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Vi lurer på om det kan gis mer konkrete anbefalinger med hensyn til

- Hva er høy kvalitet hvis man ikke lenger bare skal ta hensyn til et tidsskrifts impact factor?
- Hvilke andre indikatorer kan hjelpe forskere i prosessen med å velge tidsskrift?

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ingenting

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Hvordan kan fagfellevurdering belønnes for fagfellene slik at den blir mer transparent og attraktiv?

- Hvordan spiller en slik indikator sammen med NOR-CAM og CoARA?

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Utvide/bygge opp flerspråklige tidsskrifter med røtter i Norge og norske spørsmål — som publiseres på engelsk og norsk.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

NOR-CAM og CoARA nevnes ofte i rapporten, og det er et sterkt samspill mellom forskervurdering og åpen publisering, men rapporten mangler et avsnitt som beskriver dette samspillet og hvordan dagens dilemma mellom høy impact factor og (gull) open access-publisering kan løses.

Besvarelse: 28954772

Navn på institusjon/organisasjon:

Akademiet for yngre forskere

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Vi Akademiet for yngre forskere vil takke utvalget for det gode og grundige arbeidet og den helhetlige rapporten som er presentert. Det er nyttig at rapporten vektlegger ulike publiseringsformer og utfordringer på tvers av fagfelt, og at dette er skrevet på en måte som gjør det forståelig for allmennheten. Strategien vil få en god nytteverdi ved at det kan brukes som et oppslagsverk fremover og.

For AYF er det viktig å sikre at yngre forskere får publisert arbeidene sine i anerkjente fagfelleverderte tidsskrifter, som både "bygger CV" og sikrer åpen forskning. Vi vil anbefale at dette også sees fra perspektivet til unge forskere, og har to konkrete forslag her (pkt 1 og 2). Videre vil vi også peke på muligheten her til å legge tilrette for deling av såkalte negative resultater, for å fremme forskning (pkt. 3), og på behovet for å sikre gode og rettferdige rammer for innsamlet data og kontroll over denne (pkt 4). Til slutt vil vi anbefale at strategien inkluderer flere referanser til den globale situasjonen i åpen publisering, og gjerne gir et kort overblikk over dette (pkt 5).

1) Tidsperspektivet: enkelte av de nye publiseringspraksisene er p.t. ikke forenlige med ansettelse i korte, tidsavgrensede kontrakter

Publiseringsformatet «registrert rapport» krever at en studie sendes inn til et tidsskrift før data er samlet inn, for å få fagfellevurdering av den foreslåtte metoden og dataanalysen. For mer info, se: <https://www.cos.io/initiatives/registered-reports#:~:text=Registered%20Reports%20is%20a%20publishing,through%20with%20the%20registered%20methodology>. Tidsskriftet er kontraktsmessig forpliktet til å publisere artikkelen når studien er akseptert, uavhengig av resultatene.

Dette fremstilles for tiden som "gullstandard" innen åpen forskning, der hele forskningsprosessen gjøres åpen og transparent fra start til slutt.

Når den registrerte rapporten er sendt inn til tidsskriftet har forskerne ikke lov til å fortsette arbeidet med studien før fagfellevurderingen foreligger. Det er derfor en forutsetning at vurderingsprosessen ikke tar for lang tid. Slik fungerer det dessverre ikke i praksis. For eksempel opplevde en stipendiat nylig å vente i 25 uker på en fagfellevurdering av en registrert rapport, som deretter ble refusert av tidsskriftet. Fordi hun ikke kunne sette i gang datainnsamling mens vi ventet på fagfellevurderingen, ble hun betydelig forsinket i sitt PhD-arbeid. Dette viser at forskningspraksis som anses som «gullstandard» fra et åpent forskningsperspektiv ikke alltid er forenlig med å være ansatt i en rekrutteringsstilling med begrenset tidshorison. Dette bør diskuteres eksplisitt - sammen med måter man kan møte disse spesifikke utfordringene for denne gruppen - i arbeidet med en strategi for vitenskapelig publisering.

2) Sikre gode samarbeidsformer og -avtaler, og trygg og avklart infrastruktur for lagring og publisering av data

Mye av skepsisen til åpen publisering og datadeling blant unge forskere kommer av at mange tidlig i karrieren står i midlertidige og usikre arbeidsforhold, hvor forskningsresultater og data er deres viktigste kapital og inngangsbillett til videre engasjement og aller helst fast stilling. Derfor er det viktig at det finnes gode, trygge ordninger og rammeverk for både medforfatterskap og for datalagring og -deling, både på institusjonsnivå (2) og på myndighetsnivå (4).

Det kan være at dette er tenkt inn i punktene som peker på å utvikle rettighetsstrategier, og dersom det er tilfellet så synes dette å være godt. Dersom ikke, håper vi at det blir tatt med der, eller at det eventuelt kommer egne punkter. Ellers er også punktet om ARRA og NOR-CAM viktig i denne sammenheng, så det er godt at er med.

3) Bygge ut arenaer for deling av såkalte negative resultat

Et forslag eller ønske som stadig kommer fram i diskusjonen om framtidens/åpen publisering er å bygge en kultur og infrastruktur for deling også av negative resultater. Det kommer stadig fram at tradisjonell publisering vektlegger nye funn, mens prosjekt som gjentar forsøk eller avkrefter hypoteser ikke når fram. Samtidig som det også stadig er avsløringer eller kontroverser om forsøk og studier som ikke kan gjentas. Derfor mener vi at det kan være formålstjenlig å tenke også i disse baner, å tenke tiltak og infrastruktur som legger tilrette for å vise fram også negative resultat og i større grad gjøre disse til en del av forskningsdialogen.

4) Rettferdig kontroll over innhentet data/materiale

Her låner vi fra artikkelen Open Science for Whom?, som mot slutten peker på at åpen publisering og datadeling også får følger for forskningsetikk knyttet til datainnsamling og -lagring:

Moving towards equitable partnerships is an issue that research funders should give their attention to. Several sets of guiding principles have been drawn up,3031 considering trust, responsibility, transparency, and enhancing capacities as key elements. The CARE Principles for Indigenous Data Governance complement the FAIR principles by considering both people and purpose, reflecting the crucial role of data in advancing indigenous innovation and self-determination.

Furthermore, models for equitable sharing of benefits have already been developed, e.g. the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity, a supplementary agreement to the Convention on Biological Diversity (CBD) in accordance with and building on several principles of the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UDRIP). Sharing benefits from genetic resources is of great interest for Africa, because of its rich heritage of biological diversity, genetic resources and associated traditional knowledge. As part of many international research networks, Africa frequently provides specimens, access to pathogens, as well as species adapted to its climate. Such resources are much sought after by pharmaceutical, cosmetic, plant and animal breeding industries. A smooth implementation of the Nagoya Protocol however suffers from lack of information and training, as well as a lack of support by national states to amend or establish respective new legal, administrative, or political measures.

Dette peker på at selv om denne typen tematikk er dekket i ulike forskningsetiske retningslinjer så har dette følger også når det kommer til åpen publisering og datadeling. En ting er hvem som eier data som blir hentet inn og publisering, men en annen ting er også hvem som eier og kontrollerer dette i åpen publisering og datadeling.

Vi mener det sender et viktig signal å ha med denne tematikken også her, selv om den gjerne er beskrevet og adressert i forskningsetiske retningslinjer. Evt kan en jo gjøre dette ved en henvisning nettopp til de her relevante retningslinjene.

5) Situasjonen internasjonalt og globale perspektiver

To anbefalte referanser for å hente inn flere globale perspektiver er: "Statement on Opportunities and Challenges for Implementing PLAN S by the GYA and Young Academies" og Open Science for Whom?, som ble publisert en global arbeidsgruppe for åpen publisering, bestående av medlemmer fra 25 nasjonale unge akademier fra hele verden.

[https://globalyoungacademy.net/publications/statement-on-opportunities-and-challenges-](https://globalyoungacademy.net/publications/statement-on-opportunities-and-challenges-forimplementing-)

[forimplementing-](https://globalyoungacademy.net/publications/statement-on-opportunities-and-challenges-forimplementing-plan-s-by-the-gya-and-young-academies/)

[plan-s-by-the-gya-and-young-academies/](https://globalyoungacademy.net/publications/statement-on-opportunities-and-challenges-forimplementing-plan-s-by-the-gya-and-young-academies/)
<https://datascience.codata.org/articles/10.5334/dsj-2022-001>

I tillegg vil vi vise til et eksempel på et open-access, full-indexed library of research resources:
<https://docs.opendeved.net/lib/>

Vi vil takke utvalget for det gode arbeidet og ser frem til å følge prosessen videre og kommer gjerne med ytterligere innspill ved behov.

På vegne av Akademiet for yngre forskere

Nils Hallvard Korsvoll,

Leder i AYF

Bjørn Kristian Danbolt

Generalsekretær i AYF

Besvarelse: 28890582

Navn på institusjon/organisasjon:

Forskerforbundet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Våre kommentarer og innspill kommer som et samlet innspill (jfr. kommentarer til rapporten som helhet)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Innspill til utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024

Myndighetene har som mål at all offentlig finansiert forskning skal publiseres umiddelbart åpent etter 2024. Flere aktører har etterlyst tettere dialog med myndighetene om hva dette i realiteten innebærer. Med mandat fra Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 ble det etablert en tverrsektoriell arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å bistå forskningsinstitusjonene med å utvikle forslag til en strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024, inkludert en plan for å nå planene i en slik strategi.

Arbeidsgruppens forslag til strategi forelå i juni og Forskerforbundet oversender med dette sitt innspill.

Overgangen til åpen tilgang og åpen forskning er kompleks og ressurskrevende, og

Forskerforbundet vil innledningsvis presisere at:

- Myndigheter, institusjoner og forskningsfinansierer har det overordnede ansvaret for å legge til rette for åpen publisering og for at forskere og fagmiljø skal kunne utøve forskning av høy vitenskapelig kvalitet innenfor til enhver tid gjeldende rammer.
- Endringer i krav og forventninger må forankres i forskersamfunnet, formidles tydelig og ta hensyn til ulikheter på tvers av fagområder og institusjoner.
- Den akademiske friheten må ivaretas og alle forskere må sikres lik tilgang til faglitteratur og samme muligheter til å publisere
- Forskningsfinansiørens krav til åpen forskning må sees i sammenheng med tilgjengelige publiseringskanaler, infrastruktur, finansieringsmuligheter og forskernes akademiske frihet.

Innledende kommentar til strategiutkastet

Rapporten peker på flere problematiske sider ved det eksisterende publiseringslandskapet, og kommer med konkrete anbefalinger til forskere, forskningsutførende institusjoner, forskningsfinansierer

og myndighetene. Hovedfokus er først og fremst på hvordan publiseringslandskapet

bør se ut etter 2024, dersom man skal kunne sikre alle åpen tilgang og samtidig ivareta hensynet til vitenskapelig kvalitet, alt innenfor rammen av en mer bærekraftig publiseringsøkonomi.

Forskerforbundet deler målsettingen om åpen tilgang, og kan ikke minst stille seg bak visjonen om at alle forskere skal ha lik tilgang til å lese- og publisere. Tilsvarende er det positivt og en selvfølge at arbeidsgruppen understreker forskernes rett til selv å bestemme hvor de ønsker å publisere. Det er avgjørende for ivaretagelse av den akademiske friheten og for å sikre at forskning publiseres der det er relevant, der forskningsfronten står og der forskningsresultatene kan brynes mot fagfeller. Vi

stiller samtidig spørsmål ved realismen i flere av forslagene og mener det er behov for både ytterligere utredninger og en lengre tidshorison. Dette kommenteres nærmere under. Erfaringene fra Plan S viser at det er nødvendig med tett dialog og involvering av forskerne og at endringer knyttet til vitenskapelig publisering kan få direkte konsekvenser for forskerkarrieren. Videre arbeid i retning full åpen tilgang må skje på forskernes premisser og Forskerforbundet hadde derfor gjerne sett at også ansattes organisasjoner var koplet på i en tidligere fase i arbeidet med strategien.

Vitenskapelig kvalitet og forskernes karrierer det klart viktigste hensynet

Målet om åpen tilgang, må sees i lys av viktigheten av å sikre høy vitenskapelig kvalitet og gode, forutsigbare rammer for forskerkarrieren. Det er legitimt å forvente at forskning som er offentlig finansiert gjøres allment tilgjengelig for samfunnet og til beste for kunnskapsutviklingen. Absolutte krav om å publisere umiddelbart åpent er likevel problematisk. Det finnes fortsatt ikke fullgode og kvalitetssikrede åpne publiseringsalternativer innenfor alle fagområder. Dermed er anbefalingen til forskerne på dette området i beste fall uklart formulert (jf. s. 5). Det kan ikke forventes at forskerne setter hensynet til forskningskvalitet og egen karriere til side for å etterleve krav om åpen publisering. Vitenskapelig kvalitet må alltid komme først, også dersom det innebærer å fravike krav og forventninger om åpen tilgang.

Forskerforbundet mener videre at enkelte av anbefalingene i for liten grad tar innover seg forskernes arbeidssituasjon. Det er en gjennomgående utfordring, særlig i UH-sektoren, at vitenskapelig ansatte ikke har tid til å forske innenfor rammen av normalarbeidsdagen. Det pågår til enhver tid et betydelig merarbeid ved forskningsutførende institusjoner og forskningsaktiviteter skyves til fritid og helger. Gjennomgående kjennetegnes forskerhverdagen av et stort arbeidspress. Selv om det ideelt sett kan være ønskelig at fagmiljøene tar større eierskap over vitenskapelig tidsskrifter slik rapporten anbefaler, som et tiltak for å utfordre de store forlagenes monopolsituasjon, er det grunn til å stille spørsmål ved hvor tid og ressurser til dette skal tas fra. Dette problematiseres i altfor liten grad. Forskersamfunnet har et delansvar for å bidra til en mer bærekraftig publiseringsøkonomi, men hovedansvaret ligger hos myndighetene. Forskernes tid er en vesentlig del av de totale forskningsressursene. Forskerforbundet advarer mot initiativ som binder opp ressurser til forleggerog redaksjonsarbeid og gir mindre tid til forskning.

Kanalregisteret skal bidra til å identifisere tidsskrifter av høy vitenskapelig kvalitet. I en stadig mer uoversiktlig jungel av mer eller mindre seriøse utgivere, er det nødvendig å dekke forskersamfunnets behov for informasjon om kvalitet i fagfelle vurderinger og andre redaksjonelle prosesser. Vitenskapelig publisering er helt grunnleggende for forskerne. Det handler om nettverksbygging, kvalifisering, om forskningsmidler og videre ansettelser. Konkurransen er hard og særlig unge forskere kan være sårbare i møte med aktører som tilbyr rask peer review og publisering. Forskerforbundet støtter derfor forslaget om å videreføre kanalregisteret og er særlig opptatt av registerets rolle som portvokter mot useriøse kanaler og kanaler som opererer i gråsonen. Forskerforbundet støtter også forslaget om å videreføre støtteordningen for norsk språklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST), og at det bør vurderes å utvide med tilsvarende ordning for flere fagområder. Denne ordningen bidrar både til å ivareta norsk som fagspråk og gjør lesetilgang og publisering kostnadsfri for forskerne. Myndighetene må her sørge for langsiktig og forutsigbar finansiering, og gjennom det bidra til at tidsskriftene som faller inn under ordningen har rammebetingelser som sikrer høy vitenskapelig kvalitet.

Økonomi, kompleksitet og nye krav

Målsettingene om åpen tilgang er først og fremst drevet fram av myndighetene og skjøt fart med Norges tilslutning til Plan S i 2018. Forskerforbundet var blant dem som advarte mot manglende involvering, manglende konsekvensutredning, tidsperspektiv og økonomien tilknyttet de nye forretningsmodellene. Det har vist seg at det var gode grunner til dette.

Forskerforbundet mener at myndighetene ikke i stor nok grad anerkjenner den kompleksiteten og det ressursbehovet de pågående endringsprosessene innebærer. Norge har kommet langt når det gjelder åpen publisering, men som strategiutkastet godt beskriver, så har man ikke lyktes i å få ned kostnadene. Det siste vil med all sannsynlighet fortsatt være en utfordring. Det er vanskelig å se for seg at publisering- og les-avtalene (PAR-avtalene) kan avvikles etter 2024. Det synes mer fornuftig at

disse videreføres i en tidsavgrenset overgangsperiode, samtidig som det stilles strengere krav til pristransparens og kostnadsnivå (jfr. s. 6). Uavhengig av hvilken modell som til enhver tid dominerer publiseringsøkonomien, må det forutsettes at det følger ressurser med politikken myndighetene fører og de krav som stilles til institusjonene og forskerne.

Rapporten er tydelig på at myndighetene må legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent, og anbefaler også at myndighetene finansierer og realiserer nødvendig infrastruktur for åpen publisering. Det er anbefalinger Forskerforbundet stiller seg bak. Eksempelvis vil diamant åpen tilgang kreve infrastruktur og stabil finansiering (jfr. s. 53). Åpen tilgang og åpen forskning gir muligheter for økt deling og bidrar til å styrke kunnskapsutviklingen, men det kompliserer også forskningsprosessen. Både Aronsen-utvalget og Ruud-utvalget på behov for store investeringer i kompetanse, forskningsadministrative funksjoner og infrastruktur. I langtidsplanen peker regjeringen på at den ville legge Ruud-utvalgets anbefalinger til grunn for videre arbeid med datainfrastruktur, men det foreligger ingen nærmere plan for når og ei heller signaler om økonomisk opptrapping. Dermed er det lett for at ansvaret skyves over på forskerne. Det må unngås.

Videre må det sørges for at alle forskere har lik tilgang til faglitteratur og samme muligheter til å publisere, uavhengig av fagområde og institusjonstilhørighet. Det er ikke tilfelle per nå. For mange forskningsutførende institusjoner er akselererende publiseringskostnader en stor utfordring og mange har ikke økonomi til å da del i forlagsavtalene. En undersøkelse blant forskerforbundets medlemmer i instituttsektoren viser at én av tre ikke får dekket sitt behov for lesetilgang og publisering gjennom forlagsavtaler, mens én av fire opplever at arbeidsgiver ikke dekker nødvendige publiseringsutgifter (APC). Dette er alarmerende, gitt den betydning tilgang til faglitteratur og publiseringsmuligheter har for kunnskapsutvikling og forskerkarrieren. Her må myndighetene sørge for at forskningsinstituttenes grunnbevilgning styrkes.

Arbeidsgruppen anbefaler institusjonene å vurdere forskere og forskerkarrierer i tråd med NORCAM og ARRA. Overgangen til åpen forskning aktualiserer en diskusjon om vurderingskriterier, men det bærende hensynet må alltid være vitenskapelig kvalitet. Forskerforbundet er generelt skeptisk til at en åpen forskningspraksis skal vektlegges i bedømminger. Dersom man ønsker å innføre insentiver for å styre sektoren i retning åpen forskning, bør det benyttes andre virkemidler. Dette er spørsmål som ikke bør individualiseres i ansettelses- og opprykksprosesser, ei heller tillegges vekt i tildeling av forskningsmidler uten at sektoren er tilstrekkelig rigget for dette. Det er forskjeller på tvers av forskningsprosjekter, fagdisipliner og institusjoner når det gjelder hvor åpen forskning kan være. Forskerforbundet er derfor imot at det stilles krav til forskerne som det ikke er tilstrekkelig lagt til rette for at alle kan innfri.

Om institusjonelle rettighetsstrategier, lisenskrav og opphavsrett

Arbeidsgruppen anbefaler institusjonene å innføre en institusjonell rettighetsstrategi og foreslår at myndighetene utreder muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet. Flere institusjoner i UH-sektoren og enkelte forskningsinstitutter har de to siste årene vedtatt en institusjonell rettighetsstrategi. Det er både fordeler og ulemper knyttet til dette.

Rettighetsstrategiene gjør at forskerne kan publisere i lukkede tidsskrifter forutsatt at man samtidig sørger for at fulltekstversjoner av samme artikkel gjøres umiddelbart tilgjengelig i vitenarkiver. Med det ivaretas den akademiske friheten til selv å velge publiseringskanal. I rapporten heter det at en annen stor fordel med rettighetsstrategien er «bruk av avklarte lisenser og gjenbruksbetingelser for sluttbruker» (jfr. s 49). Det er mer problematisk. I rettighets-strategiene anbefales hovedregel å publiserer i vitenarkiv ved bruk av den mest liberale CC BY-lisensen (CC BY 4.0). Den tillater bearbeidelse av åndsverket på måter som kan virke krenkende for opphavers ideelle rettigheter (navngivelsesretten og respektretten). Åndsverksloven (§ 5) fastslår at et verk ikke må endres eller gjøres tilgjengelig for allmennheten på en måte eller i en sammenheng som er krenkende for opphaverens eller verkets anseelse eller egenart.

Spørsmål om bruk av CC BY-lisensen er reist i en rekke sammenhenger, ikke minst i tilknytning til Plan S. Kielland-utredningen påpeker at lisenskravet kan utfordre den akademiske friheten og at det i mange tilfeller kan være gode grunner til å velge en mer restriktiv lisens hvor bearbeidelser ikke tillates (CC-BY-ND). Etter det Forskerforbundet erfarer, følger de institusjonelle rettighetsstrategiene mer eller mindre samme mal, og det oppfordres eksplisitt å benytte CC BY. Forskerne kan riktignok

reservere seg mot å publisere i vitenarkivene, og i unntakstilfeller velge en mer restriktiv lisens. Her bør praksis være at forskerne selv velger lisens uten å måtte begrunne dette nærmere.

Selv om rapporten legger relativt stor vekt på forskerens rettigheter, er opphavsrettslige problemstillinger som følger av åpen forskning ikke omtalt. Det er en svakhet, ikke minst i en tid hvor spørsmål om opphavsrett forsterkes som følge av generativ KI. Forskerforbundet etterlyser en sterkere vektlegging av forskernes opphavsrett og mener det må ivaretas langt bedre i de institusjonelle rettighetsstrategiene og dersom en nasjonal rettighetsstrategi skal utredes nærmere. Involverende prosesser og forsvarlig endringstakt

Forskerforbundet vil avslutningsvis understreke viktigheten av å sikre nødvendig forutsigbarhet og involverende prosesser i videre arbeid med åpen tilgang. Forskerkarrieren kjennetegnes av stor grad usikkerhet og yrkets attraktivitet har de siste årene tapt terreng som følge av høy midlertidig, stort arbeidspress og lite konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår. Forskerforbundets medlemsundersøkelse fra 2022 viser at bare 20 prosent av postdoktorene vil anbefale en forskerkarriere. Overgangen til åpen forskning må ikke svekke attraktiviteten ytterligere.

Rapporten får godt fram kompleksiteten i det vitenskapelige publiseringslandskapet. Det er åpenbart nødvendig å utfordre de store forlagenes markedsmakt og sikre at mest mulig av de totale forskningsressursene går til forskning og kunnskapsutvikling. Forskerforbundet har likevel vanskelig å se for seg at målet om full åpen tilgang kan nås innen utgangen av 2024. Det bør det gis tydeligere signaler om.

Det må tas hensyn til at fagmiljøene er forskjellige og utviklingen framover må romme prosesser med ulik endringstakt, virkemiddelbruk og målbilde. Dette må komme klart fram når strategien ferdigstilles. Forskerforbundet mener også arbeidsgruppen må være enda tydeligere overfor myndighetene på deres overordnede ansvar. Det er myndighetene som har fastsatt at all offentlig finansiert forskning skal være åpent publisert innen 2024. Strategiutkastet viser at det krever målrettet innsats, vilje til finansiering, tett dialog med forskersamfunnet og en lengre tidshorisont.

Med vennlig hilsen

Forskerforbundet

Guro Elisabeth Lind

Leder

Birgitte Olafsen

Generalsekretær

Besvarelse: 28792834

Navn på institusjon/organisasjon:

Norges musikkhøgskole

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Norges musikkhøgskole finner at forslagene til anbefalinger som ligger i rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 i hovedsak er gode og velger å stille seg bak disse.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Norges musikkhøgskole finner at forslagene til anbefalinger som ligger i rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 i hovedsak er gode og velger å stille seg bak disse.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Norges musikkhøgskole finner at forslagene til anbefalinger som ligger i rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 i hovedsak er gode og velger å stille seg bak disse.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Norges musikkhøgskole finner at forslagene til anbefalinger som ligger i rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 i hovedsak er gode og velger å stille seg bak disse.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Vi minner om at det også bør utarbeides en nasjonal strategi for publisering og offentliggjøring av FoU-bidrag innenfor området kunstnerisk utviklingsarbeid. Her er det et stort arbeid som må gjøres, blant annet med tanke på plattformer, lisensiering og samvirke med resten av forsknings- og publiseringssystemet.

Navn på institusjon/organisasjon:

Oslo universitetssykehus HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Velge publiseringskanaler og -tjenester av høy kvalitet som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater - Støttes, jf. overordnet merknad om kvalitet. Det bør tydeliggjøres at man bør la være å publisere hvis man bare kan få publisert i tidsskrifter der fagfellevurderingen er minimal. Bruke Kanalregisteret til å finne kanaler og delta aktivt i vurderingen av publiseringskanaler ved å dele positive og negative erfaringer - Støttes prinsipielt, men hvis forskerne skal engasjeres i dette må det være systematiske prosesser som sørger for at innspillene blir fulgt opp på en seriøs måte. Gjennom eget fagnettverk stimulere eller bidra til utvikling av gode åpne publiseringskanaler med høy kvalitet og transparente kostnader - Støttes. Det historiske utgangspunktet for de fleste vitenskapelige tidsskrift har vært faglige foreninger eller vitenskapelige institusjoner som ønsket en god formidlingskanal. Utviklingen av enklere metoder for elektronisk distribusjon gjør det mulig å bevege seg tilbake til dette utgangspunktet. Utfordringene ved å endre den eksisterende forretningsmodellen er flere. I tillegg til pukkelkostnader ved etablering av nye publiseringskanaler og redaksjonelle ressursbehov, vil kanskje den største utfordringen være manglende enighet om en slik løsning blant forskerne.

Forskere som påtar seg redaktøransvar eller deltar i redaksjonsarbeid i et tidsskrift bør

- reflektere rundt tidsskriftets eierskap

- vurdere den redaksjonelle uavhengigheten hos utgiver

- vurdere om tidsskriftet praktiserer en prispolitikk som står i rimelig forhold til kostnader - Støttes, men potensielle redaktører må også vurdere om de bidrar til å holde kvaliteten oppe, eller om tidsskriftet for lett slipper igjennom artikler, f.eks. via supplements. Det kan være vanskelig å vurdere om prisenivået i enkelttidsskrifter er rimelig.

Teste ut og bidra til å (videre)utvikle nye måter å publisere og vurdere forskning på et tidlig tidspunkt (inkludert tilgjengeliggjøring av preprints og åpen fagfellevurdering) - Støttes. Viktig å ta med i betraktningen at det som presenteres i preprints kan få en rask og ukritisk spredning via journalister eller sosiale medier som verken tjener publikum eller forskerne. Erfaring fra preprint fra covid-19 viste dessuten at svært mange artikler aldri ble publisert.

Velge diamant åpen tilgang gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet - Støttes prinsipielt, men som omtalt i overordnet merknad er dette foreløpig en lite utbredt løsning innen medisinsk forskning. Det forutsetter også at man har kommet langt i å frigjøre seg fra tidsskriftsbaserte rangeringer i fagevaluering, jf. DORA-erklæringen. Det er ikke situasjonen per nå, og vi må derfor regne med at tidsskrift vil bli brukt i første fase av evalueringer, samtidig som vi må legge vekt på at den faktiske betydningen av den enkelte artikkel er det som skal telle i senere faser av evalueringer.

Velge en kanal som krever rimelig publiseringsavgift gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet - Støttes, men det må presiseres at lav pris ikke er det samme som rimelig hvis innsatsen fra tidsskriftet er minimal, jf. kommentar ovenfor. Det er stort behov for veiledning om hvilke kanaler som det til enhver tid er de riktige å publisere i.

Unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter - Dette er et sentralt punkt hvis man skal få til en vesentlig endring. Ut fra forskerens perspektiv er det ikke åpenbart hvorfor dette er uheldig. Det må tydeliggjøres hvordan frikjøp utenfor institusjonelle avtaler (PAR) gir forlagene ytterligere insentiver for å opprettholde rene abonnementstidsskrifter.

Gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i "lukkede" tidsskrifter - Støttes, men i praksis vil disse artiklene være vanskeligere tilgjengelig både for forskere og publikum fordi de mangler layout og ligger i et eller annet vitenarkiv og ikke er direkte tilgjengelig fra tidsskriftet de er publisert i. Forskerne må eventuelt kompensere ved å svare ut henvendelser fra de som bare har sett abstraktet, og/eller ved promotering av artiklene i faglige nettverk og sosiale medier som LinkedIn.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Sørge for nødvendig opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet (for eksempel bevissthet rundt valg av publiseringskanal, kostnader, rettigheter og kvalitet) - Støttes. Endringene kan innebære store omveltninger for den enkelte forsker og forskergruppe, og det er vanskelig å holde oversikt over hva som er det riktige å gjøre. Det trengs flere informasjonstiltak for å sikre at strategien/anbefalingene er forstått.

Sørge for oversikt over institusjonens kostnader forbundet med publisering - Støttes, men for universitetssykehusene vil dette primært være kostnadene til APC, inkl. frikjøp. Det vil trolig ha liten verdi å forsøke å beregne en andel av kostnadene for felles forlagsavtaler med universitetet.

Samarbeide nasjonalt for å finne enhetlige modeller og felles metodikk for å monitorere kostnader - Støttes. Det bør i strategidokumentet pekes på hvordan dette skal gjøres på nasjonalt plan, for eksempel om dette kunne være organisert av NPU.

Legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringskanaler og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevurdering innenfor eget fagfelt - Støttes, men dette er ikke noe nytt og må prioriteres innenfor den tiden hver forsker har til rådighet. Evaluering i tråd med NOR-CAM kan gi uttelling for slikt oppgaver (som i dag).

Legge til rette for at fagmiljøer kan etablere og videreutvikle gode og åpne publiseringskanaler. Primærvalget bør være diamant åpen tilgang uten publiseringsavgift eller gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader - Støttes, men innenfor medisin vil dette være krevende hvis det skal være et alternativ til veletablerte og anerkjente abonnementstidsskrifter. Det vil kreves koordinering både nasjonalt og internasjonalt, samt evaluering basert på DORA-prinsippene.

Innføre institusjonell rettighetsstrategi. På lengre sikt bør det jobbes for å utvikle publiseringslandskapet på en måte som gjør dette overflødig - Støttes. Viktig at forskerne ikke føler at de blir stående alene. Men for universitetssykehusene må dette koordineres med universitetene, og helst nasjonalt.

Avklare institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene etter 2024 i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og Sikt - OUS vil her i stor grad måtte overlate valg av strategi til UiO (som drifter universitetssykehusets bibliotekstjeneste).

Støtte utviklingen av diamant åpen tilgang i tråd med Action Plan for Diamond Open Access og utvikling av publiseringsplattformer og finansieringsmodeller for diamant - Støttes, men det må vurderes i hvilken grad det er realistisk at dette kan være et vesentlig bidrag innenfor medisin.

Vurdere forskere og forskerkarrierer i tråd med NOR-CAM og ARRA - Støttes, vesentlig for å få til andre endringer.

Vurdere om institusjonen kan stille seg bak anbefalingene i Helsinki-initiativet om flerspråklighet i formidling av forskning. - Innen medisin vil det meste publiseres internasjonalt (på engelsk) og i varierende grad formidles lokalt (på norsk). Publisering på norsk skjer typisk i profesjonsspesifikke tidsskrifter. Neppe aktuelt for institusjonene å bidra direkte her.

Delta i internasjonalt arbeid for å fremme ønsket utvikling av publiseringslandskapet - Støttes.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Delta aktivt i nasjonale og internasjonale fora som utvikler publiseringslandskapet i en ønsket retning (for eksempel gjennom Science Europe, cOAlition S, CoARA og Global Research Council).

Dette kan for eksempel innebære å utvikle strategier, retningslinjer og krav, og å arrangere konkurranser for å velge ut de mest anerkjente publiseringskanalene innen ulike fagområder - Støttes (bortsett fra punktet om konkurranser som er feil gjengitt her, se heller nedenfor om konkurranser og synliggjøring).

Bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur - Støttes. Viktig at kostnadene for den enkelte forsker/gruppe holdes nede.

Vektlegge innhold og kvalitet i søknadsbehandling og evalueringer, i tråd med ARRA og NOR-CAM - Støttes

Stimulere til mer forskning om effektene av åpen forskning og endringer av vurderingssystemet -

Støttes

Være en pådriver for å utvikle alternative publiseringskanaler, for eksempel innen diamantpublisering (som plattformer og kapasitetssenter for diamant åpen tilgang) og bidra med å øke anerkjennelsen av kanaler med god kvalitet og transparente kostnader for eksempel ved å arrangere konkurranser - Støttes, men det må vurderes i hvilken grad det er realistisk at dette kan være et vesentlig bidrag innenfor medisin.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent - Støttes. Krever at det kommer på plass vitenarkiv for alle forskningsutførende institusjoner.

Finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter) - Støttes, men innenfor medisin er det sterkt fokus på internasjonal publisering på engelsk.

Styrke arbeidet med å videreutvikle Register over vitenskapelige publiseringskanaler i samarbeid med fagmiljøene, inkl.: ...

- synliggjøre relevante og gode diamanttidsskrifter

Det støttes at det skal arbeides med å videreutvikle Register over vitenskapelig publiseringskanaler, inkl. synliggjøring av gode diamanttidsskrifter.

Utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet - Støttes.

Samarbeide med nasjonale og internasjonale aktører for å fremme ønsket utvikling av publiseringslandskapet - Støttes.

Oppdatere Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler - Støttes, i den grad dette innebærer at myndighetene gjør noen viktige valg blant strategiene.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Rapporten skisserer store ambisjoner for et fremtidig publiseringslandskap. Dagens situasjon og anbefalinger er uoversiktlig, og med mange og raske endringer for forskerne. Det er lite sannsynlig at man når målet hvis alle aktører skal stå fritt til å velge hva de vil gjennomføre av tiltak. Det er av den grunn usikkert om strategiens forslag er tilstrekkelige. Nasjonal og internasjonal samordning av publiseringsanbefalinger er derfor viktig.

Vi er bekymret over at de sentrale initiativene hittil har medført økte kostnader for forskerne og økt inntjening for forlagene. Det fremgår av rapporten at man ønsker at forlagene skal redusere sine priser og overskudd, og at de totale kostnadene for norsk forskning, eventuelt per forskningsartikkel skal bli lavere.

Kvalitet og gjennomslag/synlighet er viktig for forskere. Diamantløsninger vil trolig bli lite utbredt innen helseforskning, og rene OA-tidsskrifter har ofte ikke et like godt renommé som de mest prestisjetunge tidsskrifter innen medisin. Mange av våre forskere vil ikke ønske å publisere i disse før det er en allmenn oppfatning av hvilke tidsskrifter som har en god fagfelleevaluering og gir like god synlighet. Et alternativ er å ikke betale for frikjøp av artikler, slik strategien anbefaler. Det må i så fall være veldig klare anbefalinger om dette.

For forskerne er det avgjørende at publikasjonsretningslinjer ikke hindrer publisering i høy-kvalitets tidsskrifter, er finansielt gjennomførbare for miljøene og blir forstått.

Navn på institusjon/organisasjon:

Nord universitet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

- Bruke Kanalregisteret til å finne kanaler og delta aktivt i vurderingen av publiseringskanaler ved å dele positive og negative erfaringer OG

- Velge diamant åpen tilgang gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet

Det vil være en fordel om kanalregisteret inneholdt informasjon om et rent Open Access-tidsskrift krever artikkelavgift eller ikke, slik at forskere (i Avansert søk) kan velge sitt NPI fagfelt og avgrense på rene OA-tidsskrifter som ikke krever artikkelavgift; jf. det som står under "Anbefalinger for myndigheter", i kulepunkt 4: «Styrke arbeidet med å videreutvikle Register over vitenskapelige publiseringskanaler [...], inkludert [...] synliggjøre relevante og gode diamanttidskrifter».

Forskere anbefales å velge diamant; samtidig fikk en anbefaling fra en arbeidsgruppe nedsatt av UHR (UHR-Bibliotek) om å slå sammen norske institusjoners åpne publiseringstjenester til en felles nasjonal løsning, ikke tilslutning i UHR (rapportutkast, s. 31). I 2023 inngikk [derfor?] UiT og NTNU en avtale med Stockholm University Press om en felles åpen publiseringstjeneste. Hovedfokuset for denne er bøker, men det kan også være aktuelt å utgi tidsskrifter, og partene signaliserer at flere (norske) institusjoner kan delta i dette samarbeidet (ibid.).

- Velge en kanal som krever rimelig publiseringsavgift gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet

Utover informasjon om det enkelte tidsskrift krever artikkelavgift eller ikke (se over) ville det her for de rene Open tidsskriftene som krever slik avgift, være en fordel om kanalregisteret – slik Directory of Open Access Journals (DOAJ) gjør – inneholdt informasjon om dens størrelse.

- Gjennom eget fagnettverk stimulere eller bidra til utvikling av gode åpne publiseringskanaler med høy kvalitet og transparente kostnader

Her hadde det vært nyttig med en utdypning av «transparente kostnader». Er det f.eks. tilstrekkelig at et tidsskrift informerer tydelig om sine artikkelavgifter (evt. sortert etter hvilket land korresponderende forfatters opphavsinstitusjon ligger i) på nettsider? Eller bør/må det også informere om sin gjennomsnittlige utgift/profitt for en artikkel? Med tanke på transparenens hadde det også vært ønskelig at utgivere leverte standardiserte data til en felles oversikt.

- Samlet kommentar til: «Anbefalinger for forskere»:

Å etterleve nevnte anbefalinger vil innebære at forskere må sette av tid; jf. påfølgende «Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner» der institusjoner oppmodes om å legge til rette.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

- Sørge for oversikt over institusjonens kostnader forbundet med publisering

Her hadde et vært nyttig med en nærmere presisering av «kostnader forbundet med publisering», f.eks. om det menes «kostnader forbundet med åpen publisering». De fleste (norske) Open Accessfond

har i sine retningslinjer nedfelt at tilleggsavgifter (utover Article Processing Charges) som f.eks. fargetrykk, språkvask, ekstra illustrasjoner/sider, submission fees etc. ikke dekkes. I slike tilfeller splittes det gjerne i APCs (som dekkes av fondet) og tilleggsavgifter (som ikke dekkes av fondet). Enda mer uoversiktlig blir bildet for avgifter til abonnementsbaserte tidsskrifter. I «The state of Open Access» (Kaufmann/Wills 2005:51) påpekes det at mer enn 75% av abonnementsbaserte tidsskrifter krever «author side fees». Oppsummert er det vanskelig å holde oversikt over «kostnader forbundet med publisering» utover «Processing charges» betalt for rene Open Accesspublikasjoner.

Denne anbefalingen kan relateres til rapportutkast, s. 31: «Det pågår et arbeid i regi av Sikt for å få bedre oversikt over kostnader til publisering i gull-tidsskrift.» videre vises det (ibid.) til en undersøkelse (Karlstrøm, Wenaas og Røeggen 2021) som «understreker [...] behovet for at institusjonene treffer tiltak for å få kontroll på alle utgifter til vitenskapelig publisering». Vi skulle

gjærne hatt tilgang til nærmere informasjon om det pågående arbeidet – og metodikken i dette; jf. bemerkningen (ibid.): «Andelen norske korresponderende forfattere er trolig noe underrapportert, noe som medfører at de estimerte kostnadene sannsynligvis er høyere.» For å få kontroll på alle utgifter til vitenskapelig publisering bør det komme nasjonale føringer/tas nasjonale grep slik at ulike publiseringssavgifter føres likt (på samme konto) på tvers av institusjoner (jf. <https://www.ub.uio.no/skrive-publisere/open-access/oa-rapport-uio-mars2021.pdf>, s. 19.). Open Access-fond og «publiser og les»-avtaler forvaltes typisk av bibliotekene, nevnte grep vil gi oversikt over også utgiftene som går utenfor bibliotekenes budsjetter.

- Legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringsskanaler og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevurdering innenfor eget fagfelt

Forslag til alternativ formulering: «Legge til rette for at forskere kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringsskanaler og kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevurdering innenfor eget fagfelt.»

- Innføre institusjonell rettighetsstrategi. På lengre sikt bør det jobbes for å utvikle publiseringsslandskapet på en måte som gjør dette overflødig.

Nord støtter målet/visjonen om et publiseringsslandskap der langt de fleste tidsskrifter er ren Open Access og de (få) abonnementsbaserte tidsskriftene som da evt. fortsatt vil eksistere, tillater umiddelbar tilgjengeliggjøring av minimum aksepterts versjon ved utgivers publisering – hvilket ville gjøre institusjonelle rettighetspolitikker overflødige. Samtidig er det viktig å være klar over at et flertall av tidsskrifter fortsatt er abonnementsbaserte (se f.eks. Matthias/Jahn/Laakso 2019: 2), særlig gjelder dette et stort flertall av de fire største utgiveres tidsskrifter. Og de nåv. (norske) «publiser og les»-avtalene har i liten grad bidratt til at utgivere flipper tidsskrifter til Open Access i større hastighet (kanskje tvert imot). «In line with our strategy to move to a more open future», annonserte f.eks. Wiley 23.06.2023 at 5 av deres mer enn 1600 tidsskrifter konverteres til Open Access i 2024. Gitt en konverteringstakt på 5 per år vil det unektelig ta en del år før (flesteparten av) Wileys mer enn 1600 tidsskrifter er Open Access; videre viser en rapport fra Sivertsen (2022) at et lite antall forlag har økt sin markedsrett og overtatt et økende antall av de rene Open Access-tidsskriftene.

Vi er langt unna visjonen om at forskersamfunnet har (juridisk) kontroll over tidsskriftene – som forlagene (som tilbydere av tjenester) så konkurrerer på pris og kvalitet om å få levere publiseringstjenester til (rapportutkast, s. 41, 46). Det er derfor liten grunn til å tro at vi vil nå et publiseringsslandskap der langt de fleste tidsskrifter er ren Open Access og der institusjonelle rettighetspolitikker er overflødige, i nær fremtid.

- Avklare institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene etter 2024 i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og Sikt, og vurdere å enten
 - o fortsette PAR-avtalene i en tidsavgrenset overgangsperiode (for eksempel fram til 2027), men stille strengere krav om pristransparens og kostnadsnivå, og bidra til å harmonisere krav på tvers av land. Sørge for progresjon, tallfesting og underlag som muliggjør internasjonal monitorering av andelen artikler med åpen tilgang i tidsskriftet eller
 - o avslutte PAR-avtaler og erstatte de sentraliserte forlagsforhandlingene med fellesforhandlinger om kostnadsnivå for gull og diamant også etter at PAR avvikles

En «utfordring» er at PAR-avtalene er forskervennlige i den forstand at de gjør det lettere å publisere hybrid enn i rene Open Access-tidsskrifter som krever publiseringssavgift (se <https://khrono.no/apen-publisering-og-finansiering/549342>); «krav om pristransparens og kostnadsnivå» er vel og bra, men for å «[s]ørge for progresjon» bør det – «på tvers av land» – a) inngå forpliktelser om at utgivere konverterer et (ikke bare symbolsk) antall abonnementsbaserte tidsskrifter til åpen tilgang (uavhengig av om de i kontraktperioden når en «threshold» for [hybrid] Open Access-innhold), samt

b) understrekes at det vil være siste gang institusjonene betaler både for abonnement (lesetilgang) og publisering – og at institusjonen i fremtiden vil kreve billigere avtaler (enn dagens) som samtidig muliggjør umiddelbar åpen tilgang. Det siste kan oppnås gjennom at utgivere umiddelbart ved deres publisering automatisk sender minimum akseptert versjon av artikkelen til Cris/NVA for publisering

der; dette – at utgiver sender akseptert versjon for behandling i et innleveringssystem – er en type avtale som f.eks. National Institute of Health har inngått (<https://guides.lib.uci.edu/c.php?g=334652&p=7268515> > Step 1: Determine the Submission Methods > Method D) med en del utgivere, bl.a. Elsevier og Taylor & Francis (<https://publicaccess.nih.gov/MethodDPublishers>).

Nord støtter at «publiser og les»-avtalene ikke bør være permanente, vil imidlertid peke på at perioden frem til 2027 synes kort ut fra erfaringer hittil. Det kan gjøre planlegging av publisering vanskeligere. Norden/Norge er langt fremme på feltet Open Access. DERSOM man mener at «publiser og les»-avtaler har potensial for å endre abonnementsystemet til full åpen tilgang, tilsier reell tilrettelegging at man burde vurdere et lengre tidsperspektiv som kunne gi større kraft til overgangen via samarbeid over landegrenser.

- Legge til rette for at fagmiljøer kan etablere og videreutvikle gode og åpne publiseringskanaler. Primærvalget bør være diamant åpen tilgang uten publiseringsavgift eller gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader

Etablering og videreutvikling av gode, åpne publiseringskanaler bør primært være diamant; samtidig fikk en anbefaling fra en arbeidsgruppe nedsatt av UHR (UHR-Bibliotek) om å slå sammen norske institusjoners åpne publiseringstjenester til en felles nasjonal løsning, ikke tilslutning i UHR (rapportutkast, s. 31). i 2023 inngikk [derfor?] UiT og NTNU en avtale med Stockholm University Press om en felles åpen publiseringstjeneste, og partene signaliserer at flere (norske) institusjoner kan delta i dette samarbeidet (ibid.) . Det bør understrekes at etablering og videreutvikling av gode, åpne publiseringskanaler som primært diamant bør skje innenfor rammen av eksisterende publiseringstjenester – ikke gjennom å opprette nye institusjonelle løsninger (dvs. ikke gjennom at flere enn de åtte i Norge som alt har sine åpne institusjonell publiseringstjenester, oppretter slike). Det er verken bærekraftig eller god ressursbruk om hver institusjon skal ha sin egen tjeneste for å utgi et (ofte begrenset) antall diamant-tidsskrifter; små institusjonelle publiseringstjenester er dessuten både ressursmessig og økonomisk sårbare.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

- Bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur

21/526 - Referat UHR arbeidsutvalg 12.2.21

21/3 Åpen forskning

Denne saken hadde tre deler:

1. Arbeidsgruppe om kostnader til publisering ved NFR-bevilgninger

I forlengelsen av saken om implementering av Plan S skal det vurderes å sette ned en arbeidsgruppe som skal utrede hvordan man kan beregne kostnader til åpen publisering ved prosjekter finansiert av Forskningsrådet. Premisset er at Forskningsrådet vil utvikle StimOA, og ønsker at utgiftene til å publisere åpent bakes inn i de indirekte kostnadene som legges til når det søkes om prosjektmidler i Norges forskningsråd. Alle institusjonene i sektoren benytter nå den såkalte TDI-modellen [tid, direkte og indirekte kostnader], hvor kostnadene ved eksterne prosjekter beregnes og settes institusjonsvis når det gjelder kontorfasiliteter, drift og infrastruktur (leiested). Et sentralt spørsmål her er om publiseringskostnadene kan integreres i TDI-modellen, evt i form av en forenklet beregning av gjennomsnittet av slike kostnader, som så kan legges inn i søknadsbudsjettene. For den enkelte forsker vil utgiftene til publisering bli dekket av institusjonen, som igjen får dekket utgiftene gjennom summen av TDI-satsene.

F.o.m. 2023:

- <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/apen-forskning/publikasjoner/>

Finansiering av kostnader til åpen publisering

- Forskningsrådet dekker kostnader til åpen publisering av artikler som del av de indirekte kostnadene (overhead) til organisasjonen hvor forskeren er ansatt. Publiseringskostnader til tidsskriftartikler skal derfor ikke legges inn som direkte kostnader i budsjetter for enkeltprosjekter.

- Det er institusjonenes ansvar å sikre at kostnader til åpen publisering blir dekket gjennom satsene fra Forskningsrådet.

- Utgifter til vitenskapelige bøker som publiseres åpent uten embargo [spærrefrist] med en åpen lisens, må dekkes gjennom direkte prosjektkostnader. Bøker med embargo kan ikke finansieres gjennom prosjektkostnadene.

- Publiseringskostnader til «Hybrid O[pen] A[ccess]», det vil si frikjøp av artikler i “lukkede” abonnementstidsskrifter, dekkes ikke av Forskningsrådet.

- «Fra og med 2023 øker vi rundsumsatsene for forskertid for å kompensere for noen av de økte kostnadene til åpen publisering institusjonene har fått.» (Forskerforum, Khrono)

--

Jamfør <https://www.coalition-s.org/moving-away-from-apcs/>

[I]f we are to move away from a per-unit business model [...] funders will need to explore how their funds can be made accessible to institutions (and not tied up in individual grants).

Research funders interested in applying to join this working group must be committed to taking the two steps outlined below and can demonstrate initiatives that they are already taking forward in support of all of these:

1. Ensure that funds made available to cover publication fees are NOT allocated to individual research grants but instead are aggregated and directed to those who procure publishing services, typically the university library.”

- 1) For NFRs del vil dette si at de må ta grep/steg for å sikre at midler som finansier NFR gjør tilgjengelig for å dekke publiseringsutgifter, allokeres ikke til individuelle forskningsprosjekter, men til den enheten (ved mottakerinstitusjonen) som administrerer publiseringsutgiftene.

- 2) Det finnes mange ulike finansieringsmodeller og infrastrukturer, og mangfold er bra, men der vil være utfordrende for NFR å vurdere hvilke gode tiltak som skal støttes. Jf. at Forskningsrådet gjennom ordningen "Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur" i perioden 2009–2015" fordelte ca. én milliard til etablering og/eller drift av diverse, dels konkurrerende/overlappende infrastrukturer der hele eller en betydelig del av formålet med infrastrukturen er datahåndtering. Det oppfordres til å unngå en liknende situasjon for åpen publisering.

- Være en pådriver for å utvikle alternative publiseringskanaler, for eksempel innen diamant publisering (som plattformer og kapasitetssenter for diamant åpen tilgang) [...]

Her bør det understrekes at utvikling innen diamant publisering primært bør skje innenfor rammen av eksisterende publiseringsplattformer – ikke gjennom å opprette nye institusjonelle plattformer (dvs. ikke gjennom at flere enn de åtte i Norge som alt har sine åpne institusjonell publiseringstjenester, oppretter slike). Det er verken bærekraftig eller god ressursbruk om hver institusjon skal ha sin egen tjeneste for å utgi et (ofte begrenset) antall diamant-tidsskrifter; små institusjonelle publiseringstjenester er dessuten både ressursmessig og økonomisk sårbare.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

- Finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter)

Myndigheter anbefales å finansiere og realisere f.eks. diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter; samtidig fikk en anbefaling fra en arbeidsgruppe nedsatt av UHR (UHR-Bibliotek) om å slå sammen norske institusjoners åpne publiseringstjenester til en felles nasjonal løsning, ikke tilslutning i UHR (rapportutkast, s. 31). I 2023 inngikk [derfor?] UiT og NTNU en avtale med Stockholm University Press om en felles åpen publiseringstjeneste, og partene signaliserer at flere (norske) institusjoner kan delta i dette samarbeidet (ibid.). Det bør understrekes at finansieringen fortrinnsvis bør være av eksisterende diamantpubliseringsplattformer – og ikke gå til å opprette nye institusjonelle løsninger.

- «Styrke arbeidet med å videreutvikle Register over vitenskapelige publiseringskanaler [...], inkludert [...] synliggjøre relevante og gode diamanttidsskrifter».

Nord støtter denne anbefalingen og mener den vil være en støtte for forskere som vil følge anbefalingen om å velge diamant åpen tilgang.

- Utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet

Nord støtter dette; men er (institusjonelle) rettighetspolitikker et uavklart juridisk område (i norsk sammenheng), gjelder dette i enda sterkere grad en nasjonal rettighetstrategi. Vi kjenner bare til ett land der dette er innarbeidet i lovverket (Nederlands Dutch Copyright Act; jf. rapportutkast, s. 20).

•Oppdatere Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Gjeldende f.o.m. utlysninger i 2023 har Forskningsrådet innført retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige bøker. Det er derfor nærliggende å forvente at de nasjonale målene må oppdateres med retningslinjer også for bøker, og da kan det være greit å eksplisere dette i denne anbefalingen, f.eks. ... «bl.a. med retningslinjer også for bøker».

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Kommentarer til rapporten som helhet

Rapporten gir samlet sett et godt overblikk over feltet, rammebetingelser og utfordringer. Den er grundig og omfattende, men samtidig godt lesbar og gir gode oppsummeringer av (kjent kunnskap basert på) nyere litteratur (se rapportutkast, s. 57f.: Referanseliste) og prosjekter, f.eks. Sivertsen (2022) og prosjektet Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication (DIAMAS) der bl.a. Norges fremste OA-ekspert, Jan Erik Frantsvåg, deltar. Noen eksempler:

- Denne markedsmakten [til et lite antall forlag] har tiltatt etter innføring av betalingsmodellen for å publisere åpent (APC). (rapportutkast, s. 3 -> Sivertsen 2022)
- Markedet domineres hovedsakelig av fem store forlagshus: Elsevier, Wiley, Taylor & Francis, SpringerNature og Sage, som til sammen kontrollerer ca. 50 % av markedet. (rapportutkast, s. 11)
- En undersøkelse av tidsskriftene som er indeksert av Directory of Open Access Journals (DOAJ) viser at de store tradisjonelle forlagene har overtatt et økende antall av gulltidsskriftene (Crawford 2021). Eierne av SpringerNature har overtatt BiomedCentral og Frontiers, Wiley har overtatt Hindawi, Taylor & Francis har overtatt Dove, og Elsevier har overtatt KeAi. (rapportutkast, s. 12 -> Sivertsen 2022, særlig s. 17)
- Mange av disse [diamanttidsskriftene] har lave driftskostnader, men er sårbare økonomisk og ressursmessig, og bør organiseres, koordineres og finansieres mer effektivt. (rapportutkast, s. 13 -> Frantsvåg)

Det bemerkes at dokumentet bærer noe preg av å være et utkast som inneholder en del (skrive)feil (pga. tidspress?) som bør rettes i ny versjon, samt enkelte selvmotsigelser (tilsynelatende) og unøyaktigheter (noen av dem skal omtales i det neste avsnittet).

Kommentarer til andre deler av rapporten enn anbefalingene

•Hybrid-varianten overlot til forskeren å velge å betale publiseringsavgift for å kjøpe artikkelen fri eller publisere lukket som normalt. Hybrid var dermed allerede fra starten av tenkt som et transformativt element og en mekanisme for å få abonnementsbaserte tidsskrift til å gå over til gull. (rapportutkast, s. 15)

Det er vanskelig å se at disse to setningene henger logisk sammen – at den første betinger den andre på en måte som rettferdiggjør bruken av "dermed". Videre ville det være bedre/tydeligere å erstatte passivkonstruksjonen "var tenkt" med en aktivkonstruksjon der det sies tydelig HVEM som tenkte dette. Forlag/Utgivere har neppe sett på hybrid som et verktøy for (i større omfang) å konvertere abonnementsbaserte tidsskrifter til ren åpen tilgang; hvis så var tilfelle, burde overgangen gått mye raskere.

•Gjennom cOAlition S har Forskningsrådet bidratt til å utvikle en rettighetsstrategi ("Rights Retention Strategy") som innebærer at forfattere beholder immaterielle rettigheter slik at fagfellevurderte versjoner av artikler kan gjøres åpent tilgjengelig. (rapportutkast, s. 18)

Dette fremstår noe upresist, «umiddelbart åpent tilgjengelig» ville vært bedre. De fleste abonnementsbaserte tidsskrifter godtar i utgangspunktet – uavhengig av Forskningsrådets rettighetspolitikk – at akseptert versjon av en artikkel egenarkiveres/gjøres åpent tilgjengelig; men en del utgivere (deriblant de fire største: Elsevier, Wiley, Taylor & Francis og Springer) tillater i sine

standardpolicyer for egenarkivering slik tilgjengeliggjøring først etter en viss sperrefrist (embargo) – hvilket står i opposisjon til NFRs og EUs krav om UMIDDELBAR tilgang.

- Sivertsen 2022 finner at avtalene også påvirker publiseringsmønsteret noe, ved at de tilsynelatende øker publiseringen i tidsskriftene avtalene dekker. (rapportutkast, s. 29)

Et par linjer lenger nede heter det at «PAR-avtalene isolert sett ikke viser en dreining i publiseringsmønstre»; dette fremstår (vel?) noe selvmotsigende.

- Harvard universitetet har hatt en institusjonell rettighetsstrategi i over ti år som innebærer å sikre at institusjonens ansatte fritt kan velge publiseringskanal og samtidig gjøre publikasjonene sine åpent tilgjengelig uten juridisk risiko for forfatteren. Dette gjøres ved at institusjonen informerer om rettighetsstrategien gjennom for eksempel sine nettsider. I et slikt forhåndsvarsel gjøres det klart at aksepterte manuskripter vil utstyres med en CC-lisens som overstyrer eventuelle senere publiseringsavtaler med forlaget. Dermed trenger ikke enkeltforskere å informere forlaget om dette og kan fritt sende inn manuskripter hvor de ønsker. (rapportutkast, s. 31)

Harvards «Rights-retention-mandate» sikrer universitetet nødvendig tillatelse fra forfatter før denne eventuelt overfører rettigheter til utgiver, men vi er usikre på om det er CC-lisensen som sikrer denne retten (til å uten sperrefrist tilgjengeliggjøre aksepterte manuskripter)/«overstyrer eventuelle senere publiseringsavtaler med forlaget». Videre er det å anmerke at Harvard anbefaler sine forfattere å legge en såkalt «rider» – et forfattertillegg som kan genereres automatisk – ved publiseringsavtalen med utgiver. Tilleggets eneste formål er å varsle utgiver om at forfatter alt har gitt Harvard visse (ikke-eksklusive) rettigheter

(<https://blogs.harvard.edu/pamphlet/2011/12/02/clarifying-the-harvard-policies-a-response/>

<https://osc.hul.harvard.edu/authors/amend/>, linken «GENERATE YOUR ADDENDUM»).

- En nasjonal portefølje av juridiske tidsskrifter utgis hovedsakelig av Universitetsforlaget. Dette forlaget har besluttet at alle deres tidsskrifter skal publiseres åpent fra 2023, enten etter diamantmodellen, gjennom publiseringsavgift eller gjennom grønn åpen tilgang (rettighetsstrategien).

Å regne abonnementsbaserte tidsskrifter som tillater egenarkivering, til tidsskrifter som «publiseres åpent», skaper etter vårt mening uklarhet; slike abonnementsbaserte tidsskrifter er – slik vi ser det – ikke å anse som åpne tidsskrifter. Det som er spesielt er at Universitetsforlagets abonnementsbaserte tidsskrifter fra 01.01.2023 tillater tilgjengeliggjøring av akseptert versjon umiddelbart (ved utgivers publisering) OG MED CC BY 4.0-LISENS – i tråd med cOAlition S' rettighetsstrategi.

- Hvis vi ser på muligheten for grønn åpen tilgang, så viser data fra Sherpa Romeo at over 60 % av lukkede artikler kunne vært egenarkivert og gjort tilgjengelig i norske vitenarkiv. (rapportutkast, s. 31)

At vel 60 % av artikler publisert lukket i abonnementsbaserte tidsskrifter kunne vært egenarkivert og gjort tilgjengelig i institusjonelle vitenarkiv, er etter vår erfaring et altfor lavt anslag (særlig om man i tillegg kontakter utgivere som ikke har noen uttrykt Open Access-policy, og ber dem om tillatelse til å tilgjengeliggjøre akseptert versjon i institusjonelt arkiv). For å snu på det: De færreste tidsskrifter/utgivere har Open Access-policyer som ikke tillater tilgjengeliggjøring av akseptert versjon i institusjonelt arkiv.

- Modellen med publiseringsavgift [...] krever at kostnadene ved publisering [...] ikke overstiger kostnadene knyttet til publiseringsarbeidet hos forlag. (rapportutkast, s. 40)

Forlag tilfører verdi. Og setningen "Modellen med publiseringsavgift [...] krever at kostnadene ved publisering [...] ikke overstiger kostnadene knyttet til publiseringsarbeidet hos forlag" fremstår i opposisjon til flere andre steder i rapporten.

Nord slutter seg til følgende (rapportutkast, s. 41): "Et velfungerende fremtidig publiseringslandskap må ha som utgangspunkt at forskersamfunnet har kontroll over tidsskriftene, plattformene og publikasjonene ved at den redaksjonelle uavhengigheten sikres. Forlagene bør operere som tilbydere av konkurranseutsatte tjenester, og de juridiske rettighetene til tidsskriftstitler bør ligge hos forskersamfunnene slik at redaksjoner kan velge å flytte tidsskrifter til andre tjenesteleverandører ved behov."

Men de fleste forlag er kommersielle og har inntjening som (legitimt) mål (rapportutkast, s. 46):

"Kommersielle tjenesteytere har en naturlig plass i et fremtidig publiseringslandskap, men da som profesjonelle tjenesteleverandører som konkurrerer på pris og kvalitet rundt driften av publiseringskanaler. Kommersielle aktører vil av natur alltid ha inntjening som formål, men i et velfungerende marked vil «eier» kunne velge andre utgivere om pris og kvalitet ikke er tilfredsstillende."

Åkreve at «kostnadene ved publisering [...] ikke overstiger kostnadene knyttet til publiseringsarbeidet hos forlag» (rapportutkast, s. 40), synes verken realistisk eller å være en forutsetning for et ønsket publiseringslandskap.

Rapportutkast, s. 44; punktet "Vitenarkiv og grønn åpen tilgang"

Her bør det dessuten påpekes at viktige finansiører som f.eks. EU og Forskningsrådet krever egenarkivering av også rene Open Access-artikler i vitenarkiv.

•Grønn åpen tilgang forutsetter abonnementsløsningen og er derfor ikke en nødvendig del av fremtidens publiseringsløsning etter at alle tidsskrift har åpen tilgang. (rapportutkast, s. 44)

Formuleringen «alle tidsskrift har åpen tilgang» er uklar; hvis den skal tolkes som «alle tidsskrift er ren Open Access», fremstår dette i opposisjon til flere andre steder der det åpnes for at enkelte tidsskrifter bør kunne holde på abonnementsmodellen:

•Tidsskrifter som baserer seg på abonnement[.] bør i utgangspunktet ikke inngå som en komponent i et fremtidig ønsket publiseringslandskap. Enkelte tidsskrifter som er viktige for fagmiljøene[,] møter imidlertid på finansielle utfordringer som ikke så enkelt lar seg løse innenfor de foretrukne formene for åpen tilgang, som PAR-avtaler, gull eller diamant. Dette er gjerne tidsskrifter som ikke er en del av de store forlagenes porteføljer og derfor ikke inngår i PAR-avtaler, samtidig som artikkelbetaling ikke vurderes som en aktuell finansieringsmodell. Diamant åpen tilgang ville være å foretrekke også for disse tidsskriftene slik NÅHST-ordningen i Norge er et eksempel på, men en god internasjonal finansieringsløsning mangler for diamanttidsskrifter.

I Norge viderefører Universitetsforlaget abonnementsordningen for deler av sin tidsskriftportefølje og samtidig tillater de at den aksepterte versjon av publikasjoner i tidsskriftene gjøres tilgjengelig i vitenarkiv med en CC-BY lisens samtidig med publisert versjon. Abonnementsordningen bidrar til å sikre nødvendig inntjening, slik at forlaget kan opprettholde kvalitetsnivået på sine tjenester og samtidig legges det til rette for at forskere kan oppfylle kravet om åpen tilgang gjennom tilgjengeliggjøring i vitenarkiv. Selv om denne formen for åpen tilgang prinsipielt ikke anbefales, kan en slik løsning være et supplement for å sikre videre liv til særskilte tidsskrifter som ellers ikke ville klare seg. Dette bør vurderes som en akseptabel, om ikke ideell, løsning også etter 2024.

(rapportutkast, s. 18)

Da abonnementsordningen er et element i dagens system som fortrinnsvis bør opphøre, må løsninger som understøtter abonnement anses for å være temporære. Abonnementsløsninger er dermed kun unntaksvis en del av fremtidens løsninger i kombinasjon med rettighetsstrategien, og rapporten anerkjenner at det i visse tilfeller og innen visse fagfelt kan være viktige tidsskrift som ikke vil være levedyktige utenfor en abonnementsordning. (rapportutkast, s. 44)

Et annet dilemma er lærde selskaper eller foreninger som utgir egne tidsskrift og har gjort seg avhengig av inntekter fra abonnement eller kontingent som både finansierer tidsskriftet og annen faglig aktivitet. Slike foreninger vil ha problemer med å opprettholde faglig aktivitet om inntektsstrømmen fra abonnement/kontingent bortfaller. Disse er som oftest ikke-kommersielle aktører og sluser inntjening inn i egen faglig virksomhet. En overgang til åpen publisering vil dermed kunne true øvrig virksomhet, da inntekstrømmen vil bortfalle. Utfordringen med lærde selskap er beskrevet av Larivière, Haustein og Mongeon (2015) og denne problemstillingen krever spesiell oppmerksomhet. (rapportutkast, s. 46f.)

Rapporten skisserer et fremtidig ønsket publiseringslandskap der langt de fleste tidsskriftene er ren Open Access – et ønske Nord deler. Men for det første: Hvis man åpner for at også i fremtiden eksisterer noen få abonnementsbaserte tidsskrifter, er det spørsmål om hensynet til disse tidsskriftenes inntekter bør være eneste gyldige grunn; eksempelvis argumenterer McCabe (2016) for at et abonnementsbasert tidsskrift i visse tilfeller kan være (profitabelt og) mer effektivt enn et Open Access-tidsskrift (• Grønn åpen tilgang forutsetter abonnementsløsningen og er derfor ikke en nødvendig del av fremtidens publiseringsløsning etter at alle tidsskrift har åpen tilgang.

(rapportutkast, s. 44; vår utheving)

Formuleringen «alle tidsskrift har åpen tilgang» er uklar; hvis den skal tolkes som «alle tidsskrift er ren Open Access», fremstår dette i opposisjon til flere andre steder der det åpnes for at enkelte tidsskrifter bør kunne holde på abonnementsmodellen:

• Tidsskrifter som baserer seg på abonnement[.] bør i utgangspunktet ikke inngå som en komponent i et fremtidig ønsket publiseringslandskap. Enkelte tidsskrifter som er viktige for fagmiljøene[.] møter imidlertid på finansielle utfordringer som ikke så enkelt lar seg løse innenfor de foretrukne formene for åpen tilgang, som PAR-avtaler, gull eller diamant. Dette er gjerne tidsskrifter som ikke er en del av de store forlagenes porteføljer og derfor ikke inngår i PAR-avtaler, samtidig som artikkelbetaling ikke vurderes som en aktuell finansieringsmodell. Diamant åpen tilgang ville være å foretrekke også for disse tidsskriftene slik NÅHST-ordningen i Norge er et eksempel på, men en god internasjonal finansieringsløsning mangler for diamanttidsskrifter.

I Norge viderefører Universitetsforlaget abonnementsordningen for deler av sin tidsskriftportefølje og samtidig tillater de at den aksepterte versjon av publikasjoner i tidsskriftene gjøres tilgjengelig i vitenarkiv med en CC-BY lisens samtidig med publisert versjon. Abonnementsordningen bidrar til å sikre nødvendig inntjening, slik at forlaget kan opprettholde kvalitetsnivået på sine tjenester og samtidig legges det til rette for at forskere kan oppfylle kravet om åpen tilgang gjennom tilgjengeliggjøring i vitenarkiv. Selv om denne formen for åpen tilgang prinsipielt ikke anbefales, kan en slik løsning være et supplement for å sikre videre liv til særskilte tidsskrifter som ellers ikke ville klare seg. Dette bør vurderes som en akseptabel, om ikke ideell, løsning også etter 2024.

(rapportutkast, s. 18)

Da abonnementsordningen er et element i dagens system som fortrinnsvis bør opphøre, må løsninger som understøtter abonnement anses for å være temporære. Abonnementsløsninger er dermed kun unntaksvis en del av fremtidens løsninger i kombinasjon med rettighetsstrategien, og rapporten anerkjenner at det i visse tilfeller og innen visse fagfelt kan være viktige tidsskrift som ikke vil være levedyktige utenfor en abonnementsordning. (rapportutkast, s. 44)

Et annet dilemma er lærde selskaper eller foreninger som utgir egne tidsskrift og har gjort seg avhengig av inntekter fra abonnement eller kontingent som både finansierer tidsskriftet og annen faglig aktivitet. Slike foreninger vil ha problemer med å opprettholde faglig aktivitet om inntektsstrømmen fra abonnement/kontingent bortfaller. Disse er som oftest ikke-kommersielle aktører og sluser inntjening inn i egen faglig virksomhet. En overgang til åpen publisering vil dermed kunne true øvrig virksomhet, da inntektsstrømmen vil bortfalle. Utfordringen med lærde selskap er beskrevet av Larivière, Haustein og Mongeon (2015) og denne problemstillingen krever spesiell oppmerksomhet. (rapportutkast, s. 46f.)

Rapporten skisserer et fremtidig ønsket publiseringslandskap der langt de fleste tidsskriftene er ren Open Access – et ønske Nord deler. Men for det første: Hvis man åpner for at også i fremtiden eksisterer noen få abonnementsbaserte tidsskrifter, er det spørsmål om hensynet til disse TIDSSKRIFTENES INNTEKTER bør være eneste gyldige grunn; eksempelvis argumenterer McCabe (2016) for at et abonnementsbasert tidsskrift i visse tilfeller kan være (profitabelt og) MER EFFEKTIVT enn et Open Access-tidsskrift

(<https://septentrio.uit.no/index.php/SCS/article/view/4043/3739>).

For det andre kan man stille spørsmålet hvor lenge foreninger/lærde selskaper skal få lov til å gjøre dette argumentet gjeldende. Det er godt mulig å ha inntekter fra rene Open Access-tidsskrifter også. For det tredje kan man påpeke at Universitetsforlaget jevnt over har solid driftsoverskudd/profittmargin, noen eksempler; 2018: snaut 15%, 2020: 21,2%, 2021: 17,8%.

--

Omtalen av publish and read (PAR, «publiser og les»)-avtalene

(1) [PAR-]Avtalene har så langt bidratt til at nærmere 80 % av norske publikasjoner er åpent tilgjengelig, men avtalene har enda ikke i noen større grad bidratt til at forlagenes tidsskrift har gått over til en utgivelsesmodell der alt som publiseres er åpent tilgjengelig. (rapportutkast, s. 13)

(2) Det strategiske grepet i Plan S var å påvirke forlag og tidsskrift til å «flippe» fra en abonnementsmodell til ren åpen tilgang, men hvorvidt PAR-avtaler faktisk har bidratt til dette[], er ikke åpenbart. (rapportutkast, s. 16)

(3) Norske institusjoner opplever PAR-avtaler som kostbare, men avtalene er ikke nødvendigvis dyrere enn de gamle rene abonnementsavtalene. (ibid.)

(4) PAR-avtaler etter 2024

[F]orhandlingskonsortier oppfordres [] til å inkludere kravet om at utgivere skal [...] tillate at forfattere beholder rettigheter til sine forskningsartikler. (rapportutkast, s. 23)

(5) PAR-avtaler har et betydelig potensial for å endre abonnementssystemet til full åpen tilgang [...]. (rapportutkast, s. 48)

(6) Institusjoner som velger bort PAR-avtaler bør derfor vurdere tjenligheten med rene big-dealsabbonement

som vil motvirke en eventuell transformasjon. (ibid.)

(7) Den store usikkerheten knyttet til om PAR-avtaler er transformative[,] er essensiell. (ibid.)

(8) Det er sannsynlig at PAR-avtalene, gitt tilstrekkelig internasjonal tilslutning, vil bidra til en overgang der tidsskrifter i stor grad åpnes opp. (ibid.)

Ut fra erfaringene (i Norge) til nå er det svært vanskelig å si seg enig i (5) og (8); begge rapportutkast, s. 48. (5) og (8) fremstår da også i opposisjon til (1), (2) og (7). Transformation agreements/«Publiser og les»-avtaler har ikke bevirket ønsket endring (flipping). Tvert imot – man kan argumentere for at de har

- bidratt til å sementere abonnementsmodellen/-tidsskrifter: Fra et øk. perspektiv ingen grunn for å flippe til Open Access så lenge man får betalt både for abonnement/lesetilgang og publisering.

- hatt uønskede konsekvenser:

- gjort det lettere å publisere hybrid enn i rene Open Access-tidsskrifter som krever publiseringsavgift.

- «Sivertsen 2022 finner at avtalene også påvirker publiseringsmønsteret noe, ved at de tilsynelatende øker publiseringen i tidsskriftene avtalene dekker». (rapportutkast, s. 29)

Mht. (3) må man ta hensyn til at «publiser og les»-avtaler innebærer mye administrasjon i forskningsinstitusjonene, trolig mer enn for de gamle rene abonnementsavtalene («les»-avtalene). Slike administrative lønnsutgifter er ofte skjulte når man snakker om avtalers kostnader (jf. <https://www.ub.uio.no/skrive-publiser/open-access/oa-rapport-uio-mars2021.pdf>, s. 19).

Hva gjelder (6), er Nord enig i at rene abonnements-/«les»-avtaler ikke er ønskelige, også fordi de vil innebære en videreføring av abonnementsmodellen; vi utelukker dog ikke at også «publiser og les»-avtaler kan «motvirke en eventuell transformasjon».

--

(Delvis relatert til foregående avsnitt om PAR-avtalene) Synet på egenarkivering/grønn Open Access

- Om «tilgjengeliggjøring i vitenarkiv» bemerkes at «denne formen for åpen tilgang prinsipielt ikke anbefales» (rapportutkast, s. 18)

Peter Suber, de facto leder av den internasjonale Open Access-bevegelsen, argumenterer for at gull og grønn Open Access er komplementære, at vi trenger begge og at det derfor er galt å foretrekke gull (ren Open Access) foran grønn. Både ren Open Access (med publiseringsavgift) og PAR-avtaler har vist seg å ha uønskede konsekvenser (jf. eksempelvis foregående avsnitt om PAR-avtalene), f.eks. «økende kostnader» (rapportutkast, s. 21). Nord støtter ønsket om et fremtidig publiseringslandskap der ([nesten] alle) tidsskrifter er ren Open Access (som nevnt). Dette inngår i beskrivelsen av nettopp et ønsket fremtidig publiseringslandskap; Nord mener samtidig at vi må forholde oss til nåsituasjonen og dens realiteter. Et (stort) flertall av tidsskriftene (særlig til de største utgiverne) er fortsatt «closed-access», og konverteringen av abonnementsbaserte tidsskrifter til ren Open Access har til nå gått svært langsomt. Selv om Nord støtter tiltak som forhåpentligvis kan bidra til å akselerere konverteringen av abonnementsbaserte tidsskrifter til ren Open Access, vil det realistisk sett fortsatt gå lang tid før et flertall av tidsskrifter er ren Open Access – og enda lengre før (nesten) alle er det. Vi slutter oss derfor til Nasjonalt publiseringsutvalg for samfunnsvitenskapelige fag sitt innspill (rapportutkast, s. 36 og <https://npi.hkdir.no/organisering/fagorgan/referat?id=1146>) at det (særlig, men ikke utelukkende) i mellomtiden bør legges til rette for grønn åpen tilgang. Dette vil etter vårt syn også kunne være en (økonomisk) bærekraftig vei til målet om (full) åpen tilgang (for institusjonene) i en tid der både bærekraft og økonomi er viktig – jf. a) Langtidsplanen for forskning

og høyere utdanning 2023-2032, der det er et gjennomgående poeng at det blir mindre økonomisk handlingsrom i de kommende årene og at institusjonene ikke kan regne med økte budsjettammer, og b) at flere institusjoner har innledet omstillingsprosjekter for å spare penger – selv om (det må understrekes) grønn Open Access er gratis kun i betydningen «ingen publiseringsavgift»: Det krever noe av forskeren (finne/ta vare på rett versjon, laste denne opp) og koster også arbeidstid fra administrativt støttepersonell (rettighetsklarering, se <https://www.ub.uio.no/skrive-publisere/openaccess/oa-rapport-uio-mars2021.pdf> s. 19).

Forhold som mangler

- Hvis vi ser på alle norske publikasjoner på nivå 2 fra perioden 2017-2021, så er 79 % av disse publisert i kanaler som i 2022 enten er åpne (DOAJ) eller kanaler som dekkes av PAR-avtalene. (rapportutkast, s. 29)

Et helt annet bilde får man om man (per 2023 07 05) ser på antallet nivå 2-tidsskrifter totalt (2228) og antallet/andelen av disse som er rene Open Access-tidsskrifter indeksert i DOAJ (136 tidsskrifter; 6,1%). Det er således grunn til å tro at langt de fleste artiklene som inngår i de nevnte 79 prosentene, er (for en stor del hybride) artikler publisert i «kanaler som dekkes av PAR-avtalene», ikke i kanaler som er åpne (i DOAJ).

- Det er urealistisk å tenke seg at vi skal oppnå 100 % åpen tilgang til alt som rapporteres fra Norge i 2024 og det er viktig å beskrive kanalene som representerer de siste 20 % som fortsatt er lukket per 2022 for å finne ut om det knytter seg særskilte utfordringer til å gjøre disse åpne. (rapportutkast, s. 34)

Se kommentaren til rapportutkast, s. 31 over. Utfordringen her er trolig i liten grad at disse tidsskriftene/ut-giverne har Open Access-policyer som ikke tillater tilgjengeliggjøring av akseptert versjon i institusjonelt arkiv. Mens det innenfor noen fagfelt er – dels lang (arXiv; rapportutkast, s. 19 og 35), dels nyere (bioRxiv; rapportutkast, s. 45) – tradisjon å dele tidlige artikkelversjoner, har mange andre forskere fortsatt motforestillinger mot grønn Open Access, dvs. mot å bruke tid på å lete frem og laste opp enn annen artikkelversjon – akseptert versjon – enn den publiserte for arkivering. Å komme dette til livs vil kreve en kultur-ending (rapportutkast, s. 25 og 51) der grønn Open Access anses som en fullverdig vei til målet på linje med ren Open Access; det er etter vårt syn derfor uheldig når det bemerkes at «denne formen for åpen tilgang prinsipielt ikke anbefales» (rapportutkast, s. 18).

Navn på institusjon/organisasjon:

Helse Midt-Norge RHF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Helse Midt-Norge stiller seg bak rapportens anbefalinger til forskere.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Rapportens anbefalinger til forskningsutførende institusjoner legger mye ansvar på hver enkelt institusjon. Det er viktig at hver institusjon tar en del av ansvaret for endringsarbeidet, men en slik tilnærming kan vanskeliggjøre utvikling av en omforent, helhetlig strategi nasjonalt.

Når anbefalingene avhenger av hverandre og landskapet for samordning mellom institusjoner er komplekst, vil det være fordelaktig med flere konkrete tiltak og anbefalinger som anerkjenner denne kompleksiteten i rapporten. Helse Midt-Norge mener derfor at myndighetene skal fortsette å stille forventninger og krav til institusjonene, men at myndighetene selv må bidra med overordnet koordinering og andre tiltak som vil øke sannsynligheten for at institusjonene når kravene. For å nå disse kravene vil det for eksempel være helt avgjørende at det gis like muligheter for forskere i alle forskningsutførende institusjoner.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

I Regional utviklingsplan 2023-2026 og Handlingsplan for forskning 2023-2026 har Helse Midt-Norge RHF et uttalt mål om at vi skal bidra til at regionen som helhet satser på helseforskning og til at det samarbeides godt i regionen.

For å nå ambisjonen om en fremragende helsetjeneste må vi både utvikle ny kunnskap og øke evnen til å ta i bruk forskningsbasert kunnskap til det beste for pasienten. Fri og lik tilgang til forskningsresultater for både forskerne selv, de ulike helseforetakene og allmenheten er nødvendig for å oppnå disse målene. Helse Midt-Norge vil at nødvendig infrastruktur, verktøy og kompetanse bygges opp og deles mellom helseforetak og andre samarbeidspartnere, og mener at det skal være kort vei fra kunnskap til forbedret praksis.

For at vi skal oppnå disse målene blir ambisjonen om åpen tilgang viktig. Helse Midt-Norge støtter at resultater fra offentlig finansiert forskning i størst mulig grad skal være allment tilgjengelig. Et hinder for publisering i åpen-tilgang-tidsskrifter er at publiseringen medfører kostnader for forfatteren, noe som kan oppfattes som et argument mot å publisere åpent.

Helse Midt-Norge støtter anbefalingen om at forsknings-finansierer skal tilrettelegge for å fjerne den økonomiske barrieren ved å bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og nødvendig infrastruktur. I denne sammenheng blir transparente og rimelige prismodeller viktig. Nasjonal strategi og samordning av tiltak er nødvendig for å unngå at kostnader til publisering ikke kommer i konkurranse med midlene som avsettes til klinisk forskning og forskningsskapende aktivitet.

Helse Midt-Norge støtter rapportens presisering om at endringer i alle nivå må skje på forskersamfunnets egne premisser – i samarbeid med forsknings-finansierer og forskningsutførende institusjoner, slik at vi ikke svekker vitenskapelig publisering og den kvalitetssikringen som er sentral i formidlingsformen.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Som nevnt i anbefalinger for forskningsutførende institusjoner, bør myndighetene fortsette å stille forventninger og krav, men bør bidra med overordnet koordinering og andre tiltak som øker sannsynligheten for at kravene nås. I lys av tilbakemeldingene til anbefalingene til forskningsutførende institusjoner og forsknings-finansierer, etterlyser Helse Midt-Norge mer konkrete anbefalinger og forslag til mulige rammeverk, strategier og retningslinjer som kan være et utgangspunkt for brede nasjonale og internasjonale samarbeid. Slik kan ulike aktører ha et felles utgangspunkt for arbeidet med å skape en omforent forståelse og agenda for endring i

publiseringslandskapet.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Helse Midt-Norge RHF (HMN) takker for invitasjon til å gi innspill til arbeidet med strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024. HMN sender et samlet notat som også bygger på innspill fra sykehusforetakene i regionen.

Helse Midt-Norge støtter visjonen om full åpen tilgang, hvor alle forskere har lik tilgang til å lese og publisere, og at alle vitenskapelige resultater deles åpent og uten forsinkelse gjennom seriøse publiseringskanaler. Vi ønsker å påpeke at det er avgjørende at ansatte i helseforetakene har tilgang til vitenskapelig litteratur av høy kvalitet og til å publisere i slike vitenskapelige tidsskrift.

Helse Midt-Norge mener at rapporten gir en realistisk beskrivelse av dagens publiseringslandskap, bl.a. slik det beskrives innledningsvis og i kap. 7.2.1. Rapporten påpeker at ca. 20% av vitenskapelige publikasjoner er lukket. Denne andelen har vært relativt stabil siste 3-4 år. Vi støtter utvalget sin uttalelse punkt 5.1:

«Det vil bli viktig å undersøke det lukkede segmentet nærmere, ikke minst med tanke på den forholdsvis høye andelen egenarkiverte artikler som ikke blir åpent tilgjengelig. Det antas at den gjenværende andelen av artikler som blir publisert lukket, preges av disiplinære særegenheter som kan kreve egne strategier.»

Videre savner vi nødvendig data og systematiske analyser som grunnlag for utforming av konkrete og målrettede anbefalinger som vil ha sannsynlig effekt på andelen lukkede publikasjoner. På bakgrunn av dette foreslår vi at det prioriteres å gjennomføre en grundig undersøkelse av forhold som er med og opprettholder den relativt høye andelen lukkede publikasjoner.

Rapporten beskriver også framtidig publiseringslandskap godt. Her er det en spesielt stor utfordring knyttet til hvordan kvaliteten i publikasjonene skal sikres (fagfellevurderinger mm). Det er sentralt at arbeidet med strategien vektlegger kvalitet over kvantitet. Forståelsen av kvalitetsbegrepet bør forankres i samarbeid med forskere og fagmiljøer, både nasjonale og internasjonale, og prosessene rundt denne tydeliggjøringen må utvikles i fellesskap.

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetet i Oslo

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

UiO vil understreke at det overordnede ansvaret for at forskerne skal kunne utøve forskning av høy kvalitet, og å følge rapportens anbefalinger, ligger hos forskningsutøvende institusjoner, finansierer og myndigheter. Innenfor de til enhver tid gjeldende rammebetingelser, retningslinjer og krav, må fagmiljøene og forskerne bestrebe kvalitet i forskningen og i publiseringsprosessene.

Det ligger noen forutsetninger til grunn for at anbefalingene skal kunne følges på en god måte:

- Internasjonalt samarbeid er avgjørende fordi forskerne jobber internasjonalt og søker på finansiering og stillinger utenfor Norge.
- Evaluering av forskere må gjøres helhetlig og med mindre vekt på ensidig bruk av kvantitative indikatorer og samtidig sees i sammenheng med endringer i publiseringslandskapet.
- Gode verktøy og lett tilgjengelig informasjon som gjør det mulig for forskerne å gjøre gode vurderinger av aktuelle publiseringskanaler, uten at dette blir for ressurskrevende for den enkelte. Se kommentarer under «Anbefalinger for myndighetene».

Det er viktig med en bevissthet rundt redaktøransvar, og at forskeradferden i publiseringsprosessene gir mulighet for den enkelte å være med på å påvirke utviklingen. Det vil være større utfordringer knyttet til dette for mindre etablerte forskere.

En anbefaling om at frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter skal/bør unngås er for unyansert. Gitt målet og anbefalingene om åpen publisering og valg av publiseringskanaler av høy kvalitet, er det mange gode argumenter for frikjøp selv om tidsskriftet ikke er omfattet av en PARavtale (Publish And Read). Se også punktet «Anbefalinger for forskningsutøvende institusjoner».

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

UiO støtter oppfattelsen av at PAR- og transformative avtaler ikke har hatt ønsket virkning, og mener at de bør fases ut fra og med 2025. Samtidig støtter vi målet om økt grad av diamantpublisering, men overgangen mellom disse to modellene blir ikke godt nok belyst i utkastet til strategi.

- Gjennom avtalene har budskapet ut til forskerne vært at å publisere åpent, direkte hos tidsskriftene, er det ønskede alternativet, uavhengig om det har vært gull eller hybrid publisering. En endring av dette må formidles og forankres på en god måte.
- For svært mange fagområder er det per i dag ikke gode alternativer til tidsskrifter som utgis av store kommersielle utgivere, og det vil ta tid å endre dette.
- Det savnes en vurdering av om små, mellomstore og nisjeforlag med en bærekraftig transformativ APC-modell skal miste muligheten til videreutvikling fordi de store kommersielle aktørene ikke endrer seg i ønsket retning.
- Uavhengig av forretningsmodell er det pr. i dag kun de store kommersielle aktørene som er rigget til å håndtere det store antallet publikasjoner som gis ut. Det er ikke realistisk at et tilstrekkelig antall gode alternativer vil være på plass fra 2025.
- Man vil derfor i en lengre overgangsperiode måtte tilrettelegge for publisering både i tradisjonelle abonnementstidsskrifter og rene OA-tidsskrifter.
- Utfasing av PAR-avtaler vil føre til en reduksjon i andelen åpne artikler. For å motvirke dette må det grønne sporet rustes opp og utnyttes, og ikke omtales som noe foreløpig og mindreverdig. Et tiltak kan være å avslutte PAR-avtaler med de største kommersielle aktørene, og også avslutte de store abonnementspakkene. Dette vil frigjøre midler i institusjonenes mediebudsjett til andre åpne publiseringsløsninger, f.eks. diamant, bærekraftige APC-modeller, not-for-profit og liknende. På denne måten kan institusjonene vise at de ønsker å svekke de største utgivers markedsrett. Dette vil medføre at noe av tilbudet om direkte lesetilgang vil bortfalle og at tilgang må skje via artikkelbestilling og åpne arkiv.

Det er viktig at avtaler med forlag og andre aktører, uavhengig av publiseringsmodeller, kun inngås

dersom de oppfyller krav til kvalitet og transformasjon, samt transparens og rimelighet i prissetting og finansieringsmodell.

Det er uholdbart at det globale sør ikke har lik tilgang til lesing og publisering, og det er viktig at de nye publiseringsmodellene ikke er med på å opprettholde skjevhetene som eksisterer i nåværende og tidligere publiseringsregimer.

Til anbefaling om å "Legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringskanaler og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevurdering innenfor eget fagfelt" vil UiO presisere: Fagmiljøers bidrag inn i redaksjonsarbeid og fagfellevurdering er viktig for utviklingen av gode forskerdrevne publiseringskanaler. Denne typen arbeid inngår allerede ofte i vurderinger av forskningsmessig styrke og fagmiljøers posisjon. Det må imidlertid være fagmiljøene ved institusjonene som har ansvaret for, og må prioritere, hvordan dette skal inngå som en del av det faglige arbeidet.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

UiO støtter i hovedsak disse anbefalingene, men etterlyser en konkretisering av tiltakene og en mer forpliktende tilnærming.

Store forskningsfinansierer som Norges Forskningsråd og EU har stor makt når de fastsetter sine retningslinjer og krav, blant annet til åpen publisering. Det er derfor viktig at forskningsfinansiererne samarbeider godt med andre aktører og ser sine krav i sammenheng med tilgjengelige publiseringskanaler, infrastruktur, finansieringsmuligheter, forskernes akademiske frihet og institusjonenes autonomi.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Generelt savner UiO at myndighetene klargjør sin posisjon og tydeliggjør hvordan de forplikter seg til å sikre rammer som muliggjør oppfylning av de nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang og strategi/er for vitenskapelig publisering etter 2024. I denne delen etterlyser UiO derfor en ytterligere konkretisering av tiltakene og en mer forpliktende tilnærming.

UiO oppfordrer til at kanalregisteret gis nødvendige rammebetingelser for å kunne videreføre og utvikle registeret. Det nasjonale kanalregisteret reflekterer i varierende grad kvalitet, og inneholder mange lite aktuelle tidsskrifter eller tidsskrifter som ikke har vært kvalitetssikret de senere år. Registeret kan også oppfattes som konserverende i den grad det tar tid for nye gode tidsskrifter å bli vurdert.

I utkastet til strategi anbefales forskere å vurdere publiseringskanaler ut fra flere parametere enn tidligere, og kvalitet er sentralt. Registeret bør derfor utvides med et sett med vurderingskriterier som må utarbeides i samarbeid med forskerne og forankres i forskersamfunnene. Det vil være viktig med åpenhet rundt hvordan vurderinger er foretatt. UiO er enige i at samarbeid med andre aktører internasjonalt vil være avgjørende. Aktuelle samarbeidspartnere kan være Directory of Open Access Journals (DOAJ) og Journal Comparison Service (cOAlition S).

Innføring av rettighetsstrategier (RRS) institusjonelle rettighetspolitikker (IRRP) støttes og oppfordres til av mange aktører innen åpen forskning. Parallelt ser vi at flere forlag strammer inn vilkårene for forfatterne, som må bekrefte at publiseringen ikke er underlagt krav som motstrider forlagenes policyer. For å gjøre rettighetspolitikker og -strategier til et reelt alternativ og verktøy for å nå målet om umiddelbar åpen tilgang, må myndighetene stille seg bak disse. Dette må som et minimum inngå i oppdaterte nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

UiO vil takke arbeidsgruppen for arbeidet som er gjort med «Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024», og for muligheten til å gi innspill. I hovedsak støtter UiO anbefalingene i rapporten, og vil trekke fram at kapitlene 3-6 generelt har en god beskrivelse av dagens publiseringslandskap og hvilke utfordringer dette har. Kapittel 7 har noen interessante betraktninger om overgangen til et ønsket publiseringslandskap. UiO foreslår at den endelige versjonen av

strategi for vitenskapelig publisering omstruktureres slik at «Anbefalinger til forskere» kommer etter anbefalingene til de andre aktørene da det er disse som definerer mål og krav og setter rammebetingelsene.

UiO deler rapportens visjon. Vi støtter på det sterkeste arbeidet med rettighetsstrategier, men vet ennå ikke konsekvensene av dette for publiseringsøkosystemet. Forskerne og forskningsinstitusjonene

opererer i et internasjonalt landskap i stadig endring. Det er viktig å handle i takt med dette og ikke utelukke noen spor for tidlig, men å utforske og i større grad handle bevisst strategisk framover. UiOs egen strategi for åpen tilgang og publisering har kvalitet, akademisk frihet og forskningsintegritet som bærende elementer, og det er avgjørende at strategien fremhever dette sammen med en kostnadmessig bærekraftig og transparent utvikling av åpen publisering.

UiO vil fremheve viktigheten av å se hele forskningsprosessen i sammenheng. Kvalitet i vitenskapelig publisering fordrer god datahåndtering som igjen muliggjør etterprøvbarhet og at publiserte forskningsresultater kan reproduseres.

Noen overordnede betraktninger som vi ønsker å trekke frem:

- Internasjonalt samarbeid aktører imellom er viktig for å få til en ønsket utvikling av publiseringslandskapet som hensyntar det globale forskersamfunnet.
- Selv om Norge er en liten forskningsnasjon i internasjonal målestokk, er forskningsutøvende institusjoner godt organisert og kan stå samlet om sentrale tiltak.
- For å oppnå en endring i vitenskapelig publisering må målene tydeliggjøres og tiltak konkretiseres og i større grad være forpliktende.
- Tiltakene må ha sitt utspring i og/eller tilslutning i fagmiljøene.
- Tiltakene må ha både kortsiktige mål, og bidra til endring over tid.
- Det er vanskelig å se hvordan man skal få til et sunt, bærekraftig og åpent publiseringsklima uten at det totale volumet på publikasjoner går ned. Her vil det fortsatt være store forskjeller i publiseringspraksis fagområdene imellom.
- Nasjonale mål og retningslinjer med tilhørende tiltak må oppdateres for å styrke dette arbeidet.
- Nasjonalt vitenarkiv (NVA) skal dekke funksjoner som er virksomhetskritiske for institusjonene, og må fungere godt både som forskningsinformasjonssystem og vitenarkiv.

Videre trekker vi frem tre områder vi ønsker å kommentere mer utdypende:

Diamantpublisering

UiO støtter satsing på diamantpublisering, men vil presisere at det er overordnet viktig å sikre at diamantløsningene blir gode publiseringskanaler av høy kvalitet.

Det er viktige faktorer ved diamantmodellen som i langt større grad bør belyses, diskuteres og avklares:

Hvordan sikre tilstrekkelig kvalitet? Hvordan sikre finansiering? Og hvordan skal diamant skaleres opp til å ta unna et høyere publiseringsvolum?

Gjennom rapporten beskrives diamant åpen tilgang som en løsning hvor det er gratis å lese og gratis å publisere. Det underkommuniseres, og er ikke nok utredet, hvilke kostnader det medfører å drive et tidsskrift eller annen publiseringskanal som holder høy kvalitet. Det kommer heller ikke frem hvordan finansiering skal gjøres. Innenfor diamantpublisering finnes det allerede flere modeller (f.eks. subscribe to open). Disse bør kartlegges og nøye vurderes slik at aktørene sammen kan gjøre kunnskapsbaserte og gjennomførbare valg.

For at finansieringen av diamantmodeller skal bli mest mulig hensiktsmessig og effektiv, kan institusjonelt konsortiesamarbeid være fordelaktig. En annen målrettet modell kan være at forskningsfinansierer går sammen om å finansiere f.eks. de viktigste tidsskriftene fra internasjonale lærde foreninger. Det er avgjørende at vi som publiseringsaktører ikke gjør valg som fører til at kun et fåtall av aktører står igjen, og at disse ikke konsentreres i Europa. Nettopp i diamantmodellen er de mindre og mellomstore forskerdrevne kanalene, og mangfoldet, løftet frem som en styrke. Da må de beholdes og dyrkes frem. Samtidig er det viktig å unngå å falle i den andre grøften; at alle går hen og lager sitt eget lokale diamanttidsskrift.

En oppskalering av diamantmodellen vil trolig medføre at eksisterende aktører utvider aktiviteten, og at det vil bli behov for profesjonalisering av tjenester knyttet til både redaksjonelle- og administrative

oppgaver. Dette vil føre til at kostnadene ved diamantpublisering øker.

Vi etterlyser at rapporten synliggjør de eksisterende diamanttidsskriftene som finnes ved institusjonene i Norge. Disse initiativene har en forankring i fagmiljøene og er forskerdrevne, noe som svarer til den ønskede retningen staket ut i utkastet til strategi.

Til Open Research Europe (ORE) vil vi kommentere at denne plattformen pr. i dag er noe umoden og vi er tvilende til om den vil være godt alternativ ut ifra faglige og kvalitative vurderinger. I mange fag har tidsskrift en kunnskapsorganiserende og kuraterende rolle som det er viktig å bevare. Denne funksjonen gjenfinner vi foreløpig ikke i initiativ som ORE (som også opererer med et annet og delvis kontroversielt grep samtidig – åpen peer review).

Andre vitenskapelige publikasjoner

Rapporten og utkastet til strategi fokuserer på tidsskriftpublisering og vi etterlyser at den også omfatter andre vitenskapelige publikasjoner. Vitenskapelige antologier, monografier og konferanser er dominerende innen flere fagområder.

Vi ser at forlagene nå posisjonerer seg for å sikre inntekter ved åpen bokpublisering. Det er viktig at aktørene raskt kommer på plass med gode finansieringsløsninger som motvirker at BPC-modellen (Book Publishing Charges) får utvikle seg på samme måte som den kostnadsdrivende APC-modellen (Article Publishing Charges).

Grønn åpen tilgang og vitenarkiv

Grønn åpen tilgang omfatter ikke kun publiseringer som i utgangspunktet er lukkede, men kan også defineres som tilgjengeliggjøring av en publikasjonsversjon i vitenarkiv i seg selv, uavhengig av hvor åpent den er publisert hos utgiver. Vitenarkiv samler, bevarer og deler institusjonens publikasjoner og forskningsresultater og er en avgjørende komponent i åpen publisering. Strategiens støtte til rettighetsstrategier forutsetter gode vitenarkiv med funksjonalitet som dekker institusjonenes behov.

Navn på institusjon/organisasjon:

NTNU

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Anbefalingene til forskere kan NTNU i hovedsak stille seg bak. Disse er i tråd med det vi allerede anbefaler som god praksis. Dog mener NTNU at:

- forskere må ta ansvar for å innhente nødvendig informasjon om publiseringskanalene de vurderer å publisere i.
- forskere med roller som redaktører, redaksjonsmedlemmer og gjennom fagfellevurderinger har stor 'makt' over det enkelte tidsskrift. Forskere anbefales derfor å ta aktive valg knyttet til å 'flytte' tidsskrifter til åpne, og helst ikke-kommersielle, plattformer. Et eksempel er da redaksjonen i tidsskriftet *Lingua* i protest mot forlaget (Elsevier) trakk seg og opprettet tidsskriftet *Glossa* på den åpne plattformen *Open Library of Humanities*.
- som minimum anbefales forskere i slike posisjoner mer aktivt å vurdere forlagets og tidsskriftets transparens rundt kostnader og profitt/overskudd fra publiseringsvirksomheten.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Anbefalingene til forskningsutførende institusjoner legger mye ansvar på hver enkelt institusjon, samt til samordning mellom institusjoner. Det er en utfordring at det er mange avhengigheter mellom de ulike anbefalingene. NTNU mener dette også er et mer komplekst landskap enn det anbefalingene gir uttrykk for - hvor det ikke er trivielt å få en helhetlig strategi, verken internt på den enkelte institusjon eller nasjonalt.

NTNU mener at:

- RRS må innarbeides i avtaler med forlagene slik at forskerne slipper å signere forfatteravtaler.
- institusjonene anbefales å samarbeide om å avslutte publiser og les-avtalene (og store leseavtaler) så snart som mulig og slik avvikle hybridpublisering og frigjøre penger til fordel for helt åpne løsninger
- institusjonene har et ansvar for å bedre, og tydeligere, kommunisere god praksis til forskere som publiserer og til forskere som har roller som redaktører, redaksjonsmedlemmer og gjennom fagfellevurderinger.
- institusjonene anbefales å aktivt (med ressurser og/eller penger) støtte opp under forskere/fagmiljøer som ønsker å flytte eksisterende tidsskrifter til, eller starte opp nye forskereide og -styrte tidsskrifter/publiseringskanaler på, åpne ikke-kommersielle plattformer.
- institusjonene anbefales å jobbe med, og samarbeide om, strategier, faglige samarbeid og løsninger for å sikre åpen publisering gjennom Gull-, Grønn- og Diamantsporene – med særlig trykk på diamant.
- institusjonene anbefales å diskutere og synliggjøre framtidige utfordringer og barrierer både i et publiseringslandskap i stadig endring og i andre landskap (f.eks økonomi og digitalisering)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ingen direkte kommentarer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

I anbefalingene til myndigheter etterlyser NTNU mer aktive og ambisiøse tiltak – det er på dette nivået koordinering og overordnede føringer kan skje.

NTNU mener at:

- myndighetene bør fortsette å ta en aktiv rolle hvor det stilles forventninger og krav til institusjonene – men også til at myndighetene stiller opp med penger, koordinering og andre bidrag.
- dersom NÅHST-ordningen skal utvides til å dekke flere tidsskrifter og/eller flere fagfelt, er det svært viktig å opprettholde høy kvalitet på tidsskriftene. Det er viktig at man i det videre arbeidet med

NÅHST-ordningen ikke lar faglig kvalitet gå på bekostning av språkpolitiske tiltak.

- i en åpen vitenskapelig verden bør det finnes et register over godkjente publiseringskanaler/-plattformer. Innholdet i registeret må tilfredsstillende krav til en definert vitenskapelig minimumsstandard og forskernes behov for informasjon knyttet til valg av publiseringskanal.

- myndighetene, for å ivareta prinsippene i RRS, bør se på muligheten for endringer i nasjonal lovgivning, f.eks. i tråd med Zero Embargo-initiativets forslag til lovformuleringer (<https://libereurope.eu/draft-law-for-the-use-of-publicly-funded-scholarly-publications/>)

- det er behov for en avklaring fra myndighetene om deres syn på vitenskapelig publisering etter at målet om åpen tilgang er nådd. En ny eller oppdatert strategi (mål og retningslinjer) hadde vært viktig i institusjonenes/fagmiljøenes videre arbeid med dette.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Vi må innse at vi på nasjonalt nivå ikke når «Regjeringens nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler» innen utgangen av 2024. NTNU støtter visjonen om full åpen tilgang – og å nå dette målet må være første prioritet i denne strategien. I denne sammenheng er det viktig å påpeke at våre fagmiljø har et internasjonalt perspektiv på sine publikasjoner og at dette må gjenspeiles i våre avtaler og vårt arbeid med åpen vitenskap.

Rapporten gir en god overordnet beskrivelse av dagens situasjon og utfordringer. NTNU vil berømme arbeidsgruppen for å ha tatt tak i noen av de viktigste diskusjonspunktene for å sikre mer vekt på kvalitet (heller enn kvantitet); kvalitet i publiseringskanaler, nye modeller for publisering, samt forskningsevaluering og kulturendring. Selv om dette er sentrale tema i framtidig forskning og publisering, mener NTNU disse ikke er høyest prioritert for å nå målet om åpen publisering. For å ta tak i disse spørsmålene ønsker NTNU seg en prosess godt forankret i fagmiljøene lokalt, nasjonalt og internasjonalt der vi får en avklaring og tydeliggjøring av vår framtidige forståelse for kvalitetsbegrepet i forskningen, samt prosessene rundt dette (bl.a gjennom CoARA og NOR-CAM). NTNU mener at de anbefalingene som kommer i rapporten ikke er tilstrekkelig tydelige og ambisiøse til at sektoren oppnår målet om 100% åpen tilgang innen, eller så snart som mulig etter, 2024.

Selv om det ikke er en del av rapporten fra arbeidsgruppen, vil NTNU peke på at forskningsdata og dataprogrammer i mange tilfeller er en viktig del av selve publikasjonen. NTNU, og mange andre institusjoner, har allerede strategier og handlingsplaner som adresserer åpen publisering av, og tilgang til, data og programmer. Likevel mener vi det er viktig at vi ikke glemmer forskningsdata og dataprogrammer knyttet til strategien om åpen vitenskapelig publisering etter 2024. Særlig gjelder dette i videre forhandlinger rundt avtaler med forlagene, slik at vi ikke risikerer en ny markedskonsentrasjon basert på lukking og innestenging av forskningsdata og -kildekode.

Som et fundament for våre vurderinger, legger NTNU til grunn en definisjon av diamant OA basert på det som er definert i «Action Plan for Diamond OA» fra Science Europe, cOAlition S, OPERAS og Agence nationale de la recherche (det nasjonale franske forskningsrådet).

Navn på institusjon/organisasjon:

Den norske Forleggerforening

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Innspill fra Den norske Forleggerforening

Forleggerforeningen takker for muligheten til å spille inn til Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024, og håper våre innspill tas i betraktning.

Forleggerforeningen mener i hovedsak at strategiutkastet viser stor forståelse for kompleksiteten i dagens publiseringslandskap, og anerkjenner at det er viktig å opprettholde høy kvalitet samtidig som man ivaretar et behov for åpenhet og bred distribusjon av forskningsresultater.

Overordnet støtter vi rapportens anbefalinger når det gjelder tidsskrifter, og vi mener at anbefalingene i stor grad reflekterer at norske forskningsmyndigheter ser viktigheten av et velfungerende marked i sameksistens med institusjonenes forskningsaktiviteter og støttefunksjoner. Vi vil samtidig få benytte anledningen til å rette spesiell oppmerksomhet mot fire områder vi anser viktig å tillegge spesiell vekt:

1. Styrking av offentlige ordninger må ikke gå på bekostning av et velfungerende marked

Rapporten anbefaler en økonomisk styrking av offentlige ordninger som Open Research Europe og kapasitetssentre for diamant åpen tilgang. Vi vil bemerke at all styrking av «gratis»-løsninger i regi av det offentlige, umiddelbart gir negativ konkurransevridende effekt på små og mellomstore private virksomheter, slik som nasjonale og regionale akademiske forlag som konkurrerer om å utvikle og tilby tjenester av høy kvalitet til forskere og deres institusjoner. En slik konkurransevridning vil også kunne ha konsekvenser for den akademiske friheten og ytringsfriheten, for eksempel ved at finansierende myndigheter gjennom ulike virkemidler kan påvirke hvem og hvilke forskningsområder eller -resultater som slipper til i offentligheten. Private, akademiske forlag er en naturlig motvekt til dette.

2. Ordningene må ha tilstrekkelig finansiering

Rapporten anbefaler en økonomisk styrking av dagens NÅHST-ordning, også til å gjelde flere fagområder og internasjonale tidsskrifter med nordisk forankring. Vi gir vår fulle tilslutning til dette forslaget. Forleggerforeningen har svært positiv erfaring med konvertering av abonnementstidsskrifter til diamant åpen tilgang, vi ser behovet for langsiktig og tilstrekkelig åpen tilgang-finansiering hos et stort antall norske og regionale tidsskrifter. Etter flere år med slik publisering kan vi dokumentere betydelig effekt på utbredelsen av innholdet.

Vi vil i tillegg oppfordre norske myndigheter til å vurdere å etablere en tilsvarende ordning for bøker, det vil si forskningsantologier og monografier, for å styrke muligheten for lik tilgang til og tilstrekkelig finansiering av åpen publisering også i digitalt bokformat. Dette kan blant annet gjøres gjennom en forsøksordning, liknende den som har blitt gjort for tidsskrifter siden 2017.

3. Det må ikke være et absolutt krav at forskningsbøker skal publiseres med åpen tilgang. Forleggerforeningen mener at publisering av forskning i bokformat med åpen tilgang er riktig og viktig der det passer, men at det er uklokt at et absolutt krav om at offentlig finansiert forskning publisert i bokform må ha åpen tilgang. En god del forskning publiseres direkte som lærebøker eller sakprosa, særlig innenfor samfunnsfag, humaniora og profesjonsfagene. Disse bøkene når et bredt publikum, og er et viktig bidrag i å få forskningsbasert kunnskap ut i samfunnet.

Det går et skille mellom formidling mellom forskere, som ivaretas godt ved åpen tilgang, og formidling til studenter og en større offentlighet, hvor vitenskapelige artikler og -bøker ofte ikke kommuniserer godt. Allmennheten leser sjelden OA-bøker som ligger på plattformer for forskere.

Når forskning blir utgitt som sakprosa eller læremidler, er det investert store ressurser i bearbeidelsen og tilgjengeliggjøringen for et bredere publikum – men målgruppen omfatter også forskere. Markedet for disse utgivelsene er for lite til at man kan dobbeltpublisere i form av at en allerede publisert OA-bok bearbeides og republiseres som lærebok eller som allmenn sakprosa. Forslaget i strategiens kapittel 4.4. innebærer dermed at vesentlig mindre forskning kan bli tilgjengeliggjort for allmennheten i bokform.

Karantene eller sperrefrist vil ikke ha noen funksjon i dette problemkomplekset. Forlagsøkonomien har sin kjerne i rettighetsforvaltning, og forlagenes risikovilje og inntjening er nært knyttet til salgspotensialet av en bok, og videreutnyttelse av rettighetene som forfatteren har overdratt. Krav om åpen tilgang, også under sperrefrist, vil forrykke denne balansen og umuliggjøre utgivelser av forskning i bokformat til et bredere publikum.

Et annet aspekt ved kravet om åpen tilgang for bøker angår det litterære økonomiske kretsløpet. Litteratur som er opphavsrettslig vernet, genererer inntekter til forlag og forfatter i form av kollektive vederlag. Bortfall av vederlagsmidler som følge av overgang til åpen tilgang kan få alvorlige konsekvenser på flere områder av stor betydning for norsk som samfunnsbærende språk. Det vil direkte svekke forlagenes mulighet til å kunne løse sitt samfunnsoppdrag som utgivere av lærebøker for høyere utdanning og akademisk faglitteratur for offentligheten. Samtidig vil reduksjonen av vederlagsfinansierte stipendmidler til forfatterne gjøre det enda vanskeligere for ansatte ved norske universitet og høyskoler å kunne prioritere skriving av lærebøker og fagbøker. Begge deler vil svekke norsk som fagspråk i høyere utdanning og i offentligheten. Forleggerforeningen vil derfor oppfordre til at det kompenseres for konsekvensene Plan S vil ha på vederlagsordningen for forfattere og forlag, for eksempel et formidlingsfond for forfattere.

>Krav om åpen tilgang for bøker bidrar til at norsk offentlighet blir mindre informert, idet det gjør det umulig for forlag å utgi titler som frem til nå har vært en vesentlig del av sakprosa- og læremiddelporteføljen.

>Karantene/sperrefrist vil ikke medføre at forskning kan forlagspubliseres direkte som læremidler eller sakprosa.

>Det må kompenseres for bortfall av vederlagsinntekter som følger av større bruk av eller krav til åpen tilgang.

4. Formålet om å styrke innovasjon er viktig

Rapporten understreker viktigheten av høy innovasjonstakt når det gjelder vitenskapelig publisering og publiseringstjenester i årene fremover. Vi støtter dette formålet. En velfungerende og konkurranseutsatt markedsøkonomi, i motsetning til en betydelig ensretting gjennom styrking av offentlige løsninger, vil gi insentiver og ha betydelig positiv effekt på utvikling av nye tjenester og produkter, og nye måter å jobbe på.

Forleggerforeningen er glad for at vi over mange år har opparbeidet et gjensidig tillitsforhold til de relevante offentlige tjenester og til de akademiske miljøene. Vi håper at våre innspill kan tas med i betraktning i det videre arbeidet med en endelig strategi for vitenskapelig publisering etter 2024. Dersom vi kan være til hjelp som sparringspartnere eller ved å dele erfaringer ønsker vi at dere gjerne tar kontakt.

Med vennlig hilsen,

Arne Magnus

Styreleder, Den norske Forleggerforening

Ingvild Brodal

Seniorrådgiver, Den norske Forleggerforening

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetet i Sørøst-Norge

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Universitetet i Sør-Norge (USN) støtter i all hovedsak anbefalingene for forskere.

Det er viktig at rapporten tydeliggjør at åpen tilgang til vitenskapelig litteratur ikke kun er et politisk eller administrativt spørsmål. Forskere spiller en avgjørende rolle, og bør engasjere seg i den overordnede strategien for åpen tilgang og den videre utformingen av publiseringslandskapet. Her er både valgene forskere tar knyttet til eksisterende publiseringskanaler, og arbeidet man gjør med å bidra til utvikling av åpne publiseringskanaler i egne fagnettverk, helt avgjørende. Samtidig er det viktig at målsetninger og retningslinjer for åpen publisering ikke begrenser den akademiske friheten og muligheten til å publisere i de til enhver tid beste tidsskriftene.

USN har stor tro på diamant-modellen, og støtter anbefalingen om å velge slike tidsskrifter når disse er av like høy kvalitet og relevans som andre tidsskrifter innen et gitt fagområde.

Det er verdt å merke seg at fagmiljøer varierer stort i deres spesifikke behov og grad av modning når det gjelder åpen tilgang. Vi må favne den kompleksiteten og mangfoldet som finnes i akademiske disipliner, men samtidig bør forskere se til gode eksempler på fremtidsrettete og bærekraftige modeller for åpen tilgang og vurdere om noe tilsvarende kan implementeres også innen fagområder som ikke har kommet like langt.

USN er enig i at forskere i valget mellom to publiseringskanaler med like høy kvalitet og relevans bør velge den kanalen som krever lavest publiseringsavgift. Så langt det lar seg gjøre bør man også unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter.

Alle fagmiljøer burde ha tilgang på gode, åpne tidsskrifter. I noen få fagområder har man fremdeles ikke tilgang på diamant eller gull tidsskrifter med høy kvalitet og bærekraftige publiseringsavgifter. Forskere bør da jobbe for at sentrale abonnementstidsskrifter går over til en åpen løsning. Artikler som fremdeles publiseres i abonnementstidsskrifter skal samtidig gjøres umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

USN støtter de foreslåtte anbefalingene for forskningsutførende institusjoner.

I det store og hele søker disse anbefalingene å fremme åpenhet, ansvarlighet og kvalitet i forskningspubliseringen. Det er samtidig nødvendig å grundig vurdere og tilpasse implementeringsstrategier for å imøtekomme de unike utfordringene og behovene til hver enkelt forskningsutførende institusjon.

Publiseringslandskapet er komplekst og endrer seg stadig. Det er derfor krevende å tilby relevant og tilstrekkelig opplæring til et bredt spekter av forskere med ulike behov og bakgrunner. Men det er viktig at de forskningsutførende institusjonene er sitt ansvar bevisst og tilbyr forskere oppdatert informasjon og et godt opplæringstilbud.

Det er viktig å stimulere forskere til å ta på seg både redaktør- og redaksjonsansvar, og i tillegg bedrive fagfelle vurdering for seriøse tidsskrifter. USN vil legge vekt på denne typen arbeid og kompetanse i ulike institusjonelle prosesser hvor forskere vurderes. Man må samtidig være oppmerksom på tidsressursene som kreves, og hvordan dette kan påvirke forskernes primære forskningsaktiviteter.

Det er ønskelig å etablere og utvikle nye åpne publiseringskanaler innenfor mange fagområder. Samtidig må man sørge for at slike nye åpne kanaler opprettholder høy kvalitet og ikke fører til en økning av mindre gode eller til og med tvilsomme publiseringsplattformer. Det kan også være utfordrende å sikre finansiering for slike kanaler uten å skape for høye økonomiske byrder for forskningsinstitusjoner eller forskere.

Når det kommer til Publish and Read-avtalene (PAR-avtaler), mener vi det er viktig med en kritisk tilnærming til pristransparens, reelt kostnadsnivå og i hvilken grad disse faktisk fører til en varig åpenhet. Selv om det kanskje er for tidlig å avslutte slike avtaler, da vi ikke har tilstrekkelig med

alternativer i stor skala, er det viktig å opprettholde strenge krav om en reell overgang til åpne tidsskrifter og at utgiverne har transparente og bærekraftige økonomiske modeller. Til slutt vil vi uttrykke at USN støtter anbefalingene i Helsinki-initiativet, og vi ser dette som en viktig byggestein i arbeidet med åpen tilgang og ansvarlig vurdering av forskere og forskning i Norge.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Det er viktig at forskningsfinansierer samarbeider på tvers av landegrenser. Dette kan bidra til en mer effektiv tilnærming til åpen tilgangspubliserings og fremme global kunnskapsdeling. Internasjonalt samarbeid er essensielt for å håndtere de komplekse utfordringene vi står overfor i det akademiske publiseringslandskapet.

Intensjonen om åpen tilgang til offentlig finansiert forskning er nødvendig og god. Samtidig må vi også være oppmerksomme på potensielle negative konsekvenser av internasjonalt samarbeid som har til hensikt å påvirke det vitenskapelige publiseringslandskapet. Forskningsfinansierer bør ikke legge så sterke føringer for hvordan og hvor forskning kan publiseres, at den uavhengige forskningsprosessen undermineres ved at forskeres valg av publiseringskanal begrenses i for stor grad. Vi må igjen huske på at det ikke er alle fagmiljøer som i dag har tilgang på åpne publiseringskanaler av høy kvalitet.

Bidrag til å finansiere kostnader knyttet til åpen publisering og infrastruktur er en verdifull innsats for å fremme åpenhet. Imidlertid er det av stor betydning å nøye vurdere hvordan disse midlene blir fordelt og administrert. Det ligger en innebygd risiko i at en konsentrasjon av midler til bestemte publiseringsmodeller kan gi en ubalansert konkurransefordel, noe som potensielt kan redusere mangfoldet av publiseringsalternativer.

Å være en pådriver for utvikling av alternative publiseringskanaler, som for eksempel diamant publisering, er et positivt skritt. Men det er også viktig å vurdere utfordringer knyttet til langsiktig finansiering, infrastruktur og aksept i vitenskapelige fagmiljøer. Eventuelle konkurranser for å velge ut kanaler som skal få støtte, må ha vitenskapelig kvalitet, integritet og relevans som hovedkriterier.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Anbefalingen om å "legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent" er for vag og bør klargjøres ytterligere.

Det er avgjørende at myndighetene finansierer og bidrar til å realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering. Dette fordrer også at man jobber for å oppfylle intensjonene og målsetningene i NOR-CAM og The Agreement on Reforming Research Assessment. Det er helt avgjørende at det utvikles et nytt nasjonalt forskningsinformasjonssystem som ikke bare inneholder data om vitenskapelig publisering, men også inkluderer data om andre forskningsaktiviteter som eksempelvis redaksjonsarbeid og fagfelleevaluering. Dette er kritisk for en mer helhetlig evaluering av forskernes innsats og kompetanse, og overgangen til åpen publisering.

Vi understreker også viktigheten av langsiktige og forutsigbare støtteordninger for tidsskrifter. Støtte til nødvendig infrastruktur for tidsskrifter og andre publiseringsplattformer må fordeles rettferdig slik at det kommer alle fagområder til gode. Infrastrukturen og støtteordningene som bygges opp må være bærekraftig over tid.

USN er positive til videreføring av NÅHST-ordningen. Dette er svært viktige ressurser for norske forskning innen humaniora og samfunnsvitenskap. Det bør vurderes å utvide med tilsvarende ordninger for flere fagområder.

Det er av sentral betydning at kanalregisteret for publisering er oppdatert, transparent og kan integreres med annen nasjonal og internasjonal infrastruktur for forskningsinformasjon.

Diamanttidsskriftene,

som tilbyr fri tilgang uten forfatteravgifter, bør merkes tydeligere enn de er i dag for å fremme deres bruk og anerkjennelse i akademiske kretser.

USN vil uttrykke vår støtte til at det utvikles en nasjonal rettighetsstrategi. En slik strategi vil bidra til å beskytte forskernes rettigheter og sikre at forskningen de produserer, er tilgjengelig og kan ha størst mulig samfunnsmessig innvirkning. Det vil også gjøre det mer enkelt og effektivt å dele

vitenskapelige publikasjoner åpent fra det nasjonale vitenarkivet. Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å oppnå de ønskede endringene i publiseringslandskapet. Dette inkluderer alt fra standardisering av publiseringspraksis til koordinering av finansielle ressurser og politiske tiltak.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

USN mener at utvalget har gitt en svært god og grundig beskrivelse av dagens problematiske publiseringslandskap. Rapporten gir en solid ramme for videre diskusjon og fremtidige tiltak på alle nivåer.

Et aspekt som kanskje kunne vært ytterligere utdypet, er problematikken rundt APC-baserte publiseringsmodeller og implikasjonene disse har for hvem som får tilgang til å publisere sin forskning. Spesielt unge forskere og forskere fra det globale sør kan finne det vanskelig å bære kostnadene. Det er viktig at arbeidet for å gi åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner ikke samtidig forsterker eksisterende ulikheter i akademia.

Endringer i systemer for vurdering av forskning og forskere er helt nødvendig for å få til den ønskede åpne tilgangen til vitenskapelige publikasjoner. Det er avgjørende å gjennomgå og endre belønningssystemene på alle nivåer – fra individ til enhet og institusjon – for å reflektere en mer helhetlig forståelse av forskningsinnsats og -kvalitet.

Rapporten kunne gjerne vært mer utfyllende når det kommer til åpen bokpublisering. Spesielt i avsnitt 7.3, "Et ønsket publiseringslandskap," kunne det med fordel vært en dypere diskusjon om modeller og visjoner for åpen tilgang til bøker. Akademiske bøkens sentrale rolle i mange fagfelt bør vektlegges i en helhetlig strategi for åpen tilgang.

Vi ønsker å støtte utvalgets bekymring om at det publiseres for mye forskning, noe som ofte går på bekostning av kvalitet og etterprøvbarehet. Det å styrke kvalitet og relevans i forskning er ikke bare et ideal, men en nødvendighet for den videre utviklingen av kunnskap og for å møte samfunnets komplekse utfordringer.

Besvarelse: 28879187

Navn på institusjon/organisasjon:

Språkrådet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Innspill fra Språkrådet til Strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024

Språkrådet viser til invitasjon av 15. juni 2023 til å komme med innspill til rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 fra arbeidsgruppen bak rapporten.

Innspillet fra Språkrådet gjelder to av anbefalingene i rapporten, den ene for forskningsutførende institusjoner, den andre for myndigheter. For øvrig er Språkrådet enig i det overordnede målet i rapporten om at vitenskapelige publikasjoner må være åpent tilgjengelige til lavest mulig kostnad både for den som vil publisere og den som vil lese.

Bakgrunnen for Språkrådets innspill

Språkrådet er statens forvaltningsorgan i språkspørsmål og skal følge opp den norske språkpolitikken på oppdrag fra Kulturdepartementet. Språkrådet skal føre tilsyn med hvordan de som har plikter etter språkloven, praktiserer og etterlever rettsreglene, og veilede om hva som skal til for å oppfylle kravene i loven.

Formålet med språkloven er å styrke norsk språk slik at det blir værende et samfunnsbærende språk som skal kunne brukes på alle samfunnsområder og i alle deler av samfunnslivet i Norge. I den norske språkpolitikken er utvikling av fagspråk i universitets- og høyskolesektoren utpekt som særlig viktig for å nå det målet. Ifølge paragraf 2-3 i forslaget til ny universitets- og høyskolelov skal universiteter og høyskoler «bruke, utvikle og styrke norsk fagspråk, både bokmål og nynorsk».

Kommentar til anbefaling for forskningsutførende institusjoner

Kommentaren gjelder denne anbefalingen for forskningsutførende institusjoner: «Vurdere om institusjonen kan stille seg bak anbefalingene i Helsinki-initiativet om flerspråklighet i formidling og forskning» (s. 55).

Språkrådet er glad for at dette initiativet om flerspråklighet i formidling og forskning trekkes fram i forbindelse med vitenskapelig publisering. Som det står i initiativet, så bidrar flerspråklighet til at forskning oppleves relevant lokalt. Dermed kan forskningen være i dialog med samfunnet og dele kunnskapen utenfor academia, som det står videre. Formidling og forskning på norsk vil også styrke norsk fagspråk.

Kommentar til anbefaling for myndigheter

Kommentaren gjelder denne anbefalingen for myndigheter: «Videreføre støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST). Vurdere å utvide med tilsvarende ordning for flere fagområder og bidra til at internasjonale tidsskrift av høy kvalitet med forankring i Norge kan finne hensiktsmessige modeller for å publisere åpent» (s. 56).

Språkrådet støtter anbefalingen om å videreføre den nasjonale støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST). Siden tidsskriftene i denne ordningen publiseres

etter diamantmodellen for åpen tilgang og fullfinansieres gjennom ordningen, vil det også være godt nytt om det ble opprettet tilsvarende ordninger for flere fagområder. Slike ordninger ville dessuten styrke og sikre norsk som fagspråk innenfor disse fagområdene og føre til at forskningen i størst mulig grad ble tilgjengelig og kunne brukes av ulike aktører i samfunnet (jf. s. 8 i rapporten). Dersom ordningen skulle utvides til også å gjelde engelskspråklige diamanttidsskrifter av høy kvalitet som har forankring i, eller har eierskap hos norske institusjoner, som foreslått på s. 42 i rapporten, er det viktig at en slik utvidelse ikke skjer på bekostning av de norskspråklige tidsskriftene i ordningen. Språkrådet synes også det ville være rimelig at sammendraget («abstract») av de engelskspråklige artiklene i en slik ordning forelå på norsk i tillegg til på engelsk. Selv om et slikt sammendrag kun inneholder en svært kortfattet versjon av innholdet i artikkelen, ville det likevel føre til at også denne forskningen i størst mulig grad ble tilgjengelig og kunne brukes av ulike aktører i samfunnet, i og med at det da ville la seg gjøre å få tilslag på artikkelen ved søk på de norske fagordene i sammendraget. Et slikt norskspråklig sammendrag ville dessuten styrke norsk fagspråk ved at det ville være nødvendig med norsk oversettelse av sentrale fagord (terminologi) i teksten. Generelt sett mener Språkrådet at det i forbindelse med åpen publisering av vitenskapelige artikler – og også vitenskapelige bøker – med opphav i norske forskningsutførende institusjoner ville være rimelig med et norskspråklig sammendrag av teksten av de samme grunnene som er nevnt ovenfor.

Navn på institusjon/organisasjon:

Akershus universitetssykehus HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Vi er enige i anbefalingene, men mener flere av dem bør være mer spesifikke eller tydeligere i ordvalg.

For eksempel bør det være tydeligere fokus på forskeres uavhengighet i forhold til både andre forskere innen fagmiljøet og forlaget når man påtar seg redaktøransvar/-arbeid i et tidsskrift. Formuleringen om at man bør unngå å frikjøpe enkeltartikler i abonnements-tidsskrifter støttes da dette er et veldig viktig prinsipp, men vi ser at det for noen forskere kan være vanskelig å vite hvorfor dette er uheldig. Her kan det med fordels presiseres tydeligere.

Kanalregisteret: Dersom PAR-avtalene skal videreføres må informasjon om hvilke institusjoner som deltar i de forskjellige avtalene kvalitetssikres.

Utvikling av gode åpne publiseringskanaler er tidkrevende, og det vil også være en utfordring at det tar tid før nye tidsskrifter indekseres i anerkjente fagdatabasene innen medisin og helse.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Her synes vi også det bør inn en formulering om at man må ivareta habilitet i eget fagmiljø for forskere som tar på seg redaktøransvar, under punkt 4.

Vi støtter også forslaget om å lage institusjonelle rettighetsstrategier, men tenker at det er viktig at man jobber for å få til dette på nasjonalt nivå.

"Vurdere om institusjonen kan stille seg bak anbefalingene i Helsinki-initiativet om flerspråklig i formidling av forskning" er et viktig punkt som støttes spesielt.

Vi synes det er vanskelig å vurdere de to ulike alternativene knyttet til PAR-avtalene. Det er fordeler og ulemper knyttet til både avvikling og videreføring av PAR-avtalene etter 2024, og institusjonenes finansielle bidrag må absolutt avklares. Det virker urealistisk å avvikle avtalene etter 2024, så lenge det ikke finnes gode nok tidsskrifter på gull- og diamantnivå som forskere ønsker å publisere i. Dette kan føre til at man i større grad må betale for åpen publisering av enkeltartikler i abonnements-tidsskrifter, noe vi ikke ønsker.

Samtidig vil en avslutning av avtalene kunne føre til et større press på de etablerte tidsskriftene for å tilby fullverdige alternativer for åpen publisering, men slik situasjonen er i dag ser vi ikke at vi har kommet langt nok i publiseringslandskapet til at avtalene er klare til å avvikles. PAR-avtalene har bidratt til en utvikling i retning mot mer åpen publisering og dersom de skal videreføres midlertidig fremdeles bør dette aspektet av avtalene fortsatt vektlegges.

Selv om kravet om åpen publisering kan dekkes av egenarkivering, vil det fremdeles være behov for å skaffe tilgang til artikler som er publisert lukket og derfor enten må kjøpes enkeltvis eller dekkes via abonnement på tidsskrifter, noe som er kostbart.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Her har vi ingen spesifikke kommentarer utover at vi støtter forslagene. Det er viktig at det fortsetter å være et fokus på å støtte åpen publisering, og at man øker anerkjennelsen for gode diamant publisering, slik at disse blir et reelt alternativ til eksisterende publisering.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Her ønsker vi å trekke frem punkt 5 om å utrede muligheten for nasjonal rettighetsstrategi som spesielt viktig og ønskelig.

Punktet om å jobbe for å fremme ønsket utvikling av publiseringslandskapet er viktig og støttes, og vi ser behovet for å oppdatere nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

En fin og ryddig rapport, som presenterer de ulike problemstillingene på en god måte. Vi synes det er flott med konkrete anbefalinger rettet mot de ulike aktørene innen vitenskapelig publisering, og synes de stort sett er formulert på en god og forståelig måte.

Navn på institusjon/organisasjon:

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

NMBU mener anbefalingene samlet framstår som en tiltaksliste for målgruppen. NMBU foreslår en prioritering av anbefalinger som er strategiske. De øvrige anbefalingene kan være en tiltaksliste. Strategiske anbefalinger (sitat fra rapport):

- Velge publiseringskanaler og -tjenester av høy kvalitet som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater
 - Bruke Kanalregisteret til å finne kanaler og delta aktivt i vurderingen av publiseringskanaler ved å dele positive og negative erfaringer.
 - Velge diamant åpen tilgang gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet
 - Gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i "lukkede" tidsskrifter
- NMBU mener kvalitet og åpenhet rundt forskning må uansett publiseringsløsning være et grunnleggende premiss. Som det framgår av rapporten, er det et stykke fram til diamant åpen tilgang. Forskerne bør oppfordres til å bidra til etablering av diamant åpen publisering. Særlig er forskere med redaktøransvar sentrale aktører for utvikling av åpen publisering. Kompetanse og kjennskap til gode publiseringskanaler er helt avgjørende. Opplæring gjennom forskernes egne felleskap og i samarbeid med bibliotekene vurderes viktig framover. De fleste ønsker at artikler skal umiddelbart være tilgjengelig i åpne vitenarkiv uavhengig av publiseringsløsning. Etablering av RRS gis positiv støtte som en balanse mot ulike publiseringsalternativer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

NMBU mener anbefalingene samlet framstår som en tiltaksliste for målgruppen. NMBU foreslår en prioritering av anbefalinger som er strategiske. De øvrige anbefalingene kan være en tiltaksliste. Strategiske anbefalinger (sitat fra rapport):

- Avklare institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene etter 2024 i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og Sikt, og vurdere å enten
 - o fortsette PAR-avtalene i en tidsavgrenset overgangsperiode (for eksempel fram til 2027), men stille strengere krav om pristransparens og kostnadsnivå, og bidra til å harmonisere krav på tvers av land. Sørge for progresjon, tallfesting og underlag som muliggjør internasjonal monitorering av andelen artikler med åpen tilgang i tidsskriftet eller
 - o avslutte PAR-avtaler og erstatte de sentraliserte forlagsforhandlingene med fellesforhandlinger om kostnadsnivå for gull og diamant også etter at PAR avvikles
- Støtte utviklingen av diamant åpen tilgang i tråd med Action Plan for Diamond Open Access og utvikling av publiseringsplattformer og finansieringsmodeller for diamant
- Sørge for nødvendig opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet (for eksempel bevissthet rundt valg av publiseringskanal, kostnader, rettigheter og kvalitet)

NMBU mener PAR-avtalene er en viktig overgangsmekanisme mot full åpen publisering.

Fellesskapet må gjøre valgene sammen rundt disse. Dog er det en fare med de ulike overgangsordningene at det skjer «dobbel betaling.» Her må institusjonene være tydelige i sine krav til forhandlere og forlag, og hvor avtaler og betingelser er fullstendig transparente. For flere fagområder er gull publisering det eneste aktuelle, da disse ikke dekkes av PAR-avtalene. Institusjonene må bidra til utvikling av diamant åpen publisering nasjonalt og internasjonalt. Uavhengig av hvordan publiseringslandskapet utvikler seg, må det sikres god kompetanse hos alle aktører.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

NMBU mener anbefalingene samlet framstår som en tiltaksliste for målgruppen. NMBU foreslår en prioritering av anbefalinger som er strategiske. De øvrige anbefalingene kan være en tiltaksliste. Strategiske anbefalinger (sitat fra rapport):

- Bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur
- Være en pådriver for å utvikle alternative publiseringskanaler, for eksempel innen diamant publisering (som plattformer og kapasitetssenter for diamant åpen tilgang) og bidra med å øke anerkjennelsen av kanaler med god kvalitet og transparente kostnader for eksempel ved å arrangere konkurranser

NMBU mener forsknings-finansierer har fremmet åpen publisering gjennom mange år. Her har gull åpen publisering vært en prioritert og anbefalt vei gjennom PlanS, STIM-OA-ordninger og ulike publiseringsfond. Publiseringslandskapet er nå sammensatt, uoversiktlig og ressurskrevende. Forsknings-finansierer må følge opp gjennom å anbefale ordninger for publisering, finansiering, samhandling og infrastruktur. Om diamant åpen publisering skal ha en sentral rolle i nytt publiseringslandskap må forsknings-finansierer bidra for å utvikle dette.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

NMBU mener anbefalingene samlet framstår som en tiltaksliste for målgruppen. NMBU foreslår en prioritering av anbefalinger som er strategiske. De øvrige anbefalingene kan være en tiltaksliste. Strategiske anbefalinger (sitat fra rapport):

- Legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent
 - Finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter)
 - Videreføre støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST). Vurdere å utvide med tilsvarende ordning for flere fagområder og bidra til at internasjonale tidsskrift av høy kvalitet med forankring i Norge kan finne hensiktsmessige modeller for å publisere åpent
 - Utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet
- NMBU mener myndighetene gjennom politikk, finansiering, og infrastruktur må gi rammebetingelser som fremmer åpen publisering. Pågående omstilling er meget krevende, og det må være full tillit til at myndighetene vil følge opp med nødvendige ressurser. For viktige nasjonale fagfelt er språket norsk. Her står norskspråklige publikasjoner i en særlig utsatt stilling som må sikres gjennom utvikling av støtteordninger. En nasjonal rettighetsstrategi må etableres og avklare viktige prinsipielle forhold rundt åpen publisering.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

NMBU mener rapporten gir et solid kunnskapsgrunnlag og beskrivelse av rammene rundt åpen publisering. Kapittel 7 viser det er stor avstand mellom visjon for framtiden og dagens publiseringslandskap. Dette preger rapportens mange anbefalinger. Rapporten viser at samlet volum åpen publisering har økt og muligens nådd sitt maksimum pr i dag. Det er frustrasjon blant målgruppene rundt økonomi og byråkrati. Publiseringslandskapet oppleves som et krevende område. Den enkelte og institusjonene har gjennom flere år måtte gjøre egne valg for utvikling av åpen publisering. Utviklingen for gull publisering er bekymringsfull. Dette skulle være en av veiene fram mot full åpenhet. Dette har vist seg problematisk gitt forlagenes makt, utvikling av kostnader og konsentrasjon av publiseringskanaler. Skal rapportens visjon oppnås må en samles om de viktigste strategiske valgene. For å lykkes med å utvikle ny strategi må dette skje i et internasjonalt samarbeid. Norge alene vil ikke ha kapasitet til å gjennomføre alle tiltakene i strategien. NMBU foreslår en prioritering av hvilke anbefalinger som er strategiske og må gjennomføres. Disse må språklig gis form av å være strategiske. De øvrige er aktuelle tiltak. Alle anbefalinger og tiltak må forankres i politiske føringer og rammebetingelser for området. Vi håper derfor at arbeidet videre får en tydeligere profil som felles strategi

Besvarelse: 28890609

Navn på institusjon/organisasjon:

Direktorat for høyere utdanning og kompetanse

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

HK-dirs avdeling for Digital omstilling og informasjonssikkerhet har vært involvert i arbeidsgruppen for strategirapporten. HK-dir er fornøyd med at Kanalregisterets rolle er foreslått å være sentral i publiseringslandskapet i fremtiden og at arbeidsgruppen anser at registerets rolle for vitenskapelig publisering stadig blir viktigere. Kanalregisteret er allerede koblet til internasjonale kilder og ønsker i større grad å benytte teknologi og verktøy som kan supplere registeret ytterligere med gode data om publisering.

Strategirapporten omtaler farene ved bruk av AI som teknologi. HK-dir ønsker også å fremheve de mulighetene AI gir som et verktøy for å skaffe informasjon på en mer effektivt måte og som kan supplere manuelt arbeid som utføres i kvalitetssikring av vitenskapelig publisering pr. i dag. HK-dir ser frem til å videreutvikle Kanalregisteret i tråd med strategien for vitenskapelig publisering.

Besvarelse: 28887941

Navn på institusjon/organisasjon:

Nasjonalt publiseringsutvalg (NPU)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Høringsuttalelse fra Det nasjonale publiseringsutvalget (NPU) til rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024

Behandlet i NPU 15. september 2023

Det nasjonale publiseringsutvalget vurderer utkastet til strategi som et stort skritt framover i arbeidet med åpen vitenskapelig publisering i Norge. Rapporten gir den beste oversikten og analysen hittil av erfaringer som er høstet og resultater som er oppnådd på ulike fagområder, men også av utfordringer som må løses framover før målet om fullstendig åpen tilgang er oppnådd.

Publiseringsutvalget slutter seg til rapportens visjon for et ønsket framtidig publiseringslandskap (s. 5 og 40). Her brukes bla. forskningskvalitet og kostnader, ikke bare til tilgjengelighet, som kriterier for å vurdere om utviklingen innen vitenskapelig publisering beveger seg i riktig retning. Den nye rapporten skiller dermed fra tidligere dokumenter hvor tilgjengelighet har vært det eneste kriteriet, for eksempel rapporten Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater (2016), Kunnskapsdepartementets oppfølging i Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler (22. august 2017) og Forskningsrådets oppsummering av arbeidet med Plan S i Khrono 15. september 2020.

En annen viktig nyvinning er at de norske fagmiljøene for forskning denne gangen er spurt systematisk om erfaringer og utfordringer med overgangen til åpen publisering. Dette har Publiseringsutvalget bidratt til ved at det er fagorganene omkring publiseringsindikatoren som er hørt. Vi mener forskningens innflytelse vil være viktig også i fortsettelsen og vil berømme arbeidsgruppen for å understreke dette poenget. Ifølge mandatet til arbeidsgruppen som har utarbeidet den nye rapporten, er det nå forskningsinstitusjonene og deres samarbeidsorganer, ikke departementet eller direktoratene, som har ansvaret for å utforme og følge opp en strategi for vitenskapelig publisering etter 2024. Dessuten forutsettes institusjonene å finansiere overgangen innenfor normale økonomiske rammer.

Nedenfor følger tre kommentarer som kan vurderes i forbindelse med ferdigstilling av rapporten:

1. Som nevnt støtter vi rapportens visjon for et framtidig publiseringslandskap. Visjonens kriterier for framgang samsvarer med hvordan vi oppfatter vårt utvalgs mandat og grunnlaget for vårt arbeid med innholdet i Kanalregisteret. Sistnevnte arbeid er godt beskrevet på side 26 i rapportens avsnitt 4.3, men på s. 25 i avsnittet foran, «En reform av vurderingssystemet», forekommer formuleringer som etter vår erfaring kan svekke legitimiteten for å vurdere kvaliteten i tidsskrifter, som står sentralt i vårt mandat. Vi anbefaler å revidere avsnittet i samsvar med våre faglige avklaringer (publisert på NPI-nettsiden i mai 2020) av forholdet mellom evaluering av kvaliteten i tidsskrifter på den ene siden og på den andre siden budskapet i DORA-erklæringen og Leiden-manifestet (gjelder også CoARA's

Agreement on Reform of Research Assessment fra 2022), som ikke dreier seg om evaluering av tidsskrifter. I stedet kan man merke seg at Coalition S og det europeiske DIAMAS prosjektet i økende grad legger vekt på å sikre kvalitet, redaksjonell uavhengighet og et godt økonomisk og juridisk fundament for helåpne tidsskrifter. Dette vil kreve evaluering og muligens utvelging av tidsskrifter som skal få fullfinansiering.

2. Rapporten anbefaler forskere å «unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter» mens institusjonene anbefales å avklare sine PAR-avtaler etter 2024. I hvilken grad tar anbefalingene dermed hensyn til de mange institusjonene som ikke deltar i nasjonale avtaler med de store forlagene og til fagene som i stor grad publiserer utenfor disse avtalene?

3. Vårt hovedinntrykk fra rapporten er at overgangen til åpen tilgang så langt har vært prosentvis vellykket ut fra kriteriet tilgjengelighet, men problematisk hvis man også legger kriterier som forskningskvalitet, økonomi og eierskap til grunn. Problemene er knyttet til forretningsmodellene som bygger på PAR-avtaler og/eller publiseringsavgifter på kommersielt grunnlag. Også i Publiseringsutvalget er det bekymring for økte utgifter, særlig i de kanalene som bidrar mest til kvalitet. Rapporten anbefaler å prioritere «diamant åpen tilgang uten publiseringsavgift eller gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader», men begge deler gir i dag helt marginale muligheter innenfor det samlede publiseringsmønsteret, både i Norge og internasjonalt. Kan rapporten være tydeligere på at åpen tilgang nå må over på et annet økonomisk og juridisk fundament, og at dette vil ta tid å utvikle? Burde dette formuleres klarere overfor myndigheter som har fastsatt at all offentlig finansiert forskning skal være åpent publisert innen 2024?

Besvarelse: 28338964

Navn på institusjon/organisasjon:

Finnmarkssykehuset

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Støttes. Har ingen ytterligere kommentarer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Støttes. Har ingen ytterligere kommentarer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Støttes. Har ingen ytterligere kommentarer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Støttes. Har ingen ytterligere kommentarer.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Rapporten gir en god innføring i de alternative publiseringsmulighetene for åpen publisering.

Rapporten bygger på et solid grunnlag og har gode argumenter for forslagene til videre strategi.

Navn på institusjon/organisasjon:

UiT Norges arktiske universitet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Publiseringspress og et landskap i stadig utvikling kan gjøre det veldig krevende å orientere seg, og det er viktig at både forskningsutførende institusjoner og finansierer kan bidra med støtte og god veiledning. Det er viktig at fagmiljøene kjenner seg igjen i beskrivelsene og i de foreslåtte tiltakene.

Endringer i publiseringsindikatoren, hvor rapportering av vitenskapelige publikasjoner skal opprettholdes samtidig som den resultatbaserte uttellingen forsvinner, samt innføring av et nytt Cris-innlegg vil ha innvirkning på forskeres hverdag. De endringene som er underveis i hvordan forskning og forskere vurderes vil kunne forsterke behovet for pålitelige systemer for å dokumentere resultater og kompetanser. Forskere bør anbefales å ta i bruk persistente identifikatorer som ORCID for å bidra til å dokumentere og synliggjøre sine forskningsaktiviteter.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Det er positivt at rettighetsstrategier fremheves og anbefales. Anbefalingene viser til disse som en midlertidig løsning inntil mer permanente løsninger som sikrer åpen tilgang for alle til realistiske priser er tilgjengelig. UiT mener en nasjonal rettighetsstrategi, og promotering for slike strategier internasjonalt kan bidra til å akselerere denne prosessen. Arbeidet med slike strategier bør videreutvikles og styrkes, blant annet gjennom å øke anseelsen til egenarkiverte AAM-versjoner av vitenskapelige publikasjoner (grønn åpen tilgang). Tiltak her kan være å gi forskere opplæring i hvor og hvordan de finner AAM-versjoner, hvordan de skal forholde seg kildekritisk til disse, samt hvordan sitere til disse på en transparent og etterprøvbart måte. Det er viktig at nytt nasjonalt vitenarkiv og Cris-system har funksjonalitet som ivaretar institusjonelle behov, og at forskere ved institusjoner som har innført rettighetsstrategier kan etterleve institusjonelle policy- og retningslinjer. UiT ser en rekke utfordringer med PAR-avtalene, som også omtales i strategien. Avtalene har så langt dessverre ikke vist seg å hverken være transformativ, eller bidra til lavere kostnader. Slike avtaler bidrar til skillelinjer mellom forskere i lav- og høyinntektsland, som får fundamentalt ulike forutsetninger for sitt akademiske virke. Det er i tillegg svært få tidsskrift som har valgt å "flippe" hele tidsskriftet, slik at det fortsatt finnes abonnementsavtaler for de samme tidsskriftene. Dette blir derfor en klassisk "hybrid-løsning". Som det påpekes i rapporten vil det kreve et større internasjonalt arbeid for at disse avtalene skal få ønsket effekt. Slike avtaler har fått en viss utbredelse, særlig i høyinntektsland, men internasjonalt er det også stort fokus på mindre kostnadsdrivende tiltak som rettighetsstrategier og Diamant-modellen.

UiT mener at kulepunkt sju i denne delen av rapporten i liten grad henger sammen med det som står i rapporten og mener at det vil bli vanskelig å videreføre PAR-avtaler på samme måte som tidligere. Det er behov for kritiske vurderinger av hvordan offentlige midler best kan drive prosessen med åpen tilgang fremover. UiT mener Diamant-modellen er veien videre, og at tilstrekkelig ressurser må inngå i denne satsningen. Da må sannsynligvis midler flyttes fra andre områder. Det ville være mer formålstjenlig å satse på oppskalering og kvalitetsheving av eksisterende løsninger for Diamant-publiseringskanaler, samt tiltak som kan stimulere redaksjoner og lærende selskap som eier abonnementsbaserte tidsskrifter, til å flytte disse over til plattformer som tilbyr Diamant-modellen.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

UiT mener fokuset for forsknings-finansierer her bør være å tilrettelegge for etablering og videreutvikling av åpne publiseringskanaler gjennom å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur, som eksempelvis å lyse ut midler til etablering eller drift/videreutvikling av diamant-publiseringskanaler.

Arrangering av konkurranser slik det er beskrevet i utkastet (side 47) vil kreve grundig forarbeid på hvem som skal utføre vurderingene, hvordan, og etter hvilke kriterier. På nåværende tidspunkt er

det uklart om konkurranser er mest hensiktsmessig bruk av ressurser.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

For å følge opp nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler er det avgjørende at myndighetene legger til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent. Som rapporten påpeker, innebærer dette blant annet å finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering. En satsning på Diamant-modellen vil være avhengig av stabil finansiering for å videreutvikling og vekst.

UiT støtter å utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi, slik andre land som Spania og Nederland allerede har innarbeidet. Rettighetsstrategier bør også promoteres sterkere både nasjonalt og internasjonalt.

UiT stiller seg positive til en utvidelse av NÅHST-ordningen. En slik utvidelse bør omfatte engelskspråklige

tidsskrifter forankret i/med eierskap i norske institusjoner, samt nasjonale og minoritetsspråk. I tillegg bør ordningen utvides til å inkludere flere norskspråklige tidsskrift som per nå ikke vurderes som «sentrale» av NÅHST-vurderingskomite. Ordningen oppfattes som særlig rettet mot tidsskrift som er publisert hos forlag. For å bidra til større diversitet i publiseringslandskapet bør NÅHST innrettes slik at ordningen i større grad inkluderer andre typer tidsskrift, f.eks. de som publiseres av institusjonelle publiseringstjenester og andre ikkekommersielle tjenesteleverandører.

Kanalregisteret kan gjerne videreutvikles, så kunne rapporten sagt mer om hva integrering med internasjonal infrastruktur innebærer. UiT er tilhenger av å avskaffe nivåinndelingen i Kanalregisteret og anser at denne delen av det resultatbaserte finansieringssystemet er i strid med prinsippene i DORA-erklæringen og til hinder for målet om overgang til åpen vitenskap.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

UiT vil takke for muligheten til å gi innspill til «Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024». Arbeidsgruppen har foretatt en grundig redegjørelse av dagens situasjon og ulike utfordringer. UiT støtter i all hovedsak rapportens anbefalinger til ulike aktører, og mener at dette bidrar til ansvarliggjøring av alle parter.

Rapporten kunne med fordel har adressert eierskap i større grad. Publisering er en viktig del av forskningsprosessen og en tydeligere retning mot forskerdrive og ikke-kommersielle utgivere er etter UiTs syn en ønsket retning.

UiT legger til rette for åpen tilgang gjennom flere ulike tiltak blant annet gjennom vår institusjonelle rettighetsstrategi som sikrer at våre forskere kan publisere der de finner det hensiktsmessig og samtidig kan gjøre sin forskning umiddelbart åpent tilgjengelig. UiT støtter en satsning på Diamantmodellen

for publisering, så gjenstår det viktig arbeid med å avklare hvordan finansiering og kvalitet skal sikres for en Diamant-modellen. I denne forbindelse kunne utkast til strategi også omtalt allerede eksisterende Diamant-alternativer i Norge.

UiT har signert ARRA og inngår i CoARA, vi jobber med å tilpasse NOR-CAM-rammeverket til egen institusjon og ser det som positivt at anbefalingene i avtalen og rammeverket inngår i rapportens anbefalinger.

Navn på institusjon/organisasjon:

Sykehuset i Vestfold HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Det er ikke vanskelig å være enig i det foreslåtte anbefalingene på et prinsipielt grunnlag. Men disse punktene kan ikke sees løsrevet fra resten av Europa og verden hva gjelder publisering i tidsskrifter med høy status og kvalitet (uavhengig av finansieringsmodell). Derfor må endringer i Norge skje i takt med endringer i resten av Europa og verden.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Åskulle sørge for oversikt over institusjonens kostnader forbundet med publisering vil være et krevende arbeid, spesielt ved ikke-universitetssykehus. Her må det lages et godt, nasjonalt system for dette og det bør ligge i Cris/NVA. Før dette gjennomføres bør det gjøres en kost/nyttevurdering. Vi tror at arbeidet vil ha høyere kostnad enn resultatet vil ha nytte.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Vi tror det blir veldig viktig med fortsatt finansiering av infrastruktur for åpen publisering fra det offentlige, eksempelvis kanalregisteret, NVA, diamantpubliseringsplattformer og kapasitetsregister for diamanttidsskrifter.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Det er ikke vanskelig å være enig i det foreslåtte anbefalingene på et prinsipielt grunnlag. Men disse punktene kan ikke sees løsrevet fra resten av Europa og verden hva gjelder publisering i tidsskrifter med høy status og kvalitet (uavhengig av finansieringsmodell). Derfor må endringer i Norge skje i takt med endringer i resten av Europa og verden. Vi tror det blir veldig viktig med fortsatt finansiering av infrastruktur for åpen publisering fra det offentlige, eksempelvis kanalregisteret, NVA, diamantpubliseringsplattformer og kapasitetsregister for diamanttidsskrifter.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Det å forandre dagens situasjon er en politisk og strukturell jobb, som må gå i den administrative linjen i HOD - RHFene - universitetssykehusene. Her er det kompetanse, midler og tid til å arbeide med disse forslagene. Det enkelte ikke-universitetssykehus vil i liten grad være i stand til å bidra inn i et slikt arbeid. Det er dog viktig at vedtakene som kommer vil være mulige å gjennomføre også på ikke-universitetssykehusene (både økonomisk og administrativt).

Besvarelse: 28896519

Navn på institusjon/organisasjon:

Forhandlingsrådet i Sikt

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Innspill fra Sikts forhandlingsråd

Sikt forhandler på vegne av institusjoner i UH-, institutt- og helsesektoren avtaler med akademiske forlag om tilgang til tidsskrift og databaser.

Sikts Forhandlingsråd vedtar prinsipper og prioriteringer for hvert års forhandlinger og bistår Sikt i de konkrete forhandlingene. Å forhandle slike kollektive avtaler gir noen fordeler økonomisk, men først og fremst gir det Norge som forhandler én stemme i møte med profesjonelle forhandlere fra internasjonale storforlag.

Sikts Forhandlingsråd ønsker med dette innspillet å peke på de samfunnsøkonomiske fordelene ved en slik måte å forhandle på og viser til at da Helsebiblioteket (som også har forhandlet noen slike avtaler) så seg nødt til å redusere sin portefølje pga økonomi. Dette medførte at mange institusjoner måtte forhandle hver for seg og totalkostnadene for staten økte betydelig. Samtidig som mange brukere mistet tilgang.

Sikts Forhandlingsråd vil med dette gjøre oppmerksom på at det økonomisk vil være hensiktsmessig å forhandle store avtaler felles og at statens penger på en slik måte brukes mer hensiktsmessig.

Erfaringene fra Plan S viser at det er behov for samordnete grep på nasjonalt nivå og internasjonalt samarbeid hvis man skal lykkes i å utfordre markedsposisjonen til megaforlagene.

Sikt forhandlingsråd mener verdien og den gode samfunnsøkonomien som ligger i å ha sentraliserte forhandlinger på vegne av mange deltakere må vektlegges tungt i fremtidige planer.

Besvarelse: 28888645

Navn på institusjon/organisasjon:

Høgskolen Kristiania

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Kristiania støtter de foreslåtte anbefalingene for forskere. Vi anser disse som implementerbare selv for en fremvoksende forskningsinstitusjon og vi vil kunne implementere dem i opplæringen av fagansatte. Fokus vil primært være på å øke publiseringsaktiviteten og da av god kvalitet fremfor kvantitet. Mer erfarne forskere vil kunne bidra til utvikling av nye publiseringsmetoder og -kanaler.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Kristiania vil som mindre og yngre forskningsinstitusjon i første omgang kunne følge anbefalingene om å sikre god opplæring internt, ha oversikt over utgifter og sikre egenarkivering av våre publikasjoner. I annen omgang vil vi kunne utvide engasjementet til å bidra på mer overordnet nivå til utviklingen av et fremtidig seriøst og kostnadseffektivt publiseringssystem for vitenskapelige resultater av god kvalitet fremfor kvantitet.

Kristiania mener det er behov for nasjonale ordninger som sikrer mindre og private forskningsinstitusjoner juridisk og økonomisk ved å innføring av en institusjonell rettighetsstrategi.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Ikke besvart

Besvarelse: 28681507

Navn på institusjon/organisasjon:

Lovisenberg Diakonale Høgskole (LDH)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Videreutvikle kanalregistret slik at forskere enklere kan finne tidsskrift med diamant åpen tilgang og gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader.

PAR-avtalene der kun publisering i hybride titler er kostnadsfritt blir i praksis frikjøp av enkeltartikler.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Lite anbefalinger til konkrete tiltak. Mange av anbefalingene vil kreve mye ressurser, og flytter til en viss grad ansvaret ned på de enkelte institusjonene og forskningsgruppene å skape et helt nytt publiseringslandskap. For å inkludere mindre forskningsmiljøer bør organisering og koordinering av en del av tilretteleggingen av etablering av og videreutvikling av publiseringskanaler flyttes til forskningsfinansiører og myndigheter.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

En ambisiøs og god strategi for åpen publisering med et mål om å ta den vitenskapelige publiseringen tilbake til forskerne/institusjonene (diamant åpen tilgang). Anbefalingene til de forskjellige aktørene i dette landskapet er lite konkrete og vil kreve mye ressurser av de enkelte forskningsmiljøene i en allerede presset ressurssituasjon.

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetet i Agder

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Anbefalingene som er rettet mot forskere vil trolig finne bred støtte, også fordi de er formulert som anbefalinger og ikke pålegge. Det virker tilforlatelig at de vil bidra til økt åpen publisering og gratis publiserings- og lesetilgang.

- Bruke Kanalregisteret til å finne kanaler og delta aktivt i vurderingen av publiseringskanaler ved å dele positive og negative erfaringer.

UiA støtter denne anbefalingen sterkt, men vil presisere at tjenesten stadig må utvikles med tanke på integrasjon i de eksisterende internasjonale kanalregistre (f.eks., ABS Journal Ranking). Det kan være nyttig å utvide filtermulighetene i avansert søk til for eksempel, muligheten å sortere mellom gull open access og diamant open access; vise informasjon om APC på samme måten som DOAJ-registeret gjør, og vise hvilke tidsskrift som har egenarkiveringspolicy i tråd med den praktiserende rettighetsordningen i Norge.

- Teste ut og bidra til å (videre)utvikle nye måter å publisere og vurdere forskning på et tidlig tidspunkt (inkludert tilgjengeliggjøring av preprints og åpen fagfellevurdering).

Anbefalingen er forankret i publiseringspraksis innen enkelte MNT-fag (jf. s. 19-20 + 44-45). Det er uklart hvorfor denne praksisen blir løftet opp som en anbefaling for alle forskere innenfor alle fagfelt. Den kan være vanskelig for enkelte forskere å gjennomføre dette på egen hånd og derfor bør det argumenteres grundigere om det er forskere denne anbefalingen best kan rettes til.

En av de største truslene mot fagfellesystemet i dag er å finne gode fagfeller. Det adresserer ikke rapporten. Det er fortsatt uforståelig om de generelle anbefalingene til alle forskere som påtar seg redaktøransvar eller deltar i redaksjonsarbeid vil bidra til å løse det problemet, eller om det kan føre til at fagfellekrisen forsterkes.

- Velge diamant åpen tilgang gitt at gode alternativer for dette finnes innen fagfeltet

I anbefalingen om å bidra til utvikling av gode åpne publiseringskanaler med høy kvalitet og transparente kostnader, nevnes ikke åpen diamant tilgang eksplisitt. Det vil være en fordel å presisere hvordan disse to anbefalingene henger sammen.

- Unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter

Grunnlaget for denne anbefalingen er for så vidt greit argumentert for. Men situasjonen for forskere er likevel slik at en god del toneangivende / høyt rangerte tidsskrifter er abonnementsbaserte, og for forskere som samtidig ønsker OA-publisering er bildet dermed atskillig mer utfordrende enn hva anbefalingen gir rom for. Det viktigste kriteriet for vitenskapelig publisering bør ikke være åpenhet, men kvalitet og relevant synlighet - men denne anbefalingen synes å gjøre åpenhet viktigere enn kvalitet. Det ser feil ut at denne anbefalingen rettes mot forskere. Det er normalt ikke slik at forskerne betaler for artikkel-frikjøp personlig, men at det er institusjonen som frikjøper den. Dersom anbefalingen skal stå, bør den flyttes til seksjonen «forskningsutførende institusjoner», og formuleres slik at den passer der (f.eks., «Unngå finansiering av frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter»).

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Dette er anbefalinger som støttes - de gir uttrykk for gode (og til dels selvsagte) formål, de vil trolig bidra til økt åpenhet og deler av dette er allerede på plass/i gang. Formuleringene (f.eks. «legge til rette for») åpner for lokale vurderinger. Samtidig har institusjonene ulike forutsetninger for å kunne realisere dem, f.eks. legge til rette for utvikling av «gode og åpne publiseringskanaler» og støtte utvikling av diamant tilganger. Ulike rammebetingelser gjør at noen vil ha bedre muligheter for å gjøre det enn andre.

- Innføre institusjonell rettighetsstrategi. På lengre sikt bør det jobbes for å utvikle publiseringslandskapet på en måte som gjør dette overflødig.

Det er ønskelig med en sterkere argumentasjon i rapporten for hvorfor rettighetsstrategi er anbefalt

når det juridiske grunnlaget fremstår som uavklart. Etter den første rettslige saken mot bruk av rettighetsordningen dukket opp i USA er det svært viktig å presisere viktigheten av en nasjonal rettighetsstrategi.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Deltakelse i nasjonalt og internasjonalt samarbeid er selvsagt både for denne gruppen, som for de øvrige her. Og at de har en sentral rolle i utviklingen av publiseringslandskapet og åpen tilgang gjennom finansiering, krav til mottakere av forskningsfinansiering mv. er åpenbar.

- Bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur

Drift av tidsskrifter (redaksjon, korrekturlesere, m.m.) kan og bør regnes som en form for forskningsinfrastruktur, og et forslag er å opprette egne «forskningsutlysninger» med mulighet til å søke om midler til f.eks. femårig, eller annen mellom- til langsiktig drift av diamanttidsskrifter (som alternativ og/eller tillegg til ev. kapasitetssenter/-re).

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

- Legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent

Det bør også vurderes å opprette et nasjonalt fond for åpen publisering.

- Videreføre støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST).

Vurdere å utvide med tilsvarende ordning for flere fagområder og bidra til at internasjonale tidsskrift av høy kvalitet med forankring i Norge kan finne hensiktsmessige modeller for å publisere åpent UiA støtter sterkt NÅHST initiativet og at myndighetene ser på ordninger for flere fagområder, og mener samtidig at det må legges bedre til rette for deling på skandinaviske språk.

- Finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter).

Det vil være en fordel om arbeidsgruppen gir mer konkret beskrivelse og avklaring rundt kapasitetssenter / -re.

- Styrke arbeidet med å videreutvikle Register over vitenskapelige publiseringskanaler i samarbeid med fagmiljøene.

UiA støtter denne anbefalingen sterk, men vil presisere at tjenesten stadig må utvikles med tanke på integrasjon i de eksisterende internasjonale kanalregistrene (f.eks., ABS Journal Ranking). Det kan være nyttig å utvide filter mulighetene i avansert søk til for eksempel, muligheten å sortere mellom gull open access og diamant open access; vise informasjon om APC på samme måten som DOAJregisteret

gjør og vise hvilke tidsskrift har egenarkivering policy i tråd med den praktiserende rettighetsordningen i Norge.

- Utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet Etter den første rettslige saken mot bruk av rettighetsordningen dukket opp i USA er det svært viktig å presisere viktigheten av en nasjonal rettighetsstrategi.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Bekymring rundt diamantmodellen:

Rapporten gir et klart inntrykk av at diamant publisering er å foretrekke og forskere bør velge det hvis gode alternativer for det finnes. Den gir likevel ikke noe godt bilde av hva diamant publisering krever av og koster forskerne/forskningsmiljøene, blant annet hva som skal til for å gjøre dem til gode alternativer med høy kvalitet og hva som skal til for at forskere skal kjenne til dem. Kostnadene ligger imidlertid ikke til biblioteket, men til instituttene / ansattes FoU-tid, og framkommer derfor sjeldnere i tallgrunnlagene. Hva som dermed ligger i mer effektiv organisering, koordinering og finansiering er derfor svært uklart.

Det legges ned mye egeninnsats fra forskere i all publisering (redaktørarbeid, fagfellevurdering mv.), og nødvendigvis ekstra mye i diamanttidsskrift som drives av forskere/forskningsmiljøer, særlig i

etablering og tidlig fase. De etableres gjerne utfra faglig engasjement og med iver og entusiasme. I det lange løp er det krevende arbeid og det rapporteres allerede om økende problemer med å skaffe folk til fagfellevurderinger. Det vil i de fleste tilfeller ta lang tid å etablere et tidsskrift i den forstand at det må markedsføres og gjøres kjent i forskningsmiljøene. I et landskap der det allerede er svært mange tidsskrift, kreves det innsats (dvs. markedsføring) for å gjøre seg synlig og relevant «i markedet». Det tar også tid å bygge tillit og oppnå anerkjennelse i forskningsmiljøene. Kanskje vil det være enklere for forskere/miljøer som allerede godt etablerte og profilerte, men for svært mange vil det kreve betydelig ressurser. Det er heller ikke åpenbart at diamanttidsskrift vil endre det forhold at forskere har flere roller i «publiseringskjeden», fra forfatter via fagfelle og redaktør til eier/ansatt i eierorganisasjon.

Vil diamantpublisering nødvendigvis bidra til lavere kostnader totalt sett? På side 16 står det at PARavtaler

ikke nødvendigvis er dyrere enn de gamle abonnementsavtalene. For forskerne fungerer trolig slike avtaler der forskningsinstitusjoner, -finansierer og myndigheter finansierer publiseringen, godt. Det gjør det mulig å publisere i tidsskrift som har gode rutiner for kvalitetskontroll, holder høy standard og nyter stor tillit i forskningsmiljøene.

Det er nødvendig å utfordre de store forlagenes makt og utbyttepolitikk, det er forståelig. Kanskje er likevel forventningene om at diamantpublisering kan utfordre og erstatte forlagene for store.

Modellen synes å kreve mye av forskerne og miljøene, som nødvendigvis primært vil bruke tiden på selve forskningen. For deres del vil trolig en modell er forskningsinstitusjonene og -finansiererne tar ansvar for finansieringen av publisering og samarbeider om forhandlinger med forlagene, være en bedre modell.

UiA påpeker at det er vesentlig å bringe mer klarhet i disse aspektene.

Ideen om et kapasitetssenter for diamant viker god, men den er mangelfullt beskrevet. Hvilke tjenester skal et slikt senter faktisk yte og overfor hvem (forskere/forskningsmiljøene og/eller forskningsinstitusjonene). Skal det eies av forskningsinstitusjonene og ev. andre (finansierer)? Skal driften finansieres av eierne fullt ut og/eller i form av betaling for tjenestene – hva med dem som ikke er med på eiersiden? På et sted antydes det at et slikt vil være et mellomledd mellom forskere/forskningsmiljøer og forlag, altså en aktør som forhandler med forlagene på vegne av forskerne/miljøene. Stemmer det, eller vil det komme i stedet for/være et alternativ til forlagene? Vil et kapasitetssenter etter hvert kunne få tilnærmet samme funksjon som et forlag? Er det snakk om ett eller flere kapasitetssentre (på side 46 nevnes muligheten for et sentralt kapasitetssenter etter modell for det som planlegges diamanttidsskrift – og er under planlegging, står det)?

Kan felles nasjonal løsning for åpen publisering kalles et kapasitetssenter? Hvis ja, da er det behov for mer konkret beskrivelse og avklaring av hvorfor kapasitetssenter er en bedre løsning enn felles nasjonal løsning for åpen publisering.

Anbefalinger som kunne vært med (gjelder bedre forankring av publiseringsprosessen mellom forskningsledelse):

En gjennomgående utfordring med publiseringsfeltet er at det er blitt så komplisert og «teknisk» at forskere nærmest mister eierskap til egen publiseringsvirksomhet, og at de grunnleggende spørsmålene ikke blir diskutert i forskningsmiljøene, men av UH-institusjonenes biblioteker. Det skaper igjen risiko for at publisering ikke tas opp på arenaer der institusjonenes forskningsledere møter, og dermed at publisering kommer i randsonen for utøvd forskningsledelse på ulike nivåer i institusjonene.

UiA ønsker derfor en styrket anbefaling som også rommer forskningsledelse. Det kan for eksempel gjøres gjennom en utvidelse av første kulepunkt «Sørge for nødvendig opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet (for eksempel bevissthet rundt valg av publiseringskanal, kostnader, rettigheter og kvalitet), samt at forskningspublisering settes tydelig på dagsorden i institusjonenes forskningsledelsesorganer» (foreslått tillegg er kursivert). Poenget er at «opplæring» ikke er tilstrekkelig, men at forskningspublisering i sterkere grad bør integreres i den utøvde forskningsledelsen på alle nivåer i organisasjonene.

Anbefalinger med uklar status:

Det gis på s. 47 to kulepunkt-anbefalinger om etablering av et internasjonalt kanalregister samt om

internasjonale konkurranser. De er ikke tatt med i rapportens anbefaling-liste innledningsvis. UiA ser en fordel i bedre avklaring av statusen til disse to anbefalingene.

Bøker:

Underveis i rapporten kommer det en anbefaling om retningslinjer for bøker (s. 28), men den er ikke fulgt opp med en anbefaling i punktlisten. Sitat: «Dersom flere vitenskapelige bøker skal bli åpent tilgjengelige og nå bredere ut bør det vurderes å utforme institusjonelle eller nasjonale retningslinjer som favner alle antologier og monografier som gis ut i Norge. I tilfeller hvor vitenskapelige bøker skal selges i et allment marked vil det være mulig å utgi en digital versjon og kombinere dette med en kommersiell utgivelse av en bok i fysisk format.» (s. 28). Vitenskapelige monografier og antologier er sentrale publiseringsformater i humaniora og samfunnsvitenskapene, men med stadig høyere utgivelseskostnader. Dette bør tydeligere forankres i anbefalingene eller begrepet «alle forskningsresultater» bør presiseres.

Lesbarhet og kommunikasjon:

Publiseringslandskapet er uoversiktlig og det gjenspeiles i rapporten. Den virker skrevet av og for aktører som allerede er godt inne i tematikken og sjargongen. Det gjør det krevende å lese og orientere seg i for de som har mindre kunnskap om åpen forskning-verdenen. Det hadde vært ønskelig om den hadde vært noe mer ryddig og tilgjengelig. Det speiler også at publisering har blitt en stadig mer spesialisert felt, noe som også speiles rapportens språk. Det vurderer som uheldig, siden det er forskning, og dermed forskere, dette handler om.

Fagmiljøene på UiA understreker at den største utfordringen de overordnet ser med rapporten, er knyttet til kommunikasjonen av samt «eierskapet» til publiseringsfeltet. Anbefalingene og rapporten for øvrig er forholdsvis «teknisk» i karakter, med mye «publiserings-stammespråk». Det gjør det krevende å forstå hva som ligger i de ulike anbefalingene, særlig for forskere, men ikke minst for faglige ledere som ikke har forskningspublisering som spesialområde eller særlig interessefelt. Fagmiljøene ser en risiko for at forskningspublisering (i enda større grad) blir til et spesialfelt for biblioteket, i motsetning til et felles anliggende, og et felt som alle forskere, særlig forskere med (forsknings)lederansvar, kjenner ansvar for og forstår.

Det ligger i flere deler av rapporten også en spenning mellom budsjetter – mellom instituttens budsjetter og bibliotekenes, gjennomgående med en bias som gjør at feltet betraktes fra bibliotekenes perspektiv mer enn fra faglige enheter. Et tydelig eksempel kommer på s. 16: «Siden institusjonelle fond ikke har støttet hybrid-publisering, har publiseringsavgift ved hybridpublisering oftest blitt betalt fra lokale budsjetter ved institusjonene, og/eller fra forskningsbudsjetter. Ved sentral håndtering kan dette være utgifter som flyttes internt over til bibliotekenes budsjetter, og som dermed kan representere en ytterligere belastning på disse budsjettene.», vår utheving. Dette høres ut til at belastningen på bibliotekenes budsjetter betraktes som «viktigere» enn instituttens.

Det mangler en ryddig og mer fyllestgjørende beskrivelse av de ulike publiseringsformene slik at forskjellene og hva de innebærer kommer klarere fram, gjerne med oversikt over hvilke fordeler og ulemper de har, særlig for forskerne og forskningsinstitusjonene. De fleste vil være enig i visjonen for strategien, men rapporten gir dessverre ikke noe godt grunnlag for å vurdere hvordan den kan oppnås.

Navn på institusjon/organisasjon:

Stiftelsen Dam

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Stiftelsen Dam mener at valg av diamant åpen tilgang for publisering er den viktigste blant anbefalingene til forskere i utkastet til strategi. Den bør derfor stå øverst.

Utkastet inneholder ytterligere tre anbefalinger til publisering (velge kanal som krever rimelig publiseringsavgift, unngå frikjøp av enkeltartikler, gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig ved publisering i lukkede tidsskrift). Alle er dårligere alternativer enn diamant åpen tilgang, men de fremstår her som likeverdige. I den endelige strategien bør de fire alternativene rangeres i prioritert rekkefølge, fra beste til minst ønskelige alternativ.

Dam støtter anbefalingen av om å velge publiseringskanaler og -tjenester som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater, men mener formuleringen om «høy kvalitet» bør ut ettersom dette er vanskelig å vurdere for forsker.

Stiftelsen Dam mener før øvrig at det bør legges til anbefalinger om forhåndsregistrering og publisering av forskningsresultater i åpne databaser. Svært mye forskning er bortkastet på grunn av to ting:

- Manglende publisering av studier. Resultatene av en stor andel av forskningen som gjennomføres, deles aldri («publication bias»).
 - Selektiv rapportering. I mange prosjekter deles bare utvalgte resultater («reporting bias»).
- Dette røkter ved selve fundamentet for den vitenskapelige metode. Det burde anbefales at alle forskere forhåndsregistrerer studiene sine i offentlige databaser (for eksempel OSF.io) før oppstart, og at resultatene deles i samme database senest 12 måneder etter datainnsamling. Dette er allerede et krav for kliniske studier i EU, men Stiftelsen Dam mener kravet burde gjelde for alle studier. Slik vil alle lett kunne få oversikt over pågående studier og hvilke som eventuelt ikke ha delt resultater. Det understrekes at det finnes slike registre også for kvalitative studier.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Stiftelsen Dam mener utdanningsinstitusjoner bør utarbeide retningslinjer for åpen forskning og god publiseringspraksis og kontrollere at retningslinjene etterleves. Opplæring er ikke tilstrekkelig, det må stilles krav. En slik anbefaling bør erstatte anbefalingen om opplæring og settes øverst. Anbefalingene om å støtte utviklingen av diamant åpen tilgang og legge til rette for etablerings og videreutvikling av publiseringskanaler er gode, og bør flyttes opp. Vi mener samtidig at det ikke bør anbefales å bruke kanaler som ikke er diamant åpent tilgang.

Dam støtter videre punktet om tilrettelegging for at fagmiljø kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i alle kanaler følger diamantstandard og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfelle vurdering innenfor eget fagfelt.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Stiftelsen Dam mener finansierer bør stille krav om åpen publisering i diamant, preregistrering av forskning og oppdatering med resultater innen tolv måneder, og åpen deling av data.

Vi er negative til anbefalingen om å finansiere kostnader for åpen publisering. Midlene bør heller brukes til å støtte opp om kanaler for åpen publisering som ikke krever publiseringskostnader.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Stiftelsen Dam mener myndighetene, sammen med institusjoner og finansierer, bør stille krav og tilby insentiver for å ta i bruk tiltak som fremmer god forskningskvalitet og publiseringspraksis, herunder åpen publisering, deling av data, forhåndsregistrering og publiseringsformen registrert report.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Generelt anbefaler vi å redusere rapportens omfang, og at anbefalingene til de ulike aktørene på side 5-7 formuleres tydeligere, strammere og er mer direkte.

Stiftelsen Dam er positive til rapportens visjon, men mener setningen om mangfold bør utgå. Det trengs mangfold i fagfeller og redaktører, men mange publiseringskanaler er ikke nødvendigvis et gode. Svært temaspesifikke tidsskrift er eksempelvis ikke nødvendig lenger. Det er som er viktig er høy kvalitet på vurderingen av forskningen.

Den endelige strategien bør inneholde en vurdering av hvilken modell for publisering som ivaretar målet med strategien best.

Det vises til publiseringskanaler som er «gode» eller har «høy kvalitet». Det er vanskelig å vurdere hva dette betyr og formuleringene bør derfor droppes.

Endelig foreslår vi at strategien skal ta til orde for følgende: Ingen burde tjene penger på publisering. Bare diamant bør brukes. Alle forskningsresultater skal komme ut åpent tilgjengelig så fort som mulig. Bruk av publiseringsformen registeret report, krav om forhåndsregistrering og krav om søkers publiseringshistorikk er virkemidler som kan øke kvaliteten på forskningen.

Navn på institusjon/organisasjon:

Institutt for fredsforskning (PRIO)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

The challenges afflicting the scholarly communication system are largely structural, and there are ultimately limits to the level of responsibility individual researchers should be expected to take for addressing these challenges. The responsibility ultimately lies with research-funding organisations (RFOs), research-performing institutions (RPOs) and policymakers to create appropriate conditions within which researchers are empowered to act in their own interests and in the interest of positive systemic reform.

That being said, the recommendations to researchers included in the draft strategy seem sensible and feasible. It is welcome that the report encourages researchers to orientate themselves about developments in scholarly communication and how their actions can make an impact (e.g. through choice of publication channel or choice of editorial and peer review assignments). There could perhaps be a greater focus on encouraging researchers to actively participate in consultation processes (like this one) and the public debate on these issues.

We are missing an even stronger emphasis on encouraging researchers to be conscious of the quality of the publication channels they choose and to resist the pressure to drift towards the 'grey area' between predatory and serious publishers. Individual agency should not be overestimated though, as researchers' behaviour here will to a large extent be driven by the incentives and demands of funders and employers.

It is also important to remember that buy-in from researchers for top-down initiatives aimed at changing the scholarly communication system, like Plan S, relies on convincingly persuading the research community that the value of these changes outweighs the cost. Here, the recommendation to RFOs to 'stimulere til mer forskning om effektene av åpen forskning og endringer av vurderingssystemet' is key, as an evidence-based approach should be a requirement for legitimacy, especially amongst researchers.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

We agree that 'opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet' is an important measure, given the need (mentioned above) for researchers to orientate themselves, make informed decisions and participate actively in these policy debates. For RPOs in the institute sector, where resources for support infrastructure are more limited both due to diseconomies of scale and lower core grants, coordination (e.g. through FFA) would be beneficial.

We also support the points relating to coordination on cost control and monitoring. Gaining greater control over public spending on scholarly communication should be one of the key aims of this strategy (and has been an important driver for increasing uptake for OA). If the changes in the way publishing is funded ultimately make it harder to keep track of costs, then this is self-defeating.

We feel the need to push back on the treatment of PAR agreements in the draft strategy. PAR agreements are an important transition mechanism, at least for SSH research, because they repurpose existing funding streams and institutional structures. In this way, they are minimally disruptive for RPOs and researchers, and indeed have the potential to create a smoother workflow for researchers through the prepaying of APCs at an institutional level. This is important for SSH because in these fields, alternative funding models are as yet underdeveloped, and funds for APCs are limited. If PAR agreements have not yet proved as 'transformative' as intended, this is in large part because the alternatives that will replace them do not yet exist.

It is also worth considering what sort of successor to PAR agreements we want and how PAR agreements facilitate this. It does not seem that surprising that PAR agreements have not led journals included in these agreements to flip to APC-based Gold OA, as there is no clear mechanism for this transition. For SSH, funding models based on repurposing subscription revenue – such as Subscribe to Open, pure OA consortium agreements and similar approaches – are more

feasible than APC-based approaches. They are also perhaps more likely than Diamond OA approaches for the majority of journals. If these kinds of agreements are our aim, then the path from PAR agreements to these is clearer than a path from PAR agreements to an en masse flip to APCbased

Gold OA by currently hybrid journals.

Rights retention strategies (RRS) have been prominent in recent discussions of the future of scholarly communication and are similarly prominent in the draft strategy. PRIO is amongst those institutions currently working on developing an RRS, as a response to the new requirements introduced by our funders via Plan S. We have concerns about this approach, however. By encouraging researchers to disregard the permissions policies of the journals in which they publish (which seems a likely consequence of RRS even if that is not how its advocates would wish to frame its intent), this approach seeks to undermine subscriptions as a cost recovery mechanism without offering any alternative funding solution. This risks undermining other, more sustainable approaches, as well as putting pressure specifically on journals that would struggle to survive in an OA-flipped funding environment. While this is undoubtedly a powerful form of leverage (as evidenced by the strong concerns publishers have had over SciHub and other piracy efforts), we are concerned that it is not a sustainable or serious strategy in the long term, and would suggest that other approaches be prioritised.

At the same time, it strikes us that the report is unduly dismissive of non-RRS Green OA (that is, Green OA as a genuine attempt to provide access to scholarly publications rather than as a negotiation tactic or a power play). Whether or not Green OA is a sustainable approach depends on what kind of access to research is required or beneficial and for whom. If we are concerned about the public availability of publicly funded research, i.e. that the general public should be able to read the research their taxes pay for, then Green OA may be perfectly sufficient for such a purpose.

It would be useful for RPOs in the institute sector to coordinate (e.g. via FFA) to discuss how NORCAM

and ARRA can be applied in the institute sector. A holistic approach to researcher assessment and career development will look different in a context where, for example, teaching is not a core activity, or where the need for external funding for R&D activity provides less time for 'academic service' tasks etc.

Relatedly, it would be good for the recommendation that RPOs 'legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar' and that 'forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfelleevaluering' to make particular mention of the challenges associated with this for the institute sector. PRIO owns and runs two high-quality (level 2) IR journals, Journal of Peace Research and Security Dialogue, and we are therefore acutely aware of the challenges associated with providing appropriate remuneration for editorial work within the confines of the institute sector's funding model. It is perhaps also a good occasion to have a more serious policy discussion about remuneration for peer review, as a supplement to already ongoing, and very welcome, discussions about the need for peer review to be a source of academic merit.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

We are happy to see that the draft strategy emphasises the need for increased financial support for Diamond OA. Thus far, the emphasis of initiatives such as the Action Plan for Diamond Open Access has been on competence building and best practice. This introduction of a clearer focus on the investments needed for this to be a success is a welcome addition.

Financial support will be particularly important in order to flip a greater number of established subscription and hybrid journals to Diamond OA. The report emphasises (§4.3), drawing on NIFU's 2022 report to NPU, the contribution high-quality journals make to the quality of research. Here there is a real hierarchy, and more selective journals often do more than less selective journals to boost the quality of publications through rigorous and thorough editorial and peer review processes.

As stated in the NIFU report: 'Et godt vitenskapelig tidsskrift bygger [...] på flere ressurser og kompetanser enn de som tilbys av forfatterne og de inviterte fagfellenes institusjoner. Et godt

vitenskapelig tidsskrift er en høykompetent organisasjon med en avansert infrastruktur som ivaretar fullføringen av forskningen og formidler resultatene videre. Et godt vitenskapelig tidsskrift koster mer enn arbeidet bak hvert manuskript. Man må forvente at kostnadene øker med kvaliteten i de redaksjonelle prosedyrene, og at det omvendt er penger å spare på å redusere denne kvaliteten mens man utgir flest mulig artikler' (NIFU 2022, s. 25). Building up competence and capabilities of this kind takes considerable time (potentially decades) and effort, time and effort that has already been invested in the established high-quality, selective journals we have today. Flipping these highquality

journals to Diamond would be of considerable value to the research community, and perhaps ultimately a better way to achieve the aim of making available a wide array of high-quality Diamond journals than investing in bringing newer, less well-established Diamond journals up to this standard. Of course, this does not have to be zero-sum if there is enough willingness to invest in this approach.

We agree that it is important for RFOs to '[d]elta aktivt i nasjonale or internasjonale fora som utvikler publiseringslandskapet i en ønsket retning'. Coordination between key actors helps mitigate the risk of diverging, parallel approaches to scholarly communication, which can create barriers to international research collaboration. It is important however to remember that there needs to be consultation and involvement of researchers and RPOs. The launch of Plan S was an example of how consensus amongst policymakers and specialists does not necessarily reflect consensus across the communities affected by policy changes. The greater degree of consultation around this current strategy process is hopefully evidence that there has already been progress on this front. A point that is not touched on in the draft strategy is the Research Council of Norway's (RCN) current policy of not allowing APCs as an eligible direct project cost, but rather requiring RPOs to cover such costs via overhead. We would encourage the RCN to reconsider this approach. The argument here pertains to the need for transparent and coordinated monitoring of costs associated with scholarly communication; having APCs included as a direct project cost would simplify monitoring. It would also contribute to increasing researchers' attentiveness to and knowledge of open access and related concerns, as planning for publication costs would become an explicit part of proposal development. It would also ensure a fairer distribution of resources, at least within the institute sector, between projects with costly publication plans and those with less costly ambitions. Finally, we strongly support the recommendation that RFOs should 'stimulere til mer forskning om effektene av åpen forskning og endringer av vurderingssystemet'. There are various distinct but interconnected challenges facing the scholarly communication system. It is important that we monitor and evaluate the measures taken to address these challenges and change course if evidence shows that these are not achieving what the measures were supposed to achieve, are making existing problems worse, or indeed are generating new problems that are on balance worse than the old problems. Particular attention should be paid to the possibility that different research fields may require different strategies, with SSH research facing the least matured landscape for, and arguably the greatest challenges for transitioning to, OA publishing. Rigorous research on these topics is the best way to ensure an informed and critical debate on this important area of research policy.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

As mentioned above, PRIO owns and runs two leading IR journals, Journal of Peace Research (JPR) and Security Dialogue, both placed at Level 2 in the Norwegian register for scientific journals. Our editorial procedures are rigorous and make a substantive contribution to the quality of the research the journals publish, as well as to the quality of work that is peer-reviewed and then eventually published elsewhere. This is an important service that we, as a Norwegian institution, provide to our global scholarly communities. These journals are also an important part of the heritage of peace research, a thriving interdisciplinary field in which Norway was a pioneer and is still an international leader.

However, at present PRIO is dependent in order to cover the costs of this editorial work on receiving

a percentage of income from our publishing partner, SAGE (which, it is worth noting, although a major actor in the publishing industry, is a non-profit foundation with a focus on SSH research). Currently, the changes in the scholarly communication landscape mean that we are frankly struggling to cover these costs, and there is a real risk that we will have to either try to find another home for the journals (most likely a university or learned society outside Norway) or sell the journals to a major publisher. It would, in our view, be a loss for the Norwegian research community if we were unable to find a way to keep these highly valued journals under the control of the research community and anchored in Norway. We have signalled at every opportunity that we would be interested in exploring ways to move to a Diamond OA model for our journals. It is therefore very welcome to see the draft strategy recommend that policymakers should '[v]urdere [...] å bidra til at internasjonale tidsskrift av høy kvalitet med forankring i Norge kan finne hensiktsmessige modeller for å publisere åpent'. We hope that these formulations will remain in the final strategy and look forward to a dialogue with the relevant actors about the possibility to establish a sustainable and stable financial arrangement with a sufficiently long-term horizon.

As mentioned above, we have concerns about RRS and would therefore advise caution when considering the introduction of a national RRS. It is important for efforts at reform to concentrate on long-term sustainable solutions; we should avoid approaches that corrode parts of the scholarly communication system without investing in building more optimal successor structures.

It would perhaps be beneficial for the strategy to emphasise that when policymakers consider how to '[l]egge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent' and to '[f]inansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering', there should be an emphasis on how funds are distributed within the research system. If we are to transition to new funding models, and if these are to contribute to getting control over costs, then it will be important that the changing financial burden associated with scholarly communication is reflected in changes to the allocation of funding.

Here, as alluded to in the draft strategy, the central dynamic is a redistribution of costs from so-called 'Read institutions' to 'Publish institutions' – that is, as costs are increasingly associated with publishing research while reading research is increasingly cost-free, research-intensive institutions will inevitably contribute more to covering these costs. This is a pressing issue for the institute sector, where specialisation and lack of teaching means that reading access needs are narrower than for universities, at the same time as publishing activity is often relatively intense.

Policymakers must also take seriously the threat of free riders as more content becomes open access: in SSH, as mentioned above, Subscribe to Open and similar models will play an important role in making OA financially sustainable, but such models require RFOs and RPOs to commit to paying for the costs associated with running high-quality journals despite the fact that the content they publish is freely available. For 'Read institutions' with pressured budgets, the temptation to free ride by not contributing financially to OA agreements will be real.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

PRIO would like to thank the committee for a useful and thorough report and for developing a constructive and sensible set of recommendations. It is welcome that this draft strategy emphasises not only access to research but also research quality. It seems safe to assume that this expanded perspective is one of the benefits of a consultative and inclusive strategy development process. It is also welcome that there is a renewed focus on funding and cost control. There is a need to wrest away from the publishing industry oligopoly greater control of how and how much of public research funds are channelled into scholarly communication. The argument that this would be easier to achieve in a publishing system based on OA business models than in one based on subscriptions has been an important rationale for a coordinated push for a transition to OA. If we are to continue this push in the face of the high cost and high risk for the research system represented by disruptive change, then we need to keep this benefit clearly in view.

There are many problems with the scholarly communication system and associated aspects of scholarly life (such as assessment), and the report does a good job of documenting these. These

include escalating costs associated with scholarly communication ('the serials crisis'); overproduction of research outputs (driven by 'publish or perish' career incentives and a flooded academic labour market) and an accompanying increase in poor quality research (exacerbated by 'grey area' high-quantity OA publishers); and increasingly unmanageable researcher workloads, often based on unremunerated labour (which contribute to 'the peer review crisis'). For a number of years, the working hypothesis of policymakers and reform advocates has been that open access and open science provide a unifying framework within which to address all these problems simultaneously. This is a hypothesis we are all currently testing, and there needs to be willingness to genuinely assess the success of this approach.

It is therefore welcome that, while this strategy is intended as a successor to the national open access goals, it has a broader framing in being a strategy for scholarly publishing in general. We support this broadening of focus. Open access to publicly funded research is clearly valuable, but it is not the only thing of value in the system, and we need to make sure we are making progress on addressing the root causes of the various problems we are facing.

The report might also consider making clearer reference to the crisis of public trust in science, and the role that increased public access to research is intended to play in improving both the public's access to quality-assured information and the legitimacy of public spending on research.

On this latter point, it strikes us as odd that public access to publicly funded research is valued highly enough to justify a substantial reform of the research system, but that the accessibility of research is reduced in this context to literal availability to read. We are missing here a more substantial investment of resources in research communication: popularisation is essential for providing genuine access for the public to highly specialised and technical research material, even in SSH where there may superficially be lower barriers for comprehension. Access without an accompanying effort to make the content accessible risks alienating curious readers and harming the legitimacy of the scientific enterprise more than it helps.

On the role of publishers: We agree with the draft strategy that it would ultimately be beneficial for publishers' business models to shift towards provision of research-supporting services rather than the sale of access to scholarly content. So long as RPOs, RFOs and policymakers are attentive to the risk of lock-in so that there can be genuine competition between providers, a service-orientated relationship between the research community and publishers would lend itself to greater transparency about pricing and greater clarity about what value publishers do indeed add to the research lifecycle. It is important however to recall that we are still quite some distance from this shift, and that consequently publishers still have a significant role to play in ensuring that the costs of editorial work in journals are covered. PRIO agrees that it would be more optimal for public funds to be channelled more directly to this vital quality assurance work rather than by a circuitous route via a publisher. But this is a transition that will require a well thought-through change mechanism and sufficient investment, not simply the withdrawal of funds from publishers.

A general point on the prestige of journals: There are points in the report when it is made clear that journals are of varying quality and that they therefore contribute to quality assurance of research to varying degrees. It seems to us legitimate, on this basis, that there are hierarchies of prestige between journals. Journals with more stringent editorial processes will both generally publish better quality research and provide more value for authors, and this will result in a better reputation within their respective scholarly communities. However, there are points in the report where prestige is effectively equated with improper use of bibliometric metrics such as impact factor. This sliding lends itself to a line of argumentation that sees journal prestige hierarchies as inherently problematic and uninformative. We do not find this to be sound argumentation, and would advise caution regarding formulations that might undermine the prevailing message of the draft strategy that quality is important for research and an important contribution of academic journals.

We do not find the suggestion, mentioned at various points throughout the report, of establishing a competition or prize as a way to raise the status of open access journals to be particularly convincing, and recommend that this not be prioritised. There are already a wide range of metrics and indices by which researchers can judge the relative quality and status of different journals, the most important being the rigour of the editorial process and the consequent reputation of the journal.

Adding a further, less well-established metric which is less dynamic and has low accumulated legitimacy is unlikely to make a significance impact. Introducing new incentives through existing accreditation and assessment systems, most importantly RPO hiring and promotion policies and RFO evaluation criteria, is a more promising route to cultural change – although here it is important not to frame reforms as a zero-sum competition between high-quality journals and open science. On the strategy's vision for Diamond OA: As noted above, we support Diamond OA as an optimal form of open access publishing, particularly for SSH, and a good use of public funds. However, at times the approach to Diamond OA in the draft strategy seems to be pointing in the direction of two parallel systems: massive, governmental or super-governmental multidisciplinary platforms like Open Research Europe on the one hand, and then a dense undergrowth of researcher-driven, niche micro-journals on the other. What is missing from this picture is the high-quality, selective, relatively specialised journals that are the core of what needs to be preserved from the current publishing system. We should weigh carefully the relative costs and benefits of investing in building up new journals and platforms that could eventually replace existing journals vs. investing in flipping existing high-quality journals to a more desirable funding model.

Besvarelse: 28853458

Navn på institusjon/organisasjon:

MF vitenskapelig høyskole

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

MF mener at åpen publisering bør bli standard-måten å publisere forskningsfunn på, for monografier og artikkelsamlinger så vel som vitenskapelige artikler. For at dette skal bli en realitet må myndighetene på lang sikt sikre at det finnes midler som gjør åpen publisering mulig innen alle fag og disipliner, og for alle institusjoner. Myndighetene må jobbe fram bærekraftige finansieringsmodeller for åpen tilgang og for nødvendig forskningsinfrastruktur både nasjonalt og internasjonalt.

På kort sikt må myndighetene bidra til en klarere definisjon av hva som regnes som «offentlig støttet forskning»: Omfatter det kun prosjektbasert forskning med midler fra statlig hold (gjennom f.eks. NFR) eller gjelder det all forskning som utføres utført ved institusjoner som mottar statsstøtte.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Vi støtter strategiens oppfordring om at alle aktører må jobbes aktivt for å flytte makten i forlagsvirksomheten bort fra kommersielle forlag og over til nye publiseringsplattformer. Disse kan med fordel være knyttet til akademier, lærde selskaper og høyere utdanningsinstitusjoner – og gjerne spenne over landegrensene. Målet må være at kommersielle forlag tvinges til å endre sine kalkyler for inntjening på åpen publisering, og at disse kalkylene gjøres på transparent vis. Strategien for åpen publisering er del av et felles europeisk initiativ med tilknytningsspunkter til nordamerikansk

forskningspolitikk. I tillegg nevnes Kina som en viktig aktør i publiseringsøkonomien.

Visjonen i 7.1. og hovedutfordringene som defineres under denne (7.2.1., s.40) er tydelig global. Her påpekes et «skille mellom de som har råd til å publisere og de som ikke har det». Dette merker våre forskere i samarbeid med forskere i sør; afrikanske eller sør-østasiatiske forskeres bidrag i special issues avhenger av at APC sponses gjennom «waivers». Mer grunnleggende for forskere i det globale «sør» er manglende tilgang på publisert materiale fra internasjonale (les: vestlige, engelskspråklige) publikasjoner. Visjonen som skisseres i 7.1 vil kunne bidra til å endre denne situasjonen, men i analysen av nå-tilstanden savner vi at de globale skjevhetene adresseres. Når strategien erklærer at det handler om «åpen tilgang for alle» (7.3.1.) må vi ha det globale forskerfelleskapet og et globalt kunnskapssamfunn i tankene. Det kan her være sakssvarende å vise til the Capetown Statement om global rettferdighet og likeverd i forskning (<https://www.wcrif.org/guidance/cape-town-statement>), og å fremheve forskningens bredere samfunnsansvar slik det er formulert i UNESCOs Strategi for åpen forskning (<https://www.unesco.org/en/open-science>).

Navn på institusjon/organisasjon:

Helgelandssykehuset HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Anbefalingene støttes. Det er mange vitenskapelige journaler som ikke er del av PAR avtaler og det kan være dyrt å publisere i disse tidsskriftene. Fokuset må være å publisere i tidsskrifter med god kvalitet som er åpne. Ved innføring av NVA blir artiklene opplastet dit under grønn åpen tilgang og rettighetsstrategien.

Det er også en anbefaling om at forskere bør "unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter". Dette forslaget kan være problematisk for forskere å følge siden dette kan hindre innsyn i viktige resultater, som igjen kan påvirke drøftingen av egne resultater.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Det er mange gode innspill under dette avsnittet. Helgelandssykehuset har blitt med i NVA og anbefaler forskere å laste opp artikler dit. Men siden vi er en liten forskningsinstitusjon med betenkninger vdr. fremtidige juridiske tvister relatert til rettighetsstrategien, hadde det vært fint om Kunnskapsdepartementet hadde tilbudt en nasjonal rettighetsstrategi for oss og andre små foretak.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

I Helse Nord kan man søke om å få finansiering til å publisere i åpne tidsskrifter (ikke Hybridtidsskrifter). Dette er et flott initiativ. Forslagene i strategi for publisering støttes. Det er viktig få fortsatt finansiert åpen publisering.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Det er flott at strategien foreslår at myndighetene skal fremdeles spille en stor rolle for å øke bidrag til åpen publisering. Særlig punktet om en nasjonal rettighetsstrategi er et flott forslag.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Vennligst rett opp avsnitt som beskriver Figur 1.2 Medisin og Helsefag - Absolutte tall på side 34. I avsnittet står det "...publiseringen i realfag og teknologi", men det refereres til tall figur for Medisin og Helsefag.

Navn på institusjon/organisasjon:

Sykehuset Østfold HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Vi støtter anbefalingene for forskere, men ønsker at punktet som anbefaler å "Unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnements-tidsskrifter" utdypes med konkrete forslag til hvordan man kan unngå dette eller komme med anbefalinger der unngåelsen blir et heldig resultat. Vi anbefaler at "Slik at man unngår frikjøp av enkeltartikler.."

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Flere av anbefalingene under punktet er vanskelig å gjennomføre for mindre institusjoner. Resultatet ved at de mindre institusjonene utelates vil være ulik tilgang på kunnskapsressurser og ulik kostnad knyttet til kunnskapsressurser. Vi anbefaler at dette hensynstas ved å legge anbefalingene og ansvaret for enkelte punkter opp et eller flere nivå.

Særlig punktet rettighetsstrategi som bør lages som en nasjonal strategi ikke på institusjonelt nivå.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Vi støtter opp om anbefalingene.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Anbefalinger for myndigheter støttes. Det er uklart hva som menes med fotnoten som forklarer at helseforetakene ikke er blant de statlige myndighetene. I stedet for å poengtere dette kan det være et eget punkt for anbefalinger for myndigheter som instruerer helseforetakene slik at disse inkluderes heller enn ekskluderes fra et viktig punkt i strategien.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

God og systematisk gjennomgang av store deler av dagens publiseringslandskap inkl. rammebetingelser som en helhet. Utfordringene til mindre institusjoner bør adresseres særlig. Eksempelvis at helseforetakene ikke har hatt infrastruktur for institusjonelle arkiv og dermed heller ikke kunne oppfylle kravene til regjeringen om at alle vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig. I tillegg at PAR-avtalene som er forhandlet frem har vært store tverrfaglige avtaler som har gjort det for dyre for helseforetakene og andre mindre institusjoner å delta i dem, og dermed har de måtte prioritere mindre pakker jfr. abonnementsmodellen og ikke hatt mulig å få til PAR-avtaler. Altså er det ønske om fagspesifikke PAR avtaler på nasjonalt nivå innen helse.

Utfordringer knyttet til røvertidsskrifter eller useriøse aktører er økende. Det er sterkt ønskelig med flere overordnede tiltak for å motvirke dette enn Kanalregisteret, eventuelt tiltak som fører til at forskerne i større grad får kunnskap om Kanalregisteret.

Det kan også poengteres ytterligere ved å inkludere dette i anbefalinger, for eksempel "Legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent" kan suppleres med "Legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent og i tidsskrifter som kvalifiserer til oppføring i Kanalregisteret". Mange av de nye uønskede tidsskriftene er åpne.

Besvarelse: 28896239

Navn på institusjon/organisasjon:

Sørlandet sykehus HF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

En rekke gode anbefalinger for forskere som vi støtter. Det som kunne vært mer utdypet i strategien er hvordan man kan oppnå punktet "Unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnements-tidsskrifter", da forskere har utfordringer med å forstå kompleksiteten og konsekvenser av dette.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Vi støtter flere av anbefalingene, men samtidig ser vi at for mindre institusjoner vil noen av punktene være nødvendig å flytte ansvaret opp på myndighetsnivå jfr. rettighetsstrategi som bør lages som en nasjonal strategi ikke på institusjonelt nivå. PAR-avtalene bør videreføres til 2027, da det er for tidlig å avvikle disse avtalene, men man bør se videre på kostnadsmodellene jfr. utredning gjort av Sikt.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Vi støtter opp om anbefalingene.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Overskriften "Anbefaling for myndigheter" har en fotnote som referer til RHF-ene og at de er formelt ikke blant (de statlige) myndighetene, men vil i en del sammenhenger ha mulighet til å instruere helseforetakene. Denne fotnoten bør tas vekk, da den kan misforstås. Departementene gir oppdragsdokument/tildelingsbrev til sine respektive institusjoner eks. Forskningsrådet, RHF-ene, og RHF-ene utarbeider da oppdragsdokumenter til HF, denne måten å instruere på vil altså gjelde andre fagområder enn helse. Hvis man ønsker å presisere hva som ligger i myndigheter, bør det lages en fotnote som beskriver dette "Kunnskapsdepartementet, Helseog omsorgsdepartementet samt andre statlige myndigheter som har overordnet ansvar for institusjoner som driver forskning". Disse anbefalingene er viktige, og må forankres i alle relevante departementer inkl. bl.a. Helse- og omsorgsdepartementet. Vi ønsker å utdype at støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter bør utvides til både andre fagområder som eks. helsesektoren samt å inkludere internasjonale tidsskrifter forankret i Norge. Det er også viktig at det blir utredet en mulighet for nasjonal rettighetsstrategi.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

God og systematisk gjennomgang av store deler av dagens publiseringslandskap inkl. rammebetingelser som en helhet. Men det gis ikke mye fokus på de utfordringene som mindre institusjoner har, eksempelvis at helseforetakene ikke har hatt infrastruktur for institusjonelle arkiv og dermed heller ikke kunne oppfylle kravene til regjeringen om at alle vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelig. Ei heller at PAR-avtalene som er forhandlet frem har vært store tverrfaglige avtaler som har gjort det for dyre for helseforetakene og andre mindre institusjoner å delta i dem, og dermed har de måtte prioritere mindre lokale pakker jfr. abonnementsmodellen som ikke har vært mulig å få til å bli PAR-avtaler.

Visjonen for et ønsket publiseringslandskap er noe vi kan støtte, samtidig som vi ser at det er flere

utfordringer med å komme dit. Derfor er denne strategien et viktig dokument for veien videre.

Besvarelse: 28835425

Navn på institusjon/organisasjon:

Fafo

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Fafo takker for det arbeidet som er lagt ned i å utforme et utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 og stiller seg positive til anbefalingene og til de prinsippene som ligger til grunn for disse. Fafo stiller seg bak FFAs innspill til «Strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024». Vi vil her fremheve FFAs påpekning om at det er sentralt at aktørene sikres gode vilkår i sitt arbeid for å være med på å realisere strategiens overordnede målsettinger.

Et stadig viktigere kriterie i tildelingen av forskningsråds- og horisont Europa midler, er samarbeid med sterke, internasjonale forskningsaktører. Det er derfor gledelig at norske forskere stadig oftere inviteres inn i internasjonale nettverk. En utfordring er likevel av partneres OA-strategier erfaringsvis varierer. Her vil ønskene om å publisere i åpne versus lukkede vitenskapelige tidsskrift vektet ulikt. Vi støtter derfor FFAs påpekning av nødvendigheten av at Norge er en pådriver for å etablere internasjonalt tilgjengelige registrer over publiseringskanaler, hvor det er anbefalt og akseptert å publisere innen de ulike kategoriene for OA. På veien mot helt åpne publiseringsmodeller, som Diamant, vil det imidlertid være behov for overgangsordninger. Overgangsordningene må omfatte muligheten for frikjøp av artikler, bokkapiteler og bøker. Varigheten på disse overgangsordningene vil avhenge av hvor lang tid det tar for å få også de mest prominente forlagene og tidsskriftene.

Navn på institusjon/organisasjon:

Norges handelshøyskole

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Visjonen om et fremtidig publiseringslandskap, hvor alle publiserer åpent i tidsskrifter med høye krav til kvalitet, uten forsinkelse og til en rimelig kostnad, er en ønsket visjon. NHH vil takke arbeidsgruppen for det arbeidet som er gjort, og er i utgangspunktet positiv til et åpent publiseringslandskap. NHH ser det likevel slik at det fortsatt er et stykke igjen før et slikt publiseringslandskap er innen rekkevidde. NHH har noen innspill som vi ønsker å belyse. Forskningen skal være av høy kvalitet:

Publisering i åpne tidsskrifter må ikke gå på bekostning av at det skal stilles høye kvalitetskrav til forskningen. Rapporten kommer med flere anbefalinger, men det synes ennå ikke helt klart hvordan kvalitetssikringen skal ivaretas. Publisering i gode, anerkjente tidsskrifter er ofte ensbetydende med kvalitet, nettopp fordi det kun er de beste forskerne som får publisert sine artikler der. Det må være klart hvordan kvalitet skal sikres i et nytt publiseringslandskap. Anbefalingene er vage og lite spesifikke med hva som er høy kvalitet («publiseringskanaler og -tjenester av høy kvalitet» og «gode åpne publiseringskanaler av høy kvalitet»), og hvordan høy kvalitet skal måles. Etter NHHs syn bør dette tydeliggjøres og utredes.

Akademisk frihet:

NHH vil påpeke at hensynet til den akademiske frihet må ivaretas i hvert ledd av publiseringsfasen. Det er forskeren selv som bestemmer hvor og når de ønsker å publisere. For prosjekter i regi av eksempelvis Norges Forskningsråd eller EU, vil vilkår om åpen publisering m.m. være akseptert av forsker ved avtaleinngåelse. Et generelt påbud om at forskerne skal velge publiseringskanaler som sikrer umiddelbar og åpen tilgang, og under en vid lisens som tillater bearbeidelser (eksempelvis CC BY 4.0), er imidlertid et lovstridig påbud. Et slikt påbud vil ligge utenfor universiteter og høyskoleers styringsrett og er et inngrep i forskernes akademiske frihet etter universitets- og høyskoleloven (uhl) § 1-5 første og sjette ledd. I tillegg vil et slikt påbud kunne utgjøre et inngrep i forskernes opphavsrett etter åndsverksloven (åvl) § 3. Med dette som bakteppe er det viktig at anbefalingene nettopp er anbefalinger, og at disse utformes med en viss fleksibilitet.

Ressursbruk:

Slik NHH ser det, kan flere av anbefalingene kunne medføre en økt ressursbruk, både blant vitenskapelig og administrativt personell. Dette gjelder eksempelvis anbefalinger som: «teste ut og bidra til å (videre)utvikle nye måter å publisere og vurdere forskning på et tidlig tidspunkt» og «gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i lukkede tidsskrifter». Hvorvidt artikkelen kan gjøres umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i «lukkede tidsskrifter» beror også på en nærmere avtale med forlagene, og det er verken forskerne eller forskningsinstitusjonene som forhandler disse. Alternativt må det innhentes samtykke i etterkant fra forlag og eventuelle medforfattere, noe som kan være tidkrevende.

Noen generelle kommentarer:

Av anbefalingene følger det at forskerne skal «gjennom eget fagnettverk stimulere eller bidra til utvikling av gode åpne publiseringskanaler med høy kvalitet og transparente kostnader». Her må det også tilrettelegges for tverrfaglig forskning. NHH vil påpeke at utvikling av gode åpne publiseringskanaler også krever tilrettelegging fra myndighetenes side.

Det anbefales videre at forskerne skal bruke «Kanalregisteret til å finne kanaler og delta aktivt i vurderingen av publiseringskanaler ved å dele positive og negative erfaringer». Dersom registeret skal fremme kvalitet, fordrer det systematisk og utstrakt bruk, samt en form for kvalitetssikring av innspillene i registeret.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Anbefalingene til forskningsutførende institusjoner er som anbefalingene for forskerne, generelt utformet. NHH har noen kommentarer til noen av anbefalingene.

Forskningsutførende institusjoner som tilretteleggere for åpen publisering:

Av utkastet følger det flere anbefalinger om at forskningsutførende institusjoner skal være tilretteleggere for åpen publisering. Selv om det er riktig å plassere deler av dette ansvaret ved forskningsutførende institusjoner, vil NHH påpeke at det også kreves tilrettelegging i form av ressurser og veiledning fra myndighetenes- og forsknings-finansiørens side, og slik sett også er et ansvar for myndighetene.

Krav til kvalitet i forskningen:

I overgangen til åpen publisering må det fortsatt stilles høye krav til forskningens relevans og kvalitet. Det følger av anbefalingene at forskerne skal publisere i «gode publiseringskanaler», men uten at det gis noen klare retningslinjer for hvordan kvaliteten skal vurderes.

Strategi for åpen publisering er først og fremst en foreslått strategi for veien mot et åpent publiseringslandskap. Selv om det fra NOR-CAM og ARRA kan utledes gode rettesnorer for kvalitetssikring ved publisering, går anbefalingen om å «vurdere forskere og forskerkarrierer med NOR-CAM og ARRA» utover strategiens hovedtema, uten en tilstrekkelig konsekvensvurdering. Til anbefalingen «Støtte utviklingen av diamant åpen tilgang i tråd med Action Plan for Diamond Open Access og utvikling av publiseringsplattformer og finansieringsmodeller for diamant» vil NHH påpeke at man bør støtte det alternativet som til enhver tid er best, uavhengig om dette er Diamant åpen tilgang eller noe annet.

Innføring av rettighetsstrategi

NHH vil kort bemerke at det i anbefalingen om å innføre en «institusjonell rettighetsstrategi» bør presiseres at det her er tale om en rettighetsstrategi for åpen publisering. Anbefalingen slik den er formulert synes å favne bredere enn en rettighetsstrategi kun for åpen publisering.

Av samme anbefaling følger det at på «lengre sikt bør det jobbes for å utvikle publiseringslandskapet på en måte som gjør dette [innføring av rettighetsstrategi] overflødig».

Samtidig anbefales det at myndighetene utreder «muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi».

NHH stiller spørsmål ved behovet for en nasjonal rettighetsstrategi, dersom dette på sikt anses som overflødig. Her bør det tydeliggjøres hva som er intensjonen.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Anbefalingene til forsknings-finansiørene er stort sett gode. NHH støtter anbefalingen om at forsknings-finansiører skal bidra «til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur». Samtidig bør disse økte kostnadene gjenspeiles i økte bevilgninger til forskning og infrastruktur.

I flere av anbefalingene følger det at publiseringslandskapet skal utvikles ved at forskningsfinansiører arrangerer konkurranser. For NHH er det ikke helt klar hva som menes med å arrangere konkurranser.

Anbefaling om å «stimulere til mer forskning om effektene av åpen forskning og endringer av vurderingssystemet» er en god anbefaling.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Til anbefalingen om at det skal «legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent», vil NHH tilråde at anbefalingen endres fra «skal» til «skal normalt». Som Kunnskapsdepartementet skriver i Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler, skal åpen publisering kun skje så langt det er faglig forsvarlig.

Anbefalingen om å «finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter)» er god. NHH ønsker likevel å stille spørsmål ved hva som menes med «realisere nødvendig infrastruktur». Hvem er det som skal «eie» publiseringsplattformene, og hvordan skal dette realiseres internasjonalt?

Når det gjelder anbefalingen om å «utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet», må denne ses i sammenheng med kommentarene knyttet til forskningsutførende institusjoner, og kommentaren om akademisk frihet. NHH vil også bemerke at

anbefalingen om å oppdatere «Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler» både må være i tråd med det juridiske rammeverket, og ses i sammenheng med en eventuell nasjonal rettighetsstrategi om åpen publisering.

Anbefaling om å «samarbeide med nasjonale og internasjonale aktører for å fremme ønsket utvikling av publiseringslandskapet» er en god anbefaling som helt klart bør ligge til myndighetene, men det bør vurderes om tilsvarende anbefaling også bør gjelde forsknings-finansiørene.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

For å nå målsettingen om et åpent publiseringslandskap er det viktig at forskeren involveres og at publiseringen skjer på forskernes premisser. De fleste norske forskere jobber og publiserer på en internasjonal arena. Kvalitet og rennomme er vesentlig ved forskerens valg av publiseringskanal.

For å oppnå målet om at all publisering skal publiseres i åpne kanaler, må et fremtidig publiseringslandskap ivareta disse verdiene.

Diamant åpen tilgang fremstår som en god løsning. NHH vil bemerke at denne løsningen foreløpig er lite utredet, og det er vanskelig å si noe om nye utredninger vil bringe innsikt som endrer denne konklusjonen. Blant annet etterlyses en bærekraftig finansieringsmodell for diamant åpen tilgang, og hvordan diamant åpen tilgang skal tilrettelegges og realiseres. Videre vil det kreve en stor internasjonal koordinering for å få dette til å fungere optimalt i et internasjonal publiseringslandskap. NHH mener at framfor å anbefale en konkret modell som diamant åpen tilgang, bør anbefalingen omformuleres til å støtte det til enhver tid beste alternativet.

Det må også utarbeides gode mekanismer for å skille kanaler med god fagfellevurdert forskning, fra useriøse og falske kanaler. I overgangen til åpen publisering er det, som rapporten også nevner, en betydelig økning i antallet useriøse tidsskrifter, samt en markant økning i antallet publiserte artikler. Mekanismene bør sette en stopper for denne trenden.

Til slutt vil NHH kort påpeke at det er en viss ubalanse i anbefalingene. Det synes å være en overvekt av anbefalinger til forskere og forskningsutførende institusjoner, ledsaget av økt aktivitetsplikt og ressursbruk. Kravene til forsknings-finansiører og overordnet finansiering synes mindre vektlagt.

Besvarelse: 28910215

Navn på institusjon/organisasjon:

Helse Nord RHF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Anbefalingene støttes.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Anbefalingene støttes.

Nødvendig opplæring (kulepunkt 1) kan sørges for sammen med andre institusjoner.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Anbefalingene støttes.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Anbefalingene støttes.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

I kap 4.1.2, etter omtale av Forskningsrådets krav til åpen publisering, omtales regionale helseforetak. Vi understreker at vi har hatt krav om åpen publisering på prosjekter finansiert av Helse Nord RHF like lenge som Forskningsrådet, og at RHF-ene er mer sammenlignbare med Forskningsrådet enn pasientforeninger, som en av de største finansiererne av helseforskning i landet.

RHF-enes rolle i helseforskning er både en myndighetsrolle som eiere av helseforetak der vi har ansvar for å sørge for at det forskes i helseforetak, samt at vi har en rolle som forskningsfinansierer med egne strategier for prioriteringer og satsinger.

En kommentar til kap. 1.1 Visjon. Her savnes det at ikke flere enn forskeres åpne tilgang til forskning er omtalt. Etter vårt syn bør det være en del av visjonen at forskningen er åpen også for allmennheten, brukere av forskning (som kan være ulike brukergrupper - interesseorganisasjoner, næringsliv, pasientforeninger m.m.), media og myndigheter som skal bruke forskningsresultater i en kunnskapsbasert politikktutforming.

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetet i Stavanger

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

På UiS er vi usikre på om den gjennomsnittlige forsker har tilgang til god nok informasjon relatert til eierskap, redaksjonell uavhengighet og prispolitikk til å ta balanserte avgjørelser om å takke ja eller nei til redaksjonelt ansvar. At kanaler og tjenester skal ha «høy kvalitet» og med «umiddelbar og åpen tilgang» oppleves samtidig lite spesifikt, og her ønsker vi bedre løsninger slik at forskerne kan ta informerte avgjørelser.

Kanalregisteret bruker nok den gjengse forsker allerede i dag. En utfordring med dette er at noen av de såkalte røvertidsskriftene og/eller tidsskriftene som er i gråsonen også ligger der som godkjent tidsskrift. Hvordan unngås det at man i noen miljøer fremmer at det kun er Kanalregisteret vi trenger å forholde oss til som forskere som publiserer (i betydningen at tidsskriftene som står der da er 'godkjente'), mens det i andre miljø, kanskje på samme institusjon, argumenteres for at tidsskrift er i gråsoner/røvertidsskrift, og dermed bør unngås, tross at de er listet i Kanalregisteret? Vi må jobbe for at vi er omforente når det gjelder slike register. Noen av de tidsskriftene som er i Kanalregisteret er det usikkerhet rundt/uenighet om holder den kvaliteten de burde, så en kritisk gjennomgang og opprydding vil være på sin plass. Intensivering av arbeidet med Kanalregisteret, ved å sette av mer ressurser til å kvalitetssikre kanaler, og videreutvikle arbeidet med kategori X.

Når bedre løsninger for verifisering av kvalitet/seriøsitet/økonomisk bærekraft er på plass, bør en også vurdere å stille krav til forskere som vurderer å takke ja til å fungere redaksjonelt i et tidsskrift. Når det gjelder valg av publiseringskanaler:

1. Å velge diamant-tidsskrifter kan være krevende for mange forskere da mange disipliner ikke har et tilbud her, eller de som finnes er lite kjent og har lite gjennomslag. Hvis diamant publisering skal bli et reelt alternativ må det avsettes ressurser til dette, og man må etablere handlingsplaner for hvordan man kan bedre dekningsgraden på tvers av disiplinene.
2. Bedre mekanismer for å identifisere diamant-titler og artikler trengs. Disse er for eksempel vanskeligere å finne i bibliotekataloger enn tidsskrifter fra de større kommersielle forlagene som har samarbeid direkte med katalogleverandørene.
3. Anbefaling om at man bør velge kanaler med lav APC – dette tvinger seg uansett frem nå på UiS, da det å opprettholde betaling av støtte til høye APC-er ikke er økonomisk bærekraftig for institusjonen.
4. Grønn publisering/egenarkivering er allerede et krav ved de fleste institusjoner, og dette forsterkes av implementeringen av rettighetsstrategier. I en kontekst der publiseringsavgifter og abonnementsavtaler ikke lenger er bærekraftige vil vitenarkivene trolig bli viktigere i vitenskapelig kommunikasjon, i hvert fall på kort sikt.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

PAR-avtalene har dessverre i liten grad vist seg å bli den overgangen fra abonnement til full åpen tilgang for de store forlagene som man ønsket. Det er vanskelig å se for seg hvordan man kan videreføre disse på en måte som gavner forskningsmiljøene, samtidig er det for en institusjon som UiS vanskelig å avslutte disse uten gode løsninger eller alternativer. Per i dag tenker vi derfor at avtalene må videreføres på kort sikt, maks til 2027. Kostnadsnivåene vil måtte settes ned ytterligere, og sterkere pristransparens vil også være et krav. Det forutsettes at man i parallell til disse avtalene øker innsatsen for å finne alternative måter å tilrettelegge for økonomisk bærekraftig vitenskapelig kommunikasjon enten gjennom økt satsning på diamant publisering, eller ved å gå inn på løsninger slik som Open Research Europe.

Samtidig er UiS i gang med en omstillingsprosess for å håndtere en fremtid der det avsettes færre midler, og dette vil også måtte påvirke veien videre for UiS sin deltakelse i PAR avtalene.

UiS er positive til å samarbeide nasjonalt for å finne enhetlige modeller og felles metodikk for å overvåke kostnader. Her skulle vi gjerne sett mer konkrete forslag til samarbeidsmodeller og

tilnærminger?

For øvrig er UiS i gang med arbeid med rettighetsstrategi, samt oppfølging av NOR-CAM og ARRA initiativene.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Forskningsfinansierer og myndigheter bør absolutt støtte finansiering av infrastruktur på dette feltet. Samtidig fremgår det ikke fra strategien hvilke infrastrukturer man eventuelt mener trengs, og i hvilken retning man mener at åpen publisering i Norge bør tas? Det listes en rekke ulike infrastrukturer: NVA, Kanalregisteret, Open Research Europe og diamantpubliseringsplattformer. Å investere i alle disse kunne vært fint, men er trolig ikke gjennomførbart sett fra et økonomisk perspektiv.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

•Rapporten diskuterer i liten grad hvor ansvaret for økt åpenhet og et økonomisk bærekraftig system for åpen publisering ligger, og strategien legger per i dag mye ansvar for videre fremdrift på institusjonene. Ved UiS ønsker vi å se at man også samordner nasjonalt, ved at nasjonale mål og retningslinjer oppdateres, og gjerne også ved å utarbeide en nasjonal handlingsplan for veien videre.

Støtteordningen for norskspråklige åpne tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag bør videreføres, og man bør vurdere å ekspandere på fagfelt, språk og ev. nedslagsfelt.

Om rettighetsstrategier – UiS mener at man bør ha en nasjonal rettighetsstrategi som komplementerer eller erstatter dagens institusjonelle strategier. Dette vil forenkle forskernes hverdag, og kommunikasjonen inn mot forlagene vil kunne effektiviseres.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Det er viktig og riktig at det arbeides frem en felles nasjonal strategi knyttet til vitenskapelig publisering. På den måten vil forskere, forskningsmiljø, og forskningsinstitusjoner kunne arbeide etter felles prinsipper og retningslinjer. Å unngå tvilsomme publiseringskanaler og sikre bærekraftige økonomiske løsninger vil ha mye å si for arbeidet med retningen for åpen forskning fremover.

Samtidig diskuterer utkastet til strategi i liten grad hvor ansvaret for økt åpenhet og et økonomisk bærekraftig system for åpen publisering bør ligge, og strategien legger per i dag mye ansvar for videre fremdrift på institusjonene. Ved UiS ønsker vi å se at nasjonale mål og retningslinjer oppdateres, gjerne også komplementert av en nasjonal handlingsplan for åpen publisering.

Og til sist, man foreslår flere steder i utkastet å bruke konkurranser som insentiv for å få forskere til å bevege vitenskapelig kommunikasjon i åpen retning. Ved UiS er vi usikre på om dette er et godt virkemiddel for å endre kultur for åpen publisering, og vil anbefale at man ser på alternative måter å oppnå dette på.

Navn på institusjon/organisasjon:

VID vitenskapelige høgskole

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ansvar for kvalitet i forskning og publisering ligger primært hos forskerne og fagmiljøene. I tillegg spiller forskningsutøvende institusjoner, finansierer og myndigheter en avgjørende rolle.

Det ligger noen forutsetninger til grunn for at anbefalingene skal kunne følges på en god måte:

Gode verktøy og lett tilgjengelig informasjon som gjør det mulig for forskerne å gjøre gode vurderinger av aktuelle publiseringskanaler

Forskerne jobber internasjonalt og søker på finansiering og stillinger også utenfor Norge, derfor er internasjonalt samarbeid om nye kvalifiseringsordninger viktig.

Bevissthet rundt redaktøransvar og forskeradferden vil være ulik avhengig av om forskeren er vel etablert eller er en mindre etablert forsker.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

VID er usikker på om PAR-avtalene generelt bør fases ut allerede fra og med 2025. Er det realistisk

at gode alternativer vil være på plass fra 2025? Det grønne sporet må utredes ytterligere

I flere fagområder er det i dag ikke alternativer til tidsskrifter som utgis av de store kommersielle forlagene

Avtaler med forlag og andre aktører må bare inngås dersom de oppfyller krav til kvalitet og transparens om rimelig i prissetting

Det globale sør og deler av Asia må gis likeverdig tilgang til lesing og publisering

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Forskningsfinansiererne må følge opp myndighetenes politikk og legge til rette for prosjektutlysninger som bidrar til åpen publisering.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Kanalregisteret må gis nødvendige rammebetingelser for å kunne videreføre og utvikle registeret.

Det nasjonale kanalregisteret reflekterer i varierende grad kvalitet, registerets innhold må røktes bedre.

Aktuelle samarbeidspartnere kan være Directory of Open Access Journals (DOAJ) og Journal Comparison Service (cOAlition S).

VID støtter innføring av rettighetsstrategier (RRS)

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

VID vitenskapelige høgskole (VID), ønsker å benytte muligheten til å gi noen innspill til Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 (strategien).

Innledningsvis ønsker høgskolen å knytte noen generelle kommentarer til selve strategidokumentet, denne gir en:

Grundig innføring internasjonalt publiseringslandskap

Kan fungere som et referansedokument for åpen publiseringspolitikk, særlig kan ordlisten være verdifull for ansatte i institusjonene

Noen overordnede betraktninger

Internasjonalt samarbeid vil være viktig med tanke på ønsket utvikling av publiseringslandskapet.

Norge er en liten forskningsnasjon, men institusjoner er godt organisert og dette vil være avgjørende for å oppnå endringene.

Mål og tiltak for publisering må tydeliggjøres; særlig bør kvalitet og forskningsintegritet og akademisk frihet løftes. I denne sammenheng kan overgangen til NORCAM spille en sentral rolle.

Fagmiljøene må høres og hensyntas

Tiltakene må ha både kortsiktige og langsiktige mål

Den forestående ferdigstilling av Nasjonalt vitenarkiv (NVA) forventes å dekke virksomhetskritiske oppgaver for institusjoner i forskning- og høyere utdanning. NVA må fungere godt for forskningsinformasjons og de nasjonale vitenarkiv

Strategien drøfter ikke i tilstrekkelig opphavsrett knyttet til vitenskapelig publisering

Andre kommentarer

Kostnader knyttet til å drifte diamanttidsskrifter av høy kvalitet er ikke tilstrekkelig utredet.

Vitenskapelige antologier, monografier er sentrale innenfor flere fagområder. Forlagene sikrer seg også inntekter ved åpen bokpublisering. Det er viktig å etablere finansieringsløsninger som motvirker at BPC-modellen (Book Publishing Charges) utvikler seg på samme måte som

APCmodellen

(Article Processing Charge)

Besvarelse: 28861260

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitets- og høyskolerådet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Innspill fra UHR til forslag til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024

Regjeringens mal er at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skal være åpent tilgjengelige innen 2024. En rekke grep er tatt og på få år har åpen tilgang blitt det vanlige. Så langt er ca 80% av publikasjoner med norske forfattere åpent tilgjengelige, og innen 2024 vil vi være nokså nær målet om full åpenhet. Modellene for åpenhet, viktigst gjennom «publiser og les»-avtalene, har imidlertid vist seg i liten grad å endre forlagenes utgivelsesmodell til at alt som publiseres er åpent tilgjengelig. Markedsmakten hos et fåtall forlag er ikke svekket, noe som har ført til urimelig høye kostnader, ikke minst gjennom den nye betalingsmodellen for å publisere (APC).

Dette og andre svakheter var bakgrunnen for at Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA) tok initiativ til å etablere en arbeidsgruppe for å bistå norske forskningsinstitusjoner med en strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024. UHR takker for anledningen til å gi innspill til forslag til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024. UHR mener at arbeidsgruppen har levert en grundig og gjennomarbeidet rapport med tilhørende forslag til konkrete anbefalinger til forskere, til forskningsutførende institusjoner, til de som finansierer forskning og til myndighetene.

Siden UHR er en av initiativtakerne til dette arbeidet er det primært innspill og kommentarer fra medlemsinstitusjonene som vil være det viktigste i denne fasen. Siden deltakerne i arbeidsgruppen har stått fritt i sitt arbeid har rapporten vært drøftet også i UHRs organer, herunder i UHR-Forskning, UHR-Humaniora og UHR-Bibliotek, samt i UHRs styre.

UHR støtter hovedtrekkene i forslaget til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024. I tillegg har UHR følgende innspill og kommentarer:

- Rapporten er grundig og detaljrik, men det er krevende å lese ut av rapporten hva som er implikasjonene av de ulike veivalgene, særlig innenfor forlagsforhandlingene. Dette kan med fordel gjøres tydeligere.
- UHR støtter vurderingen fra Det nasjonale publiseringsutvalget om forholdet mellom evalueringen av kvaliteten i tidsskrifter på den ene siden og budskapet i DORA-erklæringen og Leiden-manifestet, samt CoARA's Agreement on Reform of Research Assessment.
- Rapporten gir mange råd til institusjonene. UHR etterlyser et enda tydeligere fokus på den internasjonale konteksten. UHR mener det bør vurderes om det kan være hensiktsmessig med flere nasjonale og internasjonale grep for å bistå institusjonene. F.eks. gjelder dette spørsmålet om rettighetsstrategier bør løftes opp på nasjonalt nivå.
- I videre diskusjoner om ulike publiseringsmodeller er det viktig at man har med seg et helhetlig kostnadsbilde. Videre mener UHR at god og langsiktig finansiering av nasjonal infrastruktur er en

forutsetning for videre utvikling av bærekraftige modeller for åpen publisering.

- Det er svært viktig at det nye vitenarkivet kommer på plass og utvikles videre som et fundament for dokumentasjon av aktivitet og faglige resultater i norsk kunnskapssektor.

- Det vil også være nyttig med en grundigere diskusjon rundt diamantpublisering og hva dette innebærer nasjonalt og internasjonalt.

- Retningslinjene omtaler ikke monografier eller antologikapitler. Innenfor flere fag, særlig innen humaniora og samfunnsfag, står bokpublisering sentralt. Norges forskningsråd har utformet retningslinjer for vitenskapelige bøker. Kan man tenke seg en liknende ordning for finansiering av OA-bøker som man har for nasjonale vitenskapelige tidsskrifter? Se eget vedlegg med forslag til en slik ordning fra UHR-Humaniora.

- UHR foreslår dessuten at rapporten starter med tiltak rettet mot myndighetene, og avslutter med tiltak rettet mot forskerne.

UHR håper at rapporten bidrar til konstruktive diskusjoner og, i sin tur, politiske avklaringer, om hvilke strategier som er mulige og nødvendige for å sikre kvalitet og tilgjengelighet i norsk vitenskapelig produksjon.

Vedlegg:

Innspill fra UHR-Humaniora til forslag til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024.

Innspill til strategien ble behandlet på UHR-Humanioras arbeidsutvalgsmøte 31. august 2023, og innspillet har senere blitt diskutert og behandlet på sirkulasjon på epost. Vedlagt følger arbeidsutvalgets innspill til UHR.

Bakgrunn

Regjeringens nasjonale retningslinjer fra 2017 avgrenses til vitenskapelige artikler i tidsskrifter. Målet er at disse skal være åpne innen utgangen av 2024, så lenge de er finansiert av offentlige midler. Retningslinjene omtaler ikke monografier eller antologikapitler.

I 2022 presenterte Norges forskningsråd sine retningslinjer for vitenskapelige bøker. Bøkene som omfattes er de som er resultat av Forskningsrådets finansiering etter 2023. Vitenskapelige bøker omtales i rapporten på side 28:

«Dersom flere vitenskapelige bøker skal bli åpent tilgjengelige og nå bredere ut bør det vurderes å utforme institusjonelle eller nasjonale retningslinjer som favner alle antologier og monografier som gis ut i Norge.»

Problemstilling

De fleste monografier og antologier som rapporteres fra norske forskere har ikke finansiering fra Forskningsrådet. Slike utgivelser er også kostbare. Ofte finansieres bøkene ved at fakultet eller institutt bidrar med et beløp og så henter forlaget inn det resterende finansieringsbehovet gjennom salg i bokhandel. Om det skulle komme krav om åpen publisering av bøker ut over de som finansieres av Forskningsrådet, så vil behovet for finansiering øke. Dette fordi man vanskelig kan se for seg tilsvarende salg i bokhandel om den samme boken er tilgjengelig åpent på nett.

Inntjeningsmulighetene reduseres ved åpen publisering. Slik kan ironisk nok krav om åpen tilgang bidra til å true en viktig tradisjon, en tradisjon som står sentralt innenfor fagfelt i humaniora og samfunnsvitenskap. Samtidig er publikasjoner som utkommer utelukkende som i trykte monografier eller trykte antologier eksempler på forskningsresultater som er vanskelig tilgjengelige. Åpen publisering av disse bøkene vil være viktig for å øke «relevant synlighet», at publikasjonene kan leses og kritiseres av flere kvalifiserte lesere enn de som finner bøkene i bokhandel eller i biblioteket.

UHR-Humaniora vurderer derfor at det er viktig å omtale bøker som ikke er resultat av Forskningsrådets finansiering i strategien, gitt at dette er det største volumet. Og, at det er viktig å lage en strategi som sikrer åpen tilgang til alle vitenskapelige bøker som samtidig adresserer finansieringsbehovet som følger i kjølvannet av en slik strategi.

Bok-NÅHST?

Norge har fått i stand en meget vellykket støtteordning for nasjonale vitenskapelige tidsskrifter. Styrken med denne ordningen er at tidsskriftene velges ut av fagfellesskapet. Fagfellesskapet blir nødt til å foreta prioriteringer, gitt at det er begrensede midler til rådighet.

Kunne vi sett for oss en liknende ordning for finansiering av OA-bøker? Dette kunne være et

nasjonalt fond der forskere kunne søke om støtte. Da ville søknadene bli vurdert av en fagkomite på linje med lærebokstøtten som i dag administreres sentralt fra HK-dir. UHR-Humaniora ønsker seg ikke samme språklige avgrensning som i NÅHST. Forutsetningen for en slik løsning måtte være at ordningen ikke tar hensyn til språk eller begrenses til norske forlag, men snarere vurderer prosjektets kvalitet for forskere som er basert i Norge. Dette er en helt avgjørende side ved forslaget vårt. Vi ønsker oss ikke et fond for å støtte norsk fagspråk, men for å sikre en bærekraftig overgang til åpen publisering som sikrer kvalitet og videre liv for en viktig publiseringsform.

Vi støtter ellers rapportens advarsler mot forfatterbetaling som modell for åpen publisering, både APC og BPC. Forfatterbetaling skaper kvantitet over kvalitet i et internasjonalt marked. Et bokfond for norske forskere (forskere ved norske institusjoner) vil måtte ha noen rammer vi må forholde oss til. Innenfor disse rammene konkurrerer man basert på kvalitet. Fondet strekker bare til at de beste kan få. Slik vil modellen unngå den uheldige dynamikken som forfatterbetaling har hatt internasjonalt.

Vennlig hilsen,

Frode Helland

Leder for UHR-Humaniora

Navn på institusjon/organisasjon:

Høgskolen i Østfold

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

HiØ mener ellers at det er generelt gode anbefalinger til forskerne.

Kulepunkt 2: Det anbefales at forskere skal benytte Kanalregisteret for å finne kanaler, men i et forskersamfunn bør forskerne selv ha god nok kjennskap til kanalene de selv ønsker å publisere i. Kanalregisteret kan være mer aktuelt å benytte som et søkeverktøy for mer uerfarne forskere, eller for å søke i et noe ukjent fagfelt. Det kan også være nyttig for å finne eller kontrollere mer ukjente kanaler om dette er aktuelt for forskeren.

Det er viktig at Kanalregisteret blir tilgodesett med tilstrekkelige ressurser slik at registeret til enhver tid er oppdatert og kvalitetssikret. Dette for å sikre tilliten til Kanalregisteret fra forskere og institusjoner.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

HiØ mener utkastet til strategi har generelt sett gode anbefalinger til institusjonene.

Det er spesielt ønskelig at situasjonen med PAR-avtaler avklares i en endelig strategi.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

HiØ mener utkastet til strategi har generelt sett gode anbefalinger til forsknings-finansierer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

HiØ mener utkastet til strategi har generelt sett gode anbefalinger til myndighetene.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Arbeidsgruppen bak «Utkastet» ønsker tilbakemelding på forslag til anbefalinger, men gir også mulighet til generelle tilbakemeldinger på det øvrige innholdet i rapporten. Høgskolen i Østfold (HiØ) ønsker i denne forbindelse å komme med et innspill som berører både beskrivelsen av publiseringslandskapet og de ulike anbefalingene mot slutten av dokumentet.

HiØ mener at beskrivelsen av dagens publiseringslandskap og anbefalingene for veien videre er god i den forstand at den speiler kompleksiteten i dette landskapet. Samtidig fremstår «Utkastet» i sin helhet som noe retningsløst. Dette blir for eksempel tydelig under anbefalingene til forskningsøvede institusjoner (s. 55), som presenterer en liste med elleve punkter for hvordan institusjonene kan bidra til å jobbe mot målet om lik tilgang til lesing og publisering for alle. Listen inneholder mange realistiske tiltak, men den kan kanskje summeres slik: «Litt mer av alt».

Det er mulig at «Utkastet» fremstår som retningsløst fordi selve beskrivelsen av landskapet identifiserer mange ulike problemer uten å legge noen særlig vekt på konkrete elementer som ligger til grunn for problemene som regjeringens strategi har som mål å løse. HiØ ser derimot at det finnes enkelte strukturelle elementer i publiseringslandskapet som hemmer overgangen til full åpen publisering i en større grad enn andre elementer. En tydeligere identifisering og vektleggelse av disse vil bidra positivt til arbeidet med å vurdere hvilke tiltak som burde prioriteres fremover.

Publiseringslandskapet er verdensomspennende. Tiltak og strategier som gjennomføres i Norge må nødvendigvis skje i samarbeid andre internasjonale aktører. Det er liten grunn til å tro at strategiene som HiØ ønsker å vektlegge her vil ha umiddelbart dyptgående ringvirkninger. På tross av dette mener vi at den norske regjeringen må sende et tydelig signal både nedover (til alle i den norske sektoren) og utover (til internasjonale aktører) som gjør det klart hva vi vil oppnå og hvordan vi skal arbeide for dette.

Målet er selvsagt at både lesing og publisering av all vitenskapelig litteratur blir åpent tilgjengelig for alle. Åpenheten er ikke reell dersom enkeltinstitusjoner eller konsortier til sammen betaler

kommersielle forlag milliarder av kroner for å sikre åpen tilgang. Det er en kjensgjerning at rikere aktørers betalingsevne opprettholder dagens system også på vegne av fattigere aktører som ikke har samme muligheter til å betale for åpen tilgang. Denne situasjonen er usolidarisk fordi den låser enkelte aktører fast i en strukturell posisjon der de er prisgitte andre aktørers bestemmelser og overenskomster.

«Utkastet» som foreligger tar det ikke tilstrekkelig inn over seg at de kommersielle vitenskapelige forlagene står i en slags interessekonflikt med forskersamfunnet. Deres «tilbud» i form av åpen publisering er en naturlig følge av forskernes «etterspørsel» i form av behov for å meritterte seg gjennom publisering, helst i prestisjetunge tidsskifter. Problemet, eller interessekonflikten, består av at åpen publisering har blitt ekstremt kostbart fordi kommersielle forlag har utviklet nye betalingsmodeller for å sikre åpen tilgang (APC). Forlagsvirksomhet i form av publisering vil alltid innebære kostnader, men det er nettopp forlagenes organisering som kommersielle aktører, som innebærer et ufravikelig mål om profitt, som gjør publisering uholdbart dyrt i dagens publiseringslandskap. HiØ ønsker med andre ord at beskrivelsen av publiseringslandskapet i dag legger enda større vekt på ambisjonen om å overføre makt i publiseringslandskapet til forskersamfunnet. Hovedargumentet for dette er fundert i observasjonen om at kommersielle utgivere hindrer en reell og rettferdig overgang til åpen tilgang ved å sko seg på oppfinnsomme betalingsmodeller.

I denne sammenhengen fremhever «Utkastet» betydelsen av ARRA og NOR-CAM. ARRA og NORCAM

er utviklet for å redusere privilegeringen av kvantitative kvalitetsindikatorer når det kommer til evaluering av forskere og forskning. HiØ støtter slike initiativ, men betrakter det som usannsynlig at slike avtaler og veiledere vil ha noen reell transformativ effekt med mindre kulturen som setter likhetstegn mellom kvalitet, prestisje og publisering i spesifikke publiseringskanaler aktivt motarbeides på andre måter enn å «anbefale» bruk av dem. «Ideer om at karrierer skapes ved å publisere i prestisjetunge kanaler» (s. 25) er ikke bare en idé, men en av hovedgrunnene til at publiseringslandskapet eksisterer i den formen som det gjør i dag. Forskere opplever et voldsomt publiseringspress. Dette muliggjør både forlagenes tilbud og tidsskiftsoppblomstring. I sin tur bidrar dette til høye kostnader for forskersamfunnet og økt arbeidspress for enkeltforskere av det som kalles fagfellekrisen. For å bidra til å få bukt med denne onde sirkelen ønsker HiØ tydeligere signaler om hvordan det skal sikres at alle norske aktører tar i bruk for eksempel NOR-CAM, som enn så lenge fremstår som den beste strategien for å redusere publiseringspresset. Her er det også nødvendig å tenke nøyer igjennom hvordan slike kvalitative vurderinger kan implementeres i en stor skala og gjennomføres uten at det oppstår nye former for kvantitative vurderinger (som for eksempel telling av antall publiserte datasett eller populærvitenskapelige bidrag).

Utover dette må oppbygningen av alternative publiseringskanaler under forskersamfunnets kontroll prioriteres. Dette kan ta form av prioritering av diamanttidsskifter, som også nevnes i «Utkastet». Diamanttidsskifter vil ikke kunne driftes uten tilskudd, men de kan drives ideelt, altså uten mål om profitt. Enn så lenge er mange diamanttidsskifter små og relativt ukjente. En annen utfordring ved dem er at deres driftskostnader ikke alltid er transparente. Det er ikke utenkelig at enkelte diamanttidsskifter etter hvert vil kreve en slags forfatterbetaling dersom driftskostnadene ikke sikres på andre måter. For å støtte etablering og drift av diamanttidsskifter, samt å sikre at disse er tilgjengelige for alle, mener HiØ det bør opprettes et nasjonalt initiativ for finansiering av diamanttidsskifter. Dette vil sikre videreføring av eksisterende tidsskifter, forebygge fremtidig overgang til ulike former for forfatterbetaling og kanskje til og med oppmuntre til at eksisterende ikke-diamant tidsskifter endrer sine bedrifts- og betalingsmodeller. Forskersamfunnet har et sterkt virkemiddel i det faktum at det er her det både produseres innhold til tidsskriftene i form av forskningsartikler, og drives kvalitetssikring i form av fagfellevurdering av manuskriptene. Man må se på hvordan dette kan brukes som en vektstang til innflytelse og kontroll over publiseringskanalene. Vektlegging av disse to strategiene – (1) økt bruk av kvalitativ vurdering av forskning og forskerkarrierer og (2) ytterligere etablering og styrking av diamanttidsskifter med god kvalitet og transparente kostnader – vil til sammen utgjøre en tydelig retning mot målet om full åpen tilgang til lesing og publisering av vitenskapelig litteratur. Den første strategien kan bidra til å redusere

etterspørselen som opprettholder de kommersielle forlagenes eksepsjonelt dyre tilbud; den andre strategien kan bidra til at forskersamfunnet sakte, men sikkert overtar markedsandelene ved å utkonkurrere kommersielle aktører.

Navn på institusjon/organisasjon:

Høgskulen på Vestlandet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Teste ut nye måter å publisere på

Anbefalingen for forskere «Teste ut og bidra til å (videre)utvikle nye måter å publisere og vurdere forskning på et tidlig tidspunkt (inkludert tilgjengeliggjøring av preprints og åpen fagfellevurdering)» bør vektlegges mer i rapporten.

Dette bør også følges opp i anbefalingen for institusjoner. Anbefalingen til institusjoner om å «Legge til rette for at fagmiljøer kan etablere og videreutvikle gode og åpne publiseringskanaler.

Primærvalget bør være diamant åpen tilgang uten publiseringsavgift eller gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader» gjør dette til en viss grad, men legger for liten vekt på dette med nye måter å publisere på.

Mange av anbefalingene for forskere krever veldig mye og vil kreve mye opplæring fra institusjonene.

Opplæringsbehov

Betydningen av anbefalingen til forskningsinstitusjonene angående opplæring bør derfor understrekes som viktig: «Sørge for nødvendig opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet (for eksempel bevissthet rundt valg av publiseringskanal og kostnader rettigheter og kvalitet). Opplæringen bør inkludere tematikk som er knyttet til redaksjonsarbeid; reflektere rundt tidsskriftets eierskap, vurdere den redaksjonelle uavhengigheten hos utgiver og vurdere om tidsskriftet praktiserer en prispolitikk som står i rimelig forhold til kostnader.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Diamant åpen tilgang: Institusjonens publisering av tidsskrifter

Strategien anbefaler forskere å velge diamant åpen tilgang til tidsskrifter. Forskningsinstitusjonen anbefales å støtte utviklingen av diamant åpen tilgang i tråd med Action Plan for Diamond Open Access, samt bistå i utvikling av publiseringsplattformer og finansieringsmodeller for diamant åpen tilgang. Mange av forskningsinstitusjonene tilbyr i dag muligheter for forskerne å etablere diamant tidsskrifter gjennom egen institusjon. Dette gjøres gjennom den tekniske plattformen Open Journal System (OJS). Imidlertid, så er det knyttet til utfordringer ved dette arbeidet. Grunnen er at mange av tidsskriftene som opprettes har en nasjonalt eller nordisk målgruppe, og er drevet av ildsjeler på fagfeltet.

Ved en slik ordning blir mesteparten av ansvaret liggende på et institusjonelt nivå, hvor det er behov for personalressurser og spesialisert kompetanse for å bidra til drift, teknisk utvikling og utforming. For å fremme diamant åpne tidsskrifter og arbeidet med dette, vil et fagnettverk for publisering kunne etableres på nasjonalt nivå, i stedet for i dag hvor mesteparten av arbeidet er på institusjonnivå.

Ved de fleste forskningsinstitusjoner vil det å drifte og utvikle diamanttidsskrifter være en oppgave som utføres i meget begrenset omfang. Å heve profesjonaliseringen av arbeidet med diamanttidsskrifter

vil for den enkelte institusjon vil være ressurskrevende. I tillegg er det vanskelig å gi reelle overslag om kostnader ved jobben som utføres i bibliotek og blant forskere.

Publiseringsplattform for diamant åpen vitenskap på nasjonalt nivå, i stedet for på institusjonelt nivå er ønskelig.

Dersom dette kan ivaretas av et kapasitetssenter for diamant åpen tilgang vil det sees som positivt. (nevnt på s. 41 om et ønsket publiseringslandskap)

Rettighetsstrategier/rettighetspolitikk (s. 49)

I dag er anbefalingene for forskningsutførende institusjoner at det opprettes institusjonelle rettighetsstrategier. Mange av de norske institusjonene har, eller er i ferd med, å innføre rettighetspolitikk. Likevel vil en nasjonal rettighetsstrategi være ønskelig, slik at betingelsene for alle

norske forskningsinstitusjonene er like, samt at utgivere lettere kan være informert om hvilke krav som stilles til forskere ved norske forskningsinstitusjoner.

På generell basis er det viktig med nasjonale tiltak, i stedet for institusjonelle anbefalinger. Grunnen til at nasjonale tiltak er viktig er at mange av tiltakene innebærer behov for kulturendringer.

Kulturendringer er vanskelig å få til i en enkelt institusjon. Like krav og kriterier for et helt forskningssamfunn vil gi samme grunnlag for alle. Ulike kriterier og krav fra institusjonelt nivå kan bidra til skjevheter i felles målinger og rapporteringer på nasjonalt nivå.

Vi ser behovet for at Kunnskapsdepartementet utreder en nasjonal rettighetsstrategi.

Tilrettelegge for redaksjonsarbeid og fagfellevalueringer (s.51)

Et av tiltakene som nevnes er å «Legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringskanaler og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevaluering innenfor eget fagfelt». Her er det utfordringer ved at forskergruppeleder har mye ansvar slik det er, og utfordringen kan være at yngre og mindre erfarne forskere "pådyttes" ansvar for fagfellevalueringer. Dette kan være lærerikt, men som kan føre til utbytting av yngre forskere. Det er uklart hvordan "gratisarbeidet" med fagfellevaluering skal kunne fortsette med økende publisering, og det er fare for at mange PhD-kandidaters progresjon kan stoppes opp med forsinkelse ved manglende fagfellevalueringer.

Anbefalingene til «forskere som påtar seg redaktøransvar eller deltar i redaksjonsarbeid i et tidsskrift» er svært krevende for forskere. Opplæring veiledning og dokumentasjon på av tidsskriftets eierskap, uavhengighet, pris og kostnader vil være nødvendig. Dette må være et institusjonsansvar og bør presiseres i anbefalingene til institusjonene eller nivået over.

I strategien er det uklare rundt finansieringen av åpen eller diamanttilgang. Videre er ressursbruk til å sikre opplæring og formidling av endringene i forskningsinstitusjonene avgjørende. Dette synes å være en av de største utfordringene. Å sikre institusjonene en grundig finansiering synes meget viktig for å kunne gjennomføre ambisjonene i strategien.

Kostnadsoversikter

Kostnadsoversikter bør kunne være mulig å få til på institusjonelt nivå. Utfordringene er at mange institusjoner har ulik praksis på hvordan kostnader registreres i praksis. Kostnader føres på ulike avdelinger, konti osv. internt i institusjonene slik at bildet blir mer uoversiktlig. Ulikhetene kan innebære at eventuelt sammenligningsgrunnlag mellom institusjoner kan bli meget forskjellig. Behovet for et nasjonalt samarbeid for å kunne finne felles metode eller modell for rapporteringsgrunnlag er til stede (s. 52)

For tiden er det også en innspillrunde angående revisjon av fag- og forskningsbibliotekstatistikken i regi av Nasjonalbiblioteket. Kostnader til publiser og les-avtaler og totale kostnader ved open access publisering er inkludert i statistikken som samles inn. Disse skjevhetene vil også kunne komme til uttrykk her. På sikt vil det være hensiktsmessig om rapporteringen omkring publiseringskostnader er koordinert mellom de ulike instansene.

PAR-avtaler

På internasjonalt nivå er det skissert en ønskelig utfasing av PAR-avtalene. I rapporten vises det til at PAR-avtalene i Norge fører til en økning i umiddelbar åpen tilgang til publikasjoner, men ikke en nødvendigvis tilsvarende økning i andel åpen tilgang totalt.

Diskusjonen rundt å avklare institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene etter 2024 i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og SIKT vil være meget viktig.

«Overheaden fra Forskningsrådet til institusjonene kan fremdeles benyttes til å dekke utgifter til PAR-avtaler siden disse fremdeles er i tråd med Plan S. (s.23)». Det er veldig bra at Forskningsrådet har økt summene til overhead, slik at disse forventes å dekke inn kostnader til åpen forskning i de aktuelle prosjektene. Imidlertid, så er det kun en andel av den totale forskningen ved institusjonene.

Til nå har det ikke vært vanlig at institusjonens midler fra overhead fra eksterne finansingskilder har vært brukt for å dekke inn kostnader for publiseringsavtaler eller bibliotekenes abonnementer.

Hovedproblemet er at den økonomiske belastningen på institusjonen er høy, uavhengig av om det er PAR- og/eller andre abonnementsavtaler.

Dersom PAR-avtalene faller bort over tid, vil viktigheten av egenarkivering/grønn åpen tilgang

styrkes. Sett fra vårt standpunkt vil en eventuell nasjonal ordning for rettighetsstrategi være av betydning også i denne sammenheng.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ingen kommentarer

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ingen kommentarer

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Andre kommentarer (Kommentar til anbefaling for myndighetene)

I Regjeringens Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler fra 2017 ble det fastslått at alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler skulle gjøres offentlig tilgjengelig innen 2024. Et av tiltakene for å nå dette målet skulle være å kreve deponering i vitenarkiv for at artiklene skal gjelde i den nasjonale resultatbaserte omfordelingen. Nå som Utsynsmeldingen skisserer at tellekantsystemet og den nasjonale omfordelingen samtidig skal forsvinne, vil det heller ikke være noen økonomiske insentiver for å følge opp kravet om deponering. Det ser også ut til å bety at vitenskapelige artikler som er publisert lukket, uten deponering av manusversjon, fremdeles vil få offentlig finansiering som før. Vi kan ikke se at utkastet har noen anbefalinger – verken til myndighetene eller til institusjonene – for hvordan kravet om deponering bør følges opp.

Andre kommentarer

Åpen tilgang til vitenskapelige bøker, kap. 4.4. (s.27)

Rapportens behandling av vitenskapelige monografier er ikke veldig grundig, og tar lite hensyn til fagspesifikke praksiser. Den første anbefalingen for forskere (altså "sikre umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater") tar i liten grad hensyn til humaniora og samfunnsfagenes tradisjon for publisering i monografier - selv om de respektive rådene betenkninger blir presentert - og disse fagenes tradisjon for publikasjon i en bredere offentlighet.

I praksis vil åpen tilgang til monografier møte større utfordringer ved innføring av åpen tilgjengelighet, enn vitenskapelige tidsskriftspublikasjoner, basert på langvarige fagtradisjoner, m.m.. Når det gjelder eventuell åpen tilgang til monografier, må kravet for åpen tilgjengelighet komme fra finansierer og nasjonale retningslinjer som bør være i tråd med internasjonale forventninger. I tiden fremover bør utfordringer og tematikk knyttet til åpen tilgang til monografier settes mer fokus på.

Oppsummering

Strategien gir en meget grundig og god innføring i temaet åpen publisering. Rapporten er viktig, da den viser til de mange utfordringene og dagsaktuelle diskusjoner om tiltak for å endre dagens situasjon innen vitenskapelig publisering.

HVL ser følgende foreslåtte tiltak som viktig:

- Nasjonal publiseringsplattform for diamant open access med et fagnettverk for publisering, eventuelt i samorganisering av et kapasitetssenter for diamant åpen tilgang.
- Utredning av muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi
- Modell for rapportering av kostnader til open access publisering
- Kanalregisteret er en viktig inngangsport for å finne tidsskrift av høy kvalitet, men markering av diamant-tidsskrift kan innføres.
- Avklaring av PAR-forhandlingsavtaler på nasjonalt nivå
- Opplæring i åpen publisering

I strategien er det uklare rundt finansieringen av åpen eller diamanttilgang. Dette synes å være en av de største utfordringene.

Samtidig er nærheten til forskningsutøvelsen i institusjonene avgjørende, slik at ressurser for å sikre opplæring og formidling av endringene i forskningsinstitusjonene er avgjørende. Å sikre institusjonene en grundig finansiering synes meget viktig for å kunne gjennomføre ambisjonene i

strategien.

Nasjonale tiltak ansees å ha en større effekt på å skape en kulturendring innen vitenskapelig publisering fremfor at anbefalte tiltak skal innføres på den enkelte forskningsinstitusjon. Tiltak for vitenskapelig publisering bør være i tråd med endringer som gjøres på internasjonalt nivå med tanke på sampubliseringer over landegrensene.

Navn på institusjon/organisasjon:

SINTEF

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

I utgangspunktet mener vi anbefalingene til forskerne gode, og de er i stor grad råd som allerede følges i dag. Vi syns allikevel rapporten legger mye ansvar hos forskerne, blant annet at de skal bidra til å utvikle nye måter å publisere på. Dette er et arbeid vi mener må legges til forskningsfinansører og myndighetene, i og med at det er de som setter rammebetingelsene for hva som regnes som vitenskapelige publisering i leveranser. Det anbefales at forskere skal velge kanal etter pris hvis det finnes gode alternativer, men realistisk sett er det andre mekanismer som vil veie mye tyngre når det gjelder valg av kanal. Her er det nærliggende å tenke at man henter erfaringer fra innføring av Plan S, og det store ansvaret som denne planen også la på forskerne rundt å velge tidsskrift.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Igjen er anbefalingene elementer som i hovedsak allerede gjøres i institusjonene, eksempelvis opplæring i åpen publisering, bevissthet rundt kostnader med mer.

Vi mener flere av anbefalingene burde vært løftet til enten forskningsfinansør-nivå eller myndighetsnivå. Det er for eksempel vanskelig for hver enkelt institusjon å legge til rette for at forskerne kan være redaktører og bruke tid på fagfellevurdering, og dette blir nok spesielt utfordrende for organisasjonene som i hovedsak henter midler via prosjekt. Det samme gjelder punktet om å etablere gode åpne kanaler, gjerne diamant. Det å etablere støttetjenester og nasjonale plattformer for gode åpne kanaler må legges hos finansierer eller myndigheter. Et skifte i økosystemet rundt publisering med diamant som en reell markedsakt vil ta tiår å oppnå, og det betyr at vi må tenke langsiktig. Det må tilrettelegges for nasjonale støttetjenester og mer diamantpublisering fra myndighetsnivå og ned – selvfølgelig understøttet av institusjonene. Når det gjelder punktet om vi skal videreføre PAR-avtaler eller ikke så virker dette som det viktigste punktet denne rapporten burde svare på. Vi hadde gjerne sett en diskusjon og vurdering rundt effekter og strategier av enten å fortsette PAR-avtalene eller å avslutte dem nå. Når det er avgjørelser som alle bør være enige om/velge det samme, egner det seg bedre som en beslutning på nasjonalt nivå heller enn hos hver enkelt institusjon.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

Langsiktig finansiering er viktig for endring, spesielt for diamantpublisering. Finansiering via prosjekter er vanskelig og tidsavgrenset, og vil ikke gi den stabilitet og forutsigbarhet som trengs. Det er viktig at det tilbys infrastruktur i form av felles publiseringsplattform og teknisk kompetanse, og et ressurscenter for diamantpublisering hvis diamantpublisering skal kunne ta en større del av publiseringsmarkedet nasjonalt og internasjonalt.

Vi mener også at det er forskningsfinansiererne som bør "legge til rette for at forskerne kan ta seg tid til redaktørarbeid i gode publikasjoner".

Det tydeliggjøres i kapittel 7 at det er Forskningsrådet, og KD som på oppdrag fra myndighetene bør samarbeide med institusjonene om å tilrettelegge for åpen tilgang, og utrede aktuelle finansieringsmodeller. Dette bør også trekkes frem i anbefalingene på finansier- og myndighetsnivå, og ikke plasseres utelukkende hos hver enkelt institusjon.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Som tidligere nevnt mener vi at ansvaret for å tilrettelegge for åpen tilgang, utrede aktuelle finansieringsmodeller, og vurdere videreføring av PAR-avtaler i større grad bør tillegges myndighetene. Rapporten anbefaler myndighetene å oppdatere de nasjonale retningslinjene, men det står ikke noe om hva som bør oppdateres, og det ville vært naturlig om rapporten gav noen

føringer rundt hvilke områder det anbefales at myndigheten fokuserer på.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Dette er innspill til rapporten "Strategi for åpen publisering etter 2024":

<https://www.openscience.no/innspill-til-strategi-norsk-vitenskapelig-publisering-etter-2024>

Frist for innspill: 1. oktober. Sendes via nettskjema. <https://nettskjema.no/a/346961#/page/1>

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

I utgangspunktet mener vi anbefalingene til forskerne gode, og de er i stor grad råd som allerede følges i dag. Vi syns allikevel rapporten legger mye ansvar hos forskerne, blant annet at de skal bidra til å utvikle nye måter å publisere på. Dette er et arbeid vi mener må legges til forskningsfinansører og myndighetene, i og med at det er de som setter rammebetingelsene for hva som regnes som vitenskapelig publisering i leveranser. Det anbefales at forskere skal velge kanal etter pris hvis det finnes gode alternativer, men realistisk sett er det andre mekanismer som vil veie mye tyngre når det gjelder valg av kanal. Her er det nærliggende å tenke at man henter erfaringer fra innføring av Plan S, og det store ansvaret som denne planen også la på forskerne rundt å velge tidsskrift.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Igjen er anbefalingene elementer som i hovedsak allerede gjøres i institusjonene, eksempelvis opplæring i åpen publisering, bevissthet rundt kostnader med mer.

Vi mener flere av anbefalingene burde vært løftet til enten forskningsfinansør-nivå eller myndighetsnivå. Det er for eksempel vanskelig for hver enkelt institusjon å legge til rette for at forskerne kan være redaktører og bruke tid på fagfellevurdering, og dette blir nok spesielt utfordrende for organisasjonene som i hovedsak henter midler via prosjekt. Det samme gjelder punktet om å etablere gode åpne kanaler, gjerne diamant. Det å etablere støttetjenester og nasjonale plattformer for gode åpne kanaler må legges hos finansierer eller myndigheter. Et skifte i økosystemet rundt publisering med diamant som en reell markedsmakt vil ta tiår å oppnå, og det betyr at vi må tenke langsiktig. Det må tilrettelegges for nasjonale støttetjenester og mer diamantpublisering fra myndighetsnivå og ned – selvfølgelig understøttet av institusjonene. Når det gjelder punktet om vi skal videreføre PAR-avtaler eller ikke så virker dette som det viktigste punktet denne rapporten burde svare på. Vi hadde gjerne sett en diskusjon og vurdering rundt effekter og strategier av enten å fortsette PAR-avtalene eller å avslutte dem nå. Når det er avgjørelser som alle bør være enige om/velge det samme, egner det seg bedre som en beslutning på nasjonalt nivå heller enn hos hver enkelt institusjon.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Langsiktig finansiering er viktig for endring, spesielt for diamantpublisering. Finansiering via prosjekter er vanskelig og tidsavgrenset, og vil ikke gi den stabilitet og forutsigbarhet som trengs. Det er viktig at det tilbys infrastruktur i form av felles publiseringsplattform og teknisk kompetanse, og et ressurscenter for diamantpublisering hvis diamantpublisering skal kunne ta en større del av publiseringsmarkedet nasjonalt og internasjonalt.

Vi mener også at det er forskningsfinansiererne som bør "legge til rette for at forskerne kan ta seg tid til redaktørarbeid i gode publikasjoner".

Det tydeliggjøres i kapittel 7 at det er Forskningsrådet, og KD som på oppdrag fra myndighetene bør samarbeide med institusjonene om å tilrettelegge for åpen tilgang, og utrede aktuelle finansieringsmodeller. Dette bør også trekkes frem i anbefalingene på finansier- og myndighetsnivå, og ikke plasseres utelukkende hos hver enkelt institusjon.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Som tidligere nevnt mener vi at ansvaret for å tilrettelegge for åpen tilgang, utrede aktuelle

finansieringsmodeller, og vurdere videreføring av PAR-avtaler i større grad bør tillegges myndighetene. Rapporten anbefaler myndighetene å oppdatere de nasjonale retningslinjene, men det står ikke noe om hva som bør oppdateres, og det ville vært naturlig om rapporten gav noen føringer rundt hvilke områder det anbefales at myndigheten fokuserer på.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Arbeidsgruppen er bredt sammensatt, men vi savner allikevel representasjon fra bibliotekene i arbeidsgruppen. Det er i stor grad bibliotekene som bærer administrasjonen og arbeidsbyrden ved åpen tilgang, og det perspektivet kunne godt vært mer belyst.

Når det gjelder prosessen for arbeidet så ble det gjennomført mange møter med referansegrupper og andre der representanter for arbeidsgruppen informerte om sammensetning og tidsplan, og mottok tilbakemeldinger på hva som burde legges vekt på i arbeidet. Hvis man hadde fått til en prosess der også foreløpig innhold og anbefalinger i rapporten ble diskutert underveis mener vi rapporten ville ha blitt styrket.

Ved gjennomlesning fremstår rapporten som noe lang, og det tar tid å komme til de gode poengene. Det brukes mye tid på historikk, bakgrunn og beveggrunner. Vi savner flere konkrete råd, og en tydeligere strategi. Spesielt burde forventet effekt og gevinst av å følge rådene i rapporten vært beskrevet bedre.

Et bedre samarbeid mellom alle instanser er avgjørende for oppnåelse av målet for åpen tilgang. Det gjelder også samarbeidet mellom HK-dir og Sikt, der spesielt kanalregisteret er et viktig verktøy som må oppdateres og forbedres. Det er det eneste verktøyet som per i dag skal gi forskerne oversikt over hvilke publiser og les avtaler deres institusjon har – men registeret klarer ikke i alle tilfeller å skille mellom publiser og les-avtaler (der forskeren slipper å betale for publisering) og rabattavtaler (der forskeren må betale), eksempelvis for Elsevier. Vi understreker derfor viktigheten av å fortsette utviklingen av kanalregisteret.

Vi støtter en nasjonal innføring av RRS, samtidig som vi må balansere RRS-strategier opp mot gull åpen tilgang. Det er et dilemma her som vi ikke synes rapporten tar opp godt nok: ved for stort fokus på gull og diamant overgang mister RRS all effekt – for da må vi uansett betale for publisering. Heller ikke pris på APC blir problematisert nok – dette mener vi er det viktigste området vi nasjonalt må jobbe med fremover. Vi må finne gode mekanismer for å forsøke og å regulere prisme markedet for APC. I dag kan forlagene fastsette pris som de ønsker, og vi som nasjonalt konsortium og enkeltinstitusjoner har lite å forhandle med. Vi tror ikke at forskerne kommer til å velge tidsskrift etter pris, så markedet regulerer ikke seg selv slik noen har forventet og en satsning på diamant vil bruke mange år på å bli en effektiv motsats til gull.

Rapporten er uansett et godt utgangspunkt for diskusjon, og vi ser frem til videre arbeid rundt tydeligere nasjonale strategier og finansieringsmekanismer for området åpen publisering.

Besvarelse: 28906429

Navn på institusjon/organisasjon:

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Ikke besvart

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Ikke besvart

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

NFFO er en medlemsorganisasjon for alle som skriver og oversetter faglitteratur. Foreningen skal fremme medlemmenes rettigheter, samordne deres faglige og økonomiske interesser og arbeide for god faglitteratur og trygging av ytringsfriheten. NFFO mener at utkastet til strategi i liten grad tar hensyn til den eksisterende infrastrukturen som gjør det mulig å utgi forskningsbaserte bøker som også er myntet på et allment publikum. Vi vil i det følgende utdype dette.

NFFO vil påpeke viktigheten av forskerens akademiske ytringsfrihet. Forskeren må selv kunne velge hvor og på hvilken måte hen vil publisere. En dreining der alle forskningsfinansierte publikasjoner, uavhengig av kontekst, skal publiseres i gitte publiseringskanaler kan potensielt gripe inn i denne friheten. Økt internasjonalisering og tilgjengelighet har naturligvis mange gode sider ved seg, også sett fra et forfatterperspektiv, men må ikke gå på bekostning av prinsippet om akademisk frihet, respekt for opphavsretten, utviklingen av norsk som fagspråk, studenters tilgang på lærebøker og muligheten til å formidle i bokform til allmennheten. Boken og de lengre tekstene gir forskeren særegne muligheter til å bruke sin akademiske frihet. Den gir rom for resonnementer, kreativitet og tilbyr et alternativ til de strenge formatene som forskere ellers forholder seg til.

NFFO mener akademisk ytringsfrihet og formidling henger tett sammen. Formidling er viktig innad i academia, både blant fagfeller og studenter. I tillegg er formidling, som Kierulfutvalget (NOU 2022: 2) påpeker, en del av akademias brede samfunnsoppdrag gjennom formidling utad: forskning og kunnskap skal formidles til befolkningen. NFFO er videre enig med dette utvalget om at formidling i academia må anses som noe bredere enn formidling av egen forskning eller undervisning. Som utvalget skriver:

«Den omfatter også formidling om eget fagfelt i bred forstand, om andres funn, innsikter man har på grunn av sin akademiske trening, diskusjon av vitenskapelige praksiser og metoder, og av de institusjonelle og strukturelle forhold som danner rammene om det akademiske virket.»

NFFO er opptatt av at rammebetingelsene for kunnskapsformidling i universitets- og høyskolesektoren må forbedres. Hvis universitetene skal legge til rette for formidling, i tråd med universitets- og høyskoleloven, kreves det at det stilles krav til og finnes insentiver for formidling av forskning i bokform på norsk. NFFO ser med bekymringen på tilstanden til det norske fagspråket i universitets- og høyskolesektoren, og mener det må tas betydelige grep for å bevare og utvikle språket, og sørge for at det skrives og utgis lærebøker, fagbøker og sakprosa-bøker på norsk. Arbeidsgruppen har i sin utforming av Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 ikke forholdt seg til at det i dag eksisterer en infrastruktur som gjør det mulig for forskere å publisere sin forskning og bøker basert på sin forskning gjennom det litterære systemet som eksisterer i Norge i dag. Det ser i det hele tatt ut som at man i arbeidet med strategien ikke har en bevissthet rundt at

det både finnes en eksisterende norsk bokbransje og eksisterende forlag som utgir alt fra lærebøker i universitets- og høgskolesektoren til forskningsbaserte utgivelser som er relevant for en allmenn målgruppe. I norske forlag er det per i dag redaksjonell kompetanse og vilje til å utgi både brede og smale utgivelser, som sammen skaper et bærekraftig bokmarked. Slik arbeidsgruppen foreslår sin strategi, tar man ikke hensyn til at en slik infrastruktur finnes, og hvilken betydning forlagene, forlagenes kompetanse og samfunnsoppdrag har for formidling av forskning i dagens Norge.

I kapittel 4.4 beskriver strategien en definisjon av vitenskapelige bøker:

«Vitenskapelige bøker defineres som publikasjoner av langt format som inkluderer monografier, bokkapitler og antologier, som har en tittel med ISBN og som er resultat av forskning finansiert gjennom midler fra Norges forskningsråd. Retningslinjene omfatter vitenskapelige monografier og kapitler i antologier som beskrevet i NVIs rapporteringsinstruks og i tråd med Plan S implementeringsguide.» (s. 27).

Strategien viser altså til en bred definisjon av vitenskapelige bøker, som i tillegg til å innbefatte fagbøker for profesjonsmarkedet vil inkludere forskningsbaserte utgivelser beregnet for allmennbokmarkedet.

Videre beskriver strategien hvordan andelen bøker finansiert av forskningsrådet er marginalt i forhold til artikler finansiert av Forskningsrådet. Videre følger det at:

«Bøker med åpen tilgang lastes ofte ned i stort omfang og mottar flere siteringer enn bøker som ikke er åpent tilgjengelig. Dersom flere vitenskapelige bøker skal bli åpent tilgjengelige og nå bredere ut bør det vurderes å utforme institusjonelle eller nasjonale retningslinjer som favner alle antologier og monografier som gis ut i Norge. I tilfeller hvor vitenskapelige bøker skal selges i et allment marked vil det være mulig å utgi en digital versjon og kombinere dette med en kommersiell utgivelse av en bok i fysisk format.»

Strategien viser her en manglende innsikt på hvilken effekt åpen tilgang vil kunne ha på allmennbokforleggeriet. Gjennom å flytte finansiering av monografier som er forskningsbaserte, og egnet både for et profesjonsfelleskap og for en allmenn målgruppe, fra forlaget til utdanningsinstitusjonene, vil man samtidig ødelegge grunnlaget for forlagene til å utgi bøker i et segment som treffer både et vitenskapelig publikum og et allmennt marked. Slik situasjonen er i dag, kan kombinasjonen av disse to markedene til sammen sørge for at vitenskapelige monografier med allmennt markedspotensiale bærer seg økonomisk. Dersom all vitenskapelig publisering av bøker skal flyttes over i en Open Access-finansiering, vil det ikke være et kommersielt grunnlag i forlagene for å samtidig utgi denne typen bøker i fysisk format. Konsekvensen er et fattigere bokmarked, der det ikke er rom for den brede forskningsbaserte formidlingen i bokform. Dette betyr også at forskeres mulighet til å formidle til en bredere norsk offentlighet på en måte som bevarer og utvikler norsk fagspråk svekkes. Det kan her tillegges at allmennheten i liten grad opplever forskningsplattformer med Open Access-utgivelser som en kilde til den brede kunnskapsformidlingen, og utgivelser som kun er tilgjengelig på disse plattformene henvender seg derfor i hovedsak til et vitenskapelig publikum.

Navn på institusjon/organisasjon:

Institutt for samfunnsforskning

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

Institutt for Samfunnsforskning (ISF) slutter seg til arbeidsgruppens anbefalinger, og viser for øvrig til høringskommentarer fra Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA).

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

Institutt for Samfunnsforskning (ISF) slutter seg til arbeidsgruppens anbefalinger, og viser for øvrig til høringskommentarer fra Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA).

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

Institutt for Samfunnsforskning (ISF) slutter seg til arbeidsgruppens anbefalinger, og viser for øvrig til høringskommentarer fra Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA).

ISF vil understreke at forskningsfinansierer og myndigheter må følge kostnadsutviklingen på publiseringfeltet nøye, og sette inn kompensierende tiltak dersom det skulle være nødvendig.»

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Institutt for Samfunnsforskning (ISF) slutter seg til arbeidsgruppens anbefalinger, og viser for øvrig til høringskommentarer fra Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA).

ISF vil understreke at forskningsfinansierer og myndigheter må følge kostnadsutviklingen på publiseringfeltet nøye, og sette inn kompensierende tiltak dersom det skulle være nødvendig.

ISF vurderer arbeidet som har foregått for å samordne norske interesse som ekstremt verdifullt, både for den enkelt forskningsinstitusjon, og for Norge som forskningsaktør. ISF oppfordrer myndighetene til fortsatt å være en drivkraft og tilrettelegger for samordnet arbeid med de kompliserte spørsmålene vitenskapelig publisering innebærer.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

ISF vil takke for en grundig og interessant rapport og slutter oss til arbeidsgruppens visjon for hva slags publiseringsskape som er ønskelig i fremtiden.

ISF vil understreke verdien av det arbeidet som har vært gjort for å samordne interessene til norske forskningsorganisasjoner, og representere hele det norske forskningsmiljøet i møte med internasjonale forlag og et publiseringsskape i stadig endring. ISF vil understreke behovet for at dette arbeidet videreføres. Vi oppfatter at det norske publiseringsskape og de norske forskningsaktørene ikke er på et sted i sin utvikling for tiden er inne for myndigheter og forskningsfinansierer å overlate beslutningene til den enkelte institusjon. Vi ønsker derfor velkommen en dedikert interesse fra myndigheter og forskningfinansierer til fortsatt å ta en rolle og legger til rette for samordnet norsk innsats for utviklingen av vitenskapelig publisering også etter 2024.

Sikt forhandlingsråd mener at gruppen bak rapporten undervurderer den verdien og gode samfunnsøkonomien som ligger i å ha sentraliserte forhandlinger på vegne av mange deltakere. ISF viser også til høringsuttalelse fra SIKT forhandlingsråd som understreker hvor viktig det er å ha sentraliserte forhandlinger på vegne av mange aktører.

ISF slutter seg også til FFAs formuleringer om at det «er viktig at det gis forutsigbarhet og at aktørene sikres gode vilkår for realisering av målsettingene. På vei mot å oppnå strategiens mål ser vi det som en styrke hvis aktørene samarbeider godt om tiltakene og tar hverandres kompetanse og ressurser i bruk til felles læring og handling.»

Navn på institusjon/organisasjon:

OsloMet storbyuniversitetet

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

OsloMet mener at anbefalingene for forskere er gode og støtter disse. Vi har to utdypende kommentarer:

Anbefalingene for forskerne forutsetter tilrettelegging på nasjonal og institusjonelt nivå. Dette gjelder for eksempel opplæring og støttefunksjoner i et komplekst landskap, et oppdatert og kvalitetssikret kanalregister, og en nasjonal eller institusjonell rettighetsstrategi

Forskernes frihet til å velge publiseringskanal er sentral. Kulepunkt 1 bør leses som en sterk anbefaling, og ikke gi inntrykk av å være et absolutt krav.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

OsloMet mener at anbefalingene for forskningsutførende institusjoner er gode. Vi ser at disse anbefalingene henger tett sammen og utgjør en helhet. Vi har utdypende kommentarer til noen av de konkrete anbefalingene:

Innføre institusjonell rettighetsstrategi.

OsloMet har pr. dags dato ingen rettighetsstrategi, men det er noe vi vurderer. Uten en institusjonell rettighetsstrategi ser vi at noen av de andre punktene blir vanskelig å gjennomføre. OsloMet støtter derfor anbefalingen om å innføre institusjonell rettighetsstrategi. Samtidig imøteser vi en utredning om muligheten for å etablere en nasjonal rettighetsstrategi.

Avklare institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene.

Publiser- og les-avtalene var et stort framskritt for åpen tilgang, og bør ikke avsluttes uten gode nok alternativer som sikrer kvalitet og finansiering. OsloMet støtter derfor at PAR-avtalene videreføres i en periode. Vi vurderer at nasjonale og sektorbaserte ordninger er den mest fornuftige tilnærmingen i et økonomisk og praktisk perspektiv. Vi støtter at det skal stilles strenge krav til pristransparens og kostnadsnivå. Når vi ikke ønsker å avslutte PAR-avtalene nå er det fordi vi observerer en tendens der tidsskrifter som blir helt åpne ofte ender opp med gull åpen tilgang med høye publiseringsavgifter.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

OsloMet merker seg anbefalingene til forsknings-finansierer. Når det gjelder hvilke krav forskningsfinansierer

skal stille til forskningsmiljø og – institusjoner mener vi det er utfordringer med å ha en nullvisjon for lukka tidsskrifter. Vi mener også at Forskningsrådet i Coalition S ikke bør være en pådriver for (for) rask avklaring av PAR-avtalene.

Vi er usikre på hva det siste kulepunktet om at «forskings-finansierer skal være pådrivere for å utvikle alternative publiseringskanaler» innebærer, og mener dette bør diskuteres videre.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

OsloMet mener anbefalingene for myndigheter i hovedsak er gode.

Når det gjelder Open Research Europe som nevnes som en gunstig infrastruktur for åpen publisering, mener vi denne trenger videreutvikling før den eventuelt blir en relevant publiseringsplattform. Det må også vurderes i hvilken grad det er en utfordring at forskningsresultater som ikke er kvalitetssikrede kan komme til anvendelse slik vi har sett eksempler på innenfor helsevitenskapen.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

OsloMet mener rapporten er grundig og god. Det er positivt at strategiutkastet samler anbefalinger

for forskere, institusjoner, finansører og myndigheter. Det er klokt at rapporten ikke søker en ensidig modell som løsning på utfordringene, men anerkjenner viktigheten av flere tilnærminger for å møte de komplekse problemstillingene knyttet til vitenskapelig publisering.

Rapporten legger vekt på at det fortsatt skal publiseres i tidsskrifter av høy kvalitet og i ledende tidsskrifter. Det er viktig at kravene til kvalitet er minst like høye i et åpent publiseringslandskap. Vi mener det må tilligge fagmiljøene å vurdere kvalitet. I denne sammenhengen har kanalregistret fått økt betydning slik det også understrekes i rapporten.

Det er også viktig at norske betingelser for åpen publisering samsvarer med internasjonale slik at forskning i Norge kan være konkurransedyktig i internasjonale sammenhenger.

Navn på institusjon/organisasjon:

Forskningsinstituttene fellesarena, FFA

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

FFA stiller seg bak arbeidsgruppens anbefalinger.

Plan S endrer forutsetningene for publisering. I en overgangsfase er det derfor viktig at forskere gis den støtte de trenger for å navigere i et komplekst publiseringslandskap. Ved bruk av rettighetsstrategier (RRS, mer om det senere) bør det forventes at den enkelte forsker setter seg inn i rutiner og regelverk for publisering ved arbeidsplassen. For å gjøre dette mulig må det tilbys tilstrekkelig gode opplæringsrutiner som er forankra i hele organisasjonen.

Oppfølging av kanalregistre vil være et felles ansvar mellom individuelle forskere, administrative ansatte institusjonsledelser og flere, men det må anerkjennes at dette blir en ekstra arbeidsoppgave i en allerede travel arbeidshverdag. De anbefalingene som rettes mot individuelle forskere vil kunne medføre en økning i arbeidsoppgavene i oppstartsfasen, samt en endring i kultur og rutiner rundt publisering som det vil ta tid å omstille seg til.

Forskningsinstituttene fellesarena mener at den viktigste forutsetningen for implementering og etterlevelsen av Plan S vil være koordinering og samarbeid mellom forskere, de forskningsutførende institusjonene, finansørene og myndighetene. For at forskerne skal levere på sin del av anbefalingene trengs det gode rammeverk og støttetjenester som gjør at dette ansvaret ikke går utover den tiden den enkelte har tilgjengelig til å utføre kjerneoppgavene. Dessuten må det finnes ordninger på systemnivå som avlaster den individuelle risiko som følger med å publisere i nye og mindre kjente tidsskrift.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

FFA stiller seg bak arbeidsgruppens anbefalinger.

Vi ønsker å påpeke at mange forskningsinstitutter er i en prosess for å innføre, eller har innført, institusjonelle rettighetsstrategier. Mange av FFAs medlemmer har en liten administrasjon med lave budsjetter og står derfor sammen i kunnskapsdeling og kompetanse innenfor implementering av RRS. I tillegg vil bli juridisk testet, er det viktig at den kollektive tilnærmingen, nasjonalt så vel som internasjonalt, opprettholdes. FFA mener en nasjonal RRS-strategi er best egnet for å minimere risiko for de forskningsutførende institusjonene.

Opplæring av fagpersonell i åpen publisering i seriøse kanaler med høy kvalitet er en nødvendighet for at publiseringsstrategien vil lykkes. Dette er et ansvar forskningsinstituttene tar på alvor og der det deles erfaringer og kompetanse på tvers. FFA ser på samarbeid mellom ansatte på tvers av institusjonstilhørighet som en styrke for å innføre nye rutiner for publisering.

Instituttene har med sin prosjektbaserte finansieringsstruktur ofte mindre midler tilgjengelig for å etablere og drifte åpne publiseringskanaler. Der det er kapasitet og interesse, vil enkelte institutt kunne levere gode bidrag på dette feltet, men det er viktig å påpeke at forventninger til aktivitet må avstemmes mot den forskningsutførende aktørens økonomiske betingelser og handlingsrom.

Dagens publiseringsmodeller har vært en stor kostnad for forskningsinstituttene og kostnadene for publisering i gull åpen tilgang er fortsatt kostbart for mindre institusjoner med usikker finansiering. Derfor støtter FFA helhjertet opp om tiltak som vil framskynde opprettelsen av flere åpne publiseringskanaler av høy kvalitet, helst diamant åpen tilgang eller tilsvarende. Enn så lenge er publisering og tilgang til forskningsmateriale en stor utgiftspost og vi ser gjerne at de summene som går med monitoreres både lokalt og nasjonalt.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

FFA stiller seg bak arbeidsgruppens anbefalinger.

Forskningsrådet bør gi en klar anbefaling til institusjonene angående rights retention strategies (RRS). FFA oppfordrer Forskningsrådet til å komme med anbefaling til institusjonene om hvordan de skal tilnærme seg forfatternes rettigheter og forlagenes krav og forventinger. Dette gjelder både ved

etablering, utforming og implementering av institusjonell RRS og i møte med utfordringer fra forlagene, i ytterste konsekvens rettsprøving av institusjonelle strategier. Som tidligere nevnt har medlemmer i FFA etablert RRS og flere vurderer dette. Det jobbes med deling av erfaringer og opplæring i strategien mellom instituttene slik at flere har interesse i, og kapasitet til, å innføre RRS. De tar en betydelig risiko som vi håper NFR eller Kunnskapsdepartementet kan være med å avlaste. Blant tiltakene kan være en nasjonal RRS. I dag er det knyttet merkostnader til åpen publisering og slike kostnader har størst innvirkning på institusjoner med lav og/eller usikker finansiering. For at publiseringsstrategien skal lykkes er det avgjørende at institusjoner ikke velger bort åpne løsninger i mangel på betalingssevne. I den grad det stilles krav til åpen publisering i et eksternt finansiert prosjekt vil det være viktig at merkostnaden beregnes inn i prosjektkostnaden og finansieres i henhold til dette. Forskningsfinansierer kan spille en viktig rolle både i opprettelse, drifting, anerkjennelse og kvalitetssikring av open access kanaler. Dette kan gjøres gjennom å stille krav til publisering i diamant åpen tilgang, finansiere etablering og drift av åpen tilgang kanaler og å bidra til en konkurranse for beste åpne kanaler.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

FFA stiller seg bak arbeidsgruppens anbefalinger.

Vi ønsker å vektlegge betydningen av at en norsk publiseringsstrategi har et internasjonalt perspektiv og integreres med og forsterker internasjonale initiativ, strategier og prosesser. Dette bidrar til forutsigbarhet i internasjonalt samarbeid og bidrar til å endre et publiseringslandskap som er globalt.

Vi vil også understreke at det er avgjørende at vi fortsetter å jobbe med temaet på en samordnet måte nasjonalt. Det betyr at vi ønsker at myndigheter bidrar med støtte, koordinering og policyutvikling, og ikke overlater dette til forskningsinstitusjonene. Vi som institusjoner må, på den annen side, delta og bidra til fremdrift og utvikling. Dette har etter vårt syn vært et forbilledlig samspill så langt.

Myndighetene

Norge bør være en pådriver for å etablere tilgjengelige internasjonale register over publiseringskanaler hvor det er anbefalt og akseptert å publisere innen de ulike kategoriene for Open Access. PlanS-kravene er komplekse, og det internasjonale publiseringslandskapet er i kontinuerlig og rask endring. I et mangfoldig og til tider uoversiktlig publikasjonslandskap som inkluderer useriøse aktører, vil det være viktig med kvalitetssikring og veiledning for OA-publisering også internasjonalt. Norske forskningsutførende institusjoner samarbeider mye med utenlandske aktører og det kan styrke tillitten mellom partnere når det legges tydelige kriterier til grunn for publisering.

På veien mot fullstendig åpne publiseringsmodeller som diamant, vil det være nødvendig også å bruke de mer tradisjonelle betalte (abonnement eller PAR) tidsskriftene av hensyn til kvalitet og spredning. I denne mellomfasen vil RRS være et godt tiltak for å tilgjengeliggjøre forskning. Som nevnt er dette noe norske forskningsinstitutt arbeider med å innføre, men fordi RRS innebærer en risiko for rettsprøving vil ordningen styrkes hvis den løftes på nasjonalt nivå. Her bør KD være en pådriver for å innføre en nasjonal RRS.

Et område som er lite omtalt i rapporten, er pris på APC. Vi mener det blir viktig at en på nasjonalt nivå arbeider med å finne gode mekanismer for å forsøke å regulere prismarkedet for APC fremover.

Flertallet av dagens tidsskrift med særlig høy prestisje og kvalitet er ikke åpent tilgjengelig i dag. For å lette jobben med å finne fram til gode publiseringskanaler, øke antallet aktører på markedet og heve statusen til OA-publisering vil vi foreslå en internasjonal konkurranse der de mest prominente OA tidsskriftene innen hver disiplin eller område selekteres. En slik konkurranse vil gjøre OA mer attraktivt, også for de etablerte forlagene. Heving av status vil kunne motivere flere forlag til å omlegge driften, enten ved å gjøre eksisterende publikasjoner åpent tilgjengelig eller ved å presse eksisterende priser ned mot et akseptabelt nivå. Vinnerne av den foreslåtte konkurransen kan være

OA-tidsskrifter som har lagt om fra abonnement til OA, eller eksisterende eller nye OA-tidsskrifter. Vinnerne bør få noe finansiell støtte, slikt det er foreslått av cOAlition S, men viktigst vil være den anerkjennelsen tidsskriftene vil motta for sin kvalitet. Kriteriene for utvelgelse kan være (i tillegg til gull OA) og rask referee prosess av høy kvalitet, ingen/lav APC eller andre kriterier som kan vurderes etter innspill fra relevante interessenter. For at dette skal fungere, er det avgjørende at cOAlition S (eller andre som organiserer konkurransen) nyter stor respekt og autoritet i forskningsmiljøene.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

FFA ønsker å takke arbeidsgruppen for det grundige arbeidet som har blitt gjort. Vi støtter målsettingene og tiltakene som foreslås iverksatt og bli realitet fra 2024. Det er viktig at det gis forutsigbarhet og at aktørene sikres gode vilkår for realisering av målsettingene. På vei mot å oppnå strategiens mål ser vi det som en styrke hvis aktørene samarbeider godt om tiltakene og tar hverandres kompetanse og ressurser i bruk til felles læring og handling.

Navn på institusjon/organisasjon:

Handelshøyskolen BI

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

BI støtter anbefalingene til forskere, men vil presisere at disse ikke kan imøtekommes uten at krav til nasjonale myndigheter oppfylles.

For at forskerne skal kunne teste ut og bidra til å (videre)utvikle nye måter å publisere og vurdere forskning på et tidlig tidspunkt (inkludert tilgjengeliggjøring av preprints og åpen fagfellevurdering), må det etableres nødvendig infrastruktur. Ulikhetene i fagtradisjoner betyr at dette ikke kan overlates til den enkelte forsker, men må skje basert på de ulike fagdisiplinenes premisser.

De juridiske avklaringene som gjør at forskeren kan gjøre artikkelen umiddelbart tilgjengelig i et åpent arkiv ved publisering i "lukkede" tidsskrifter, bør gjøres på nasjonalt nivå.

Den mest effektive måten å unngå frikjøp av enkeltartikler i abonnementstidsskrifter, er at kostnadene til dekning av publiseringsavgift m.v. dekkes sentralt, over f. eks. bibliotekets budsjett. Dette vil også bidra til at institusjonen får en oversikt over kostnader forbundet med publisering.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

BIs bibliotek står for nødvendig opplæring i åpen publisering som fremmer kvalitet og seriøsitet (for eksempel bevissthet rundt valg av publiseringskanal, kostnader, rettigheter).

BI vil overvåke utviklingen fortløpende og støtte gode initiativ kommer fra forskere/fagmiljøer, men forskningsutførende institusjoner er i en økonomisk krevende situasjon hvor det forventes at stadig nye oppgaver løses innenfor en redusert ramme. Dette vil gjøre det krevende for BI å gi ytterligere rom for:

- Å kunne legge til rette for at fagmiljøer kan påta seg redaktør- og redaksjonsansvar i gode publiseringskanaler og at forskere kan sette av tid til å bidra aktivt til fagfellevurdering innenfor eget fagfelt.

- Legge til rette for at fagmiljøer kan etablere og videreutvikle gode og åpne publiseringskanaler. Primærvalget bør være diamant åpen tilgang uten publiseringsavgift eller gull åpen tilgang med transparente publiseringskostnader.

Det er unødvendig ressurskrevende å skulle innføre en rettighetsstrategi på institusjonsnivå. BI støtter at det etableres en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet. Det er synd at anbefalingen om at institusjonen bør stille seg bak anbefalingene i Helsinki-initiativet om flerspråklighet i formidling av forskning ikke gjenspeiles i Handlingsplan for norsk fagspråk i akademia. Det er behov for en avklaring om hva departementet vil at institusjonene skal vektlegge: handlingsplanen eller tiltakene beskrevet i Helsinki-initiativet.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansierer"

BI støtter anbefalinger for forskningsfinansierer.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

Myndighetene må legge til rette for at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent gjennom å sikre at rammeverker er ivaretatt (juridisk, økonomisk og infrastruktur).

BI støtter derfor at myndighetene må finansiere og realisere nødvendig infrastruktur for åpen publisering (for eksempel Nasjonalt vitenarkiv, kanalregister, Open Research Europe og andre diamantpubliseringsplattformer, og kapasitetssenter for diamanttidsskrifter).

BI støtter videreføring av støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST) og at denne utvides med tilsvarende ordning for flere fagområder. Det bør vurderes grunnlaget for støtteordninger på tvers av de skandinaviske landene for skandinaviske språk.

Tyngre og større fagmiljøer vil bidra til mer robuste tidsskrifter med ønsket kvalitet.

BI støtter anbefalingen om å styrke arbeidet med å videreutvikle Register over vitenskapelige

publiseringskanaler i samarbeid med fagmiljøene. Dette er et arbeid som det kan være hensiktsmessig at vurderes ivaretatt bilateralt med andre nordiske land med tilsvarende systemer. BIs støtter behovet for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet. Anbefalingen om samarbeid med nasjonale og internasjonale aktører for å fremme ønsket utvikling av publiseringslandskapet, må gjenspeiles i Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

BI støtter arbeidsgruppens vurdering av at eksisterende publiseringslandskap er problematisk, men forklaringene er mer sammensatt enn hva som det gis uttrykk for i rapporten.

Det er riktig at et lite antall forlag har for stor markedsrett og har lukket offentlig finansiert forskning bak en betalingsmur gjennom abonnementsmodellen og at denne markedsretten har tiltatt etter innføring av betalingsmodellen for å publisere åpent (APC). Men forsterkingen av markedsrett kan også forklares med tung vektlegging av bibliometriske indikatorer i evaluering, og som en proxy for tidsskriftenes kvalitet (f.eks. impact faktor, CiteScore, NPI nivå), akademisk karriereutvikling styrt av «publish or perish».

Plan S skulle bidra til bryte markedsretten og redusere kostnadene. De transformative avtalene (publiser og les-avtaler) har bidratt til høyere kostnader og har ikke gitt full tilgang til alle artiklene. Men endringen har også hatt positive sideeffekter i kraft av at flere institusjoner i likhet med BI deltar i konsortieavtalene. Dette har bidratt til bedre kostnadskontroll og tilgang til flere tidsskrifter som brukes mye (les).

Publiseringsavgifter (APC) kan stimulere til å sats på kvantitet fremfor kvalitet hos utgiverne og bidra til etablering av useriøse aktører innen forskningspublisering. Dette understøtter viktigheten av at det opprettholdes et kanalregister. Det er et paradoks at fortsatt fokus på publisering i høyt rangerte tidsskrift vil kunne redusere utfordringene med useriøse aktører.

BI støtter viktigheten av å opprettholde fokus på kvalitet gjennom å stimulere til prosesser og verktøy som bidrar til kvalitet i alle ledd knyttet til vitenskapelig publisering.

Rapporten gir anbefalinger til tiltak hvor BIs mener bør nasjonale rammer (juridiske og økonomiske) og –retningslinjer må på plass først. F. eks. har erfaringene fra Plan S vist at det er behov for samordnede grep på nasjonalt nivå og internasjonalt samarbeid hvis man skal lykkes i å utfordre markedsposisjonen til megaforlagene.

Det er også nasjonale myndigheter og forskningsfinansierer som er best rustet for legge til rette for overgang til diamantmodellen, ved å bidra til bærekraftige finansieringsmodeller gjennom utviklingen av nye, som for eksempel Open Research Europe, etablering av nødvendig infrastruktur og videreutvikling av støtteordninger som NÅHST og DIAMAS.

BI støtter videreutvikling av Norsk register over vitenskapelige publiseringskanaler som et register over anbefalte publiseringskanaler og som portvokter mot useriøse kanaler og kanaler som opererer i gråsonen, men stiller spørsmål ved om det kan være hensiktsmessig å samordne arbeidet med andre nordiske land med tilsvarende registre – som ERIH Plus og VEM .

BI mener det vil ha liten effekt at institusjonene enkeltvis skal bruke tid og ressurser på å forhandle for mer transparente og rimelige prismodeller (for APC og andre betalingsløsninger). Dette må ivaretas gjennom samarbeid, som gjennom Forhandlingsrådet for konsortieavtalene (SIKT).

Enhetlige modeller og felles metodikk for å overvåke kostnader bør også ivaretas på nasjonalt nivå i tett samarbeid med institusjonene gjennom Forhandlingsrådet. Dette gjelder også for anbefalingen om at institusjonens finansielle bidrag til PAR-avtalene etter 2024 skal vurderes i samarbeid med de andre konsortiedeltakerne og SIKT.

Biblioteket ved BI arbeider fortløpende for å sikre at forskere er involvert i, og tilbyr opplæring knyttet til alle reformer i dagens publiseringslandskap og vil fortsette med det.

Arbeide for å utvide bruken av strategier for å beholde rettighetene hos forskerne bør ivaretas på nasjonalt nivå.

Arbeidet for bærekraftige finansieringsmodeller for åpen tilgang og nødvendig infrastruktur må i

hovedsak ivaretas på myndighetsnivå.

BI åpner for at PAR-avtaler videreføres slik at det er nok deltakere til at forlagene kan flippe tidsskiftene, forutsatt strengere betingelser. Hvis PAR-avtalene skal forlenges, må de som forhandler, forhandle på vegne av - og tydelig på oppdrag fra UH-institusjonene;

- Må være mulig å påvirke innholdet i avtalen, å velge bort tidsskrift som er av subkvalitet og titler som interaksjonsanalyser kan dokumentere at ikke er i bruk.
- Avtalene må ta sikte på at dette er kjøp for fremtiden, prisstigning på APC'er, backfiles, arkivtilgang og fremtidsrettede forskningsmetoder (eks. tekstutvinning) må være en del av avtalene.
- Avtalene svekkes hvis gull tas ut av avtalen. Når tidsskrift som flippes til gull, tas ut av avtalene, betyr det at institusjonene som publisere får en ekstra kostnad som ikke er forutsigbar. Og gjør at institusjonene mister totaloversikten over kostnadene til leverandørene.

Det er viktig å sikre rettfærdig tilgang og like muligheter til publisering, og dersom åpen tilgang skal lykkes globalt og på tvers av alle disipliner er diamant modellen best egnet.

- Diamant åpen tilgang kjennetegnes ved at kostnadene ikke er dekket av abonnement eller publiseringer, men mer direkte av institusjonene, konsortier eller dugnadsbetaling, og at det er transperens i kostandene.

- Overgangen til diamant er en langt mer krevende vei en gull, men det kan være en bedre og mer solid løsning for fremtiden innen forskningskommunikasjon.

I prinsippet støtter BI at det bør være et mål å avvikle grønn som spor, da grønn er midlertidig vei mot åpen tilgang.

Det er ulemper knyttet til den grønne veien, men det kan være en god nok løsning for å få åpnet forskningen for allmenheten.

Det må bedre synliggjøres at heller ikke den grønne veien er gratis. Grønn tilgang innebærer kostnader for institusjonene. Dette knytter seg til bl. a. til personell og teknisk løsning (institusjonsarkiv), spesielt i bibliotekene.

Ved bruk av grønn åpen tilgang er det flere versjoner av samme artikkel på nett, noe som kan skape utfordringer for god gjenfinning og kvalitetsikring, feks å holde oversikt over tilbaketrunkne eller reviderte artikler.

Grønn åpen tilgang vil være et tillegg til abonnement isteden for en erstatning og bør ses på som en midlertidig løsning på kort sikt.

BI støtter ny praksis for vurdering av forskning og forskere iht. prinsippene i The Declaration on Research Assessment (DORA).

Forskerne prioriterer det de blir målt på og som er positivt for deres karriereutvikling. En vurdering av forskere og forskerkarrierer i tråd med NOR-CAM og ARRA vil være et av flere virkemidler.

Digitaliseringen har bidratt til nye typer forskningsresultater (som åpen kildekode/Git Hub, programvare og datasett og «nye»/revitaliserte kanaler for deling (working papers og proceedings). Vi ser en utvikling hvor forlagene også forsøker å kommersialisere og lukke disse. Dette betyr at tiden er inne også for å få satt i system en bredere tilnærming til merittering for grunnforskning. Stikkord; datasett, strukturer, programkode, programmer og Case studies .

BI mener at støtte til utviklingen av diamant åpen tilgang i tråd med Action Plan for Diamond Open Access og utvikling av publiseringsplattformer og finansieringsmodeller for diamant må skje i tett samspill med forskningsmiljøene.

Navn på institusjon/organisasjon:

Universitetet i Bergen

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskere"

>Rapporten anbefaler forskere å velge tidsskrift og publiseringskanaler av høy kvalitet som sikrer umiddelbar og åpen tilgang til alle forskningsresultater.

UiB mener at forskere må ha frihet til å selv velge de til enhver tid beste tidsskriftene å publisere sin forskning i. I valget mellom et tidsskrift av høyere kvalitet med lukket publisering og et tidsskrift av lavere kvalitet med åpen publisering, alt annet likt, må forskere ha anledning til å prioritere forskningskvalitet. Dette har særlig betydning for yngre forskeres karriereutvikling. Når artikler publiseres i tidsskrift uten åpen tilgang, kan umiddelbar åpen tilgang ivaretas gjennom tilgjengeliggjøring i vitenarkiv under institusjonelle rettighetspolitikker.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forskningsutførende institusjoner"

>Rapporten anbefaler forskningsutførende institusjoner å vurdere forskere og forskerkarrierer i tråd med NOR-CAM og ARRA, at forskningsfinansiører skal vurdere kvalitet og innhold i søknader i tråd med NOR-CAM og ARRA, samt at forskningsfinansiører skal stimulere til mer forskning om effektene av endringer i vurderingssystemet.

UiB har et sterkt fokus på forskernes karriereutvikling, og mener at evaluering av forskere og forskerkarrierer handler om mer enn vitenskapelig publisering. Problemstillingene bør derfor sees på i en større sammenheng. Vi vil understreke institusjonenes autonomi, også i arbeidet med karriereutvikling og rekruttering. Samtidig som det er riktig å trekke inn flere kriterier i forskningsevaluering, er det også vesentlig å legge tung vekt på vitenskapelig kvalitet.

>Rapporten anbefaler forskningsutførende institusjoner enten å videreføre Publisér og les-avtaler eller å inngå institusjonelle avtaler med forlag om gull åpen tilgang.

Rapporten argumenterer for at forskningsutførende institusjoner skal videreføre Publisér og lesavtaler, hvor man kombinerer lesetilgang til og åpen publisering i abonnementstidsskrift i en og samme avtale, med at slike avtaler blir stadig mer utbredt internasjonalt. Man ønsker at universitetene skal inngå slike avtaler, for å påvirke og endre internasjonal publisering, og slik bruke og innlemme våre vitenskapelig ansatte som redskap for en internasjonal påvirkningskampanje, men rapportens begrunnelse for at norske universiteter skal fortsette å slutte seg til Publisér og lesavtaler

er ikke overbevisende. Alternativt til dette anbefaler rapporten at institusjonene inngår avtaler med forlag om gull åpen tilgang. Ved å fremme hybridpublisering i Publisér og les-avtaler og gull åpen publisering med publiseringsavgifter på bekostning av publisering i abonnementstidsskrift med åpen tilgang gjennom vitenarkiv, risikerer man å bremse utviklingen av mer bærekraftige publiseringsmodeller. Det viktigste er at forskerne får publisert sine vitenskapelige artikler i de beste tidsskriftene uten unødvendig administrativt merarbeid. UiB mener at det må være opp til hver enkelt institusjon hvilke avtaler som inngås med hvilke forlag.

Kommentarer til: "Anbefalinger for forsknings-finansiører"

>Rapporten anbefaler forskningsfinansiører å bidra til å finansiere kostnader til åpen publisering og relevant infrastruktur.

UiB støtter denne anbefalingen. Det har vært store endringer i økonomien knyttet til åpen publisering internasjonalt de siste årene. Her hjemme har norske myndigheter og Forskningsrådet har vært drivende krefter i denne utviklingen, blant annet ved innføringen av Plan S. UiB mener det bør utredes om Forskningsrådets bidrag til å finansiere kostnader til åpen publisering bør justeres for å gjenspeile dette.

Kommentarer til: "Anbefalinger for myndigheter"

>Rapporten anbefaler myndighetene at kanalregisteret videreutvikles, som i tillegg til å sikre evaluering av tidsskrifter, bør integreres med relevant internasjonal infrastruktur, samt synliggjør relevante og gode diamanttidsskrifter. I tillegg foreslår den, som et tiltak for å påvirke markedet for publisering (s. 47), å etablere et internasjonalt register etter norsk modell, men utvidet med flere kvalitetsfiltre.

UiB mener at kanalregisteret har en viktig funksjon som kvalitetsmarkør for tidsskrift. Kanalregisteret er godt forankret i forskersamfunnet, og UiB mener at driften av Kanalregisteret må sikres, herunder også kritisk evaluering av tidsskrifter gjennom publiseringsindikatoren. UiB mener at dersom kanalregisteret utvikles i internasjonal retning, må dette gjøres på en slik måte at det ikke går på bekostning av den funksjonen kanalregisteret har for det norske forskersamfunnet i dag. Dersom norske ressurser skal legges inn i en internasjonal infrastruktur, bør prosjektet først samordnes med flere av våre nordiske naboland.

>Rapporten anbefaler myndigheter å utrede muligheten for en nasjonal rettighetsstrategi i tråd med internasjonal utvikling på feltet.

UiB vedtok institusjonell rettighetspolitikk for åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige artikler i 2022. Hensikten for UiB var å ta institusjonelt ansvar for å styrke forskernes muligheter til å publisere i de beste tidsskriftene uavhengig av om de tilbyr åpen publisering eller om forskerne må forholde seg til finansiørkrav om umiddelbar åpen tilgang. Den institusjonelle autonomien universitet og høyskoler har i Norge tilsier at de skal ta et selvstendig ansvar for sine vitenskapelig ansatte slik at de får de beste forutsetninger og muligheter til å forske og til å publisere sine artikler i de beste tidsskriftene. Det er vanskelig å foregripe implikasjonene av en slik prosess på nasjonalt nivå, både med tanke på institusjonenes autonomi og forskernes rettigheter. UiB mener at en slik eventuell utredning må skje i tett dialog med institusjonene for å ivareta den institusjonelle autonomien og ikke minst de vitenskapelig ansattes rettigheter.

>Rapporten anbefaler myndigheter å bidra til at all offentlig finansiert forskning skal publiseres åpent.

UiB støtter denne anbefalingen. UiB ønsker at departementet utreder kostnadene for institusjonene knyttet til åpen vitenskap, og kompenserer for dette. Når det gjelder felles infrastruktur (f.eks. Nasjonalt vitenarkiv), bør den finansieres av myndighetene.

>Rapporten anbefaler myndighetene å videreføre støtteordningen for norskspråklige tidsskrifter i humaniora og samfunnsfag (NÅHST), samt å vurdere å utvide med tilsvarende ordning for flere fagområder og bidra til internasjonale tidsskrift av høy kvalitet med forankring i Norge kan finne hensiktsmessige modeller for å publisere åpent.

UiB støtter denne anbefalingen.

Kommentarer til rapporten som helhet, andre deler av rapporten enn anbefalingene eller forhold som mangler.

Bakgrunn

I Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 ber regjeringen HK-dir, Sikt og Forskningsrådet om å bistå forskningsinstitusjonene med å utarbeide en strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024 og en plan for å nå målene i en slik strategi. En arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Forskningsinstituttene fellesarena (FFA), Universitets- og høyskolerådet (UHR), de Regionale Helseforetakene (RHF), Sikt, HK-dir og Forskningsrådet (også sekretariat) har skrevet utkast til rapport og ber om innspill til denne.

Universitetet i Bergen (UiB) takker for anledningen til å gi innspill til arbeidsgruppens utkast til rapport.

Rapportens problemforståelse

Rapporten Utkast til strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 handler primært om hvilken form åpen tilgang til vitenskapelige artikkelpublisering bør ha etter 2024. Rapportens visjon for framtidens publiseringslandskap innebærer at alle forskere har «lik tilgang til å lese- og publisere. Alle vitenskapelige resultater deles åpent og uten forsinkelse gjennom seriøse publiseringskanaler.»

Problemstillingen rapporten i all hovedsak tar for seg, er hvordan gi åpen tilgang til alle og samtidig

bevare faglig kvalitet innenfor økonomisk bærekraftige rammer. Noe forenklet sagt foreslår rapporten som svar på dette spørsmålet å bygge ned monopolsituasjonen i forlagsmarkedet slik at forskere kan ta eierskap for sine tidsskrifter.

For å bidra til utvikling som fører universitetssamfunnet i denne retningen, kommer rapporten med anbefalinger til fire målgrupper: Forskere, forskningsutførende institusjoner, forskningsfinansiører, og myndigheter. Disse gruppene har forskjellige roller i akademia og rapportens anbefalinger til dem er ment å vekselvirke for å bidra til ønsket utvikling.

At rapporten knytter dette teamet til tiden etter 2024 må sees i sammenheng med regjeringens krav om åpen tilgang til offentlig finansierte vitenskapelige artikler. Disse kravene ble vedtatt i 2017 med 2024 som frist for når kravene skal være oppfylt.

Flere krav og økt kompleksitet

Siden regjeringens krav ble innført i 2017 har finansiører som Forskningsrådet og Det europeiske forskningsrådet skjerpet sine krav til åpen publisering. Slik situasjonen er nå, møter forskere et lappeteppe av ulike krav, forventninger og praksiser, fra myndigheter, institusjoner og finansiører som må navigeres for å få publisert sin forskning. Dette har ført til økt kompleksitet i vitenskapelig publisering som rammer forskerne især, og den faglige virksomheten ved universitetene generelt. UiB ser regjeringens krav om åpen tilgang i sammenheng med Plan S. Da Plan S ble innført stilte UiB spørsmål ved realismen i planen med hensyn til tempo, måloppnåelse, realismen i å oppnå en mer bærekraftig økonomi, og i å bryte forlagenes monopolsituasjon. Nå kan vi dessverre konstatere at vår bekymring og skepsis ikke var grunnløs.

Det kan tenkes at dersom man kommer i en posisjon i tråd med rapportens målbeskrivelse, hvor de store forlagenes monopolposisjon er utfordret til fordel for forskerdrevne tidsskrift av høy kvalitet, vil vi også ha fått bukt med det økte administrative merarbeidet som har oppstått de seneste årene for både forskere og på institusjonsnivå. Det er imidlertid svært sannsynlig at det skapes ytterligere merarbeid og enda mer økt kompleksitet dersom vitenskapelige fagmiljø da måtte ta over større deler av driften av tidsskriftene. Det er heller ikke gitt at lokale, ferske og mer forskerinitierte tidsskrift nasjonalt, vil evne å nå et høyt internasjonalt nivå slik at de blir virkelig attraktive for et internasjonalt forskersamfunn. Det er store forskjeller fagmiljøene imellom, noe som bør bety at utvikling i vitenskapelig publisering må sees på som flere parallelle prosesser som kan ha både forskjellig tempo og endemål.

Trusler mot forskningskvalitet

Viktigst for UiB i spørsmålet om vitenskapelig publisering, er forskningskvalitet og forskeres karriereutvikling. Rapporten vektlegger også faglig kvalitet, men dens anbefalinger rettet til forskere, er formulert noe uklart. Dersom det skulle oppstå konflikt mellom åpen tilgang på den ene siden og forskningskvalitet på den andre, mener UiB at forskningskvalitet må prioriteres. Den enkelte forskers karriereutvikling og forskning kan ikke settes i spill i forsøk på å rette opp i mangler og defekter i det internasjonale publiseringssystemet og av Norges tilslutning til Plan S.

Rapporten problematiserer utviklingstrekk i forlagsstyrt åpen tilgang som truer faglig kvalitet. Dette er grundig dokumentert i Gunnar Sivertsens rapport fra 2022, som rapporten vi nå kommenterer også viser til. Den underliggende mekanismen er at når publiseringsvolum står i direkte sammenheng med profitt, insentiveres forlag til å ofre seriøs redaksjonell praksis og fagfellevurdering til fordel for rask publisering i stort volum. Denne mekanismen er særlig påfallende blant noen av de kommersielle forlagene som kun tilbyr gull åpen tilgang, altså hvor det er gratis å lese tidsskriftene, og hvor det koster dyrt å publisere. Noen slike forlag kan vise til en eksplosiv vekst i antall årlig publiserte artikler, og det har vært stilt spørsmål ved seriositeten i slik forlagspraksis.

Vi vil fremheve at truslene mot kvalitet i vitenskapelig publisering er ikke avgrenset til gull åpen tilgang, men gjelder mer generelt. Dette understreker betydningen av å bevare fagmiljøenes internasjonale egenart, solid fagfellevurdering, og på institusjonelt nivå styrke forskningskvalitet uavhengig av hvilken økonomisk modell som til enhver tid dominerer publiseringslandskapet. Valg av tidsskrift handler om selve forskningen, og om å bli del av en stor forskningsdialog med internasjonale fagfeller innenfor sitt felt. UiB mener at det er en avgjørende del av forskningsfriheten å fritt kunne velge hvilket tidsskrift man vil publisere i. Denne friheten bør ikke innskrenkes.

Tid til forskning

Rapporten peker på diamant åpen tilgang, altså tidsskrift drevet av fagmiljø uten hverken abonnementskostnader for lesere eller publiseringsavgifter for forfattere, som løsningen på hvordan oppnå åpen tilgang og høy forskningskvalitet i vitenskapelig publisering. Hvordan økonomi og infrastruktur kan flyttes og skales fra dagens blandingsmodell hvor forlagslandskapet består av både kommersielle og akademiske aktører, til mer diamant åpen tilgang, er i liten grad behandlet i rapporten, og fremstår derfor lite realistisk om man ønsker å bevare høy internasjonal kvalitet. En utvikling i retning av mer diamant åpen tilgang kan føre til at forskere får mer administrativt arbeid knyttet til utgivelser og publiseringsprosessen, og mindre tid til forskning. De praktiske konsekvensene av å binde opp det som kunne vært forskningstid i enda mer forlegger- og redaksjonsarbeid fortjener grundigere refleksjon og kostnadsberegninger før man forplikter seg til en strategi for vitenskapelig publisering i denne retningen. En slik refleksjon bør også innbefatte konsekvenser for den internasjonale kvaliteten.

Kommentarer til noen av anbefalingene

I tematikken rapporten behandler er det viktigste for UiB forskningskvalitet, forskeres karriereutvikling og institusjonell autonomi.

Generert: 2023-10-09 10:34:18.